

**T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

Doktora Tezi

**EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER ÜZERİNE
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ**

Sevil Gemrik

Zonguldak 2014

**T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

Doktora Tezi

**EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER ÜZERİNE
KARŞILAŞTIRMALI ANALİZ**

**Hazırlayan
Sevil Gemrik**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hakan Sarıbaş**

Zonguldak 2014

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İktisat Anabilim Dalında 111382202001 numaralı Sevil Gemrik'in hazırladığı "Ekonomik Özgürlükler Üzerine Karşılaştırmalı Analiz" konulu DOKTORA/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 11/04/2014 Cuma günü saat 14:00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Başkan _____

Doç. Dr. Hakan SARIBAŞ (Danışman)

Üye _____

Doç. Dr. Gökhan DÖKMEN

Üye _____

Doç. Dr. Levent AYTEMİZ

Üye _____

Doç. Dr. Erdoğan ÖZTÜRK

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Deniz ŞÜKRÜOĞLU

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

11 /04/2014

Doç. Dr. Hakan SARIBAŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : BEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Ekonomik Özgürlükler Üzerine Karşılaştırmalı Analiz
Tez Yazarı : Sevil Gemrik
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hakan Sarıbaş
Tez Türü, Yılı : Doktora Tezi, 2014
Sayfa Adedi : 111

Özgürlük bir toplumda yaşayan bireylerin en temel değerlerinden birisidir. Çeşitli özgürlük türleri olmakla birlikte ekonomik özgürlük türü daha büyük bir önem teşkil etmektedir. Bireylerin ve toplumların daha fazla refaha ulaşabilmelerinde en temel faktör ekonomik açıdan özgür olmalarıdır. Gelişmiş ülkelerin başarılı olmalarının arkasında da ekonomik özgürlükler alanında göstermiş oldukları gelişmeler yatmaktadır. Ekonomik özgürlük gibi bireylerin ekonomik, politik ve sosyal alanlarda haklarının teminini sağlayan unsurların ülkelerin kurumsal yapılarının değişiminde ve gelişmesinde önemli rol oynaması ve kurumsal yapının toplum yaşamını etkileyen önemli bir unsur olarak düşünülmesi kurumsal yapının ekonomik özgürlük bağlamında incelenmesini gerektirmektedir.

Bu çalışmada ülkeler beş kategoriye ayrılarak ekonomik özgürlük durumları incelenmiş ve bunlar en küçük kareler yöntemi kullanılarak doğrusal regresyon analizi yardımıyla test edilmiştir. Analiz 117 ülke üzerinde yapılarak, ülkelere ilişkin veriler Heritage Foundation'ın resmi internet sitesinden elde edilmiştir. İstatistikî modelin test edilmesinde EViews 7.1 programından yararlanılmıştır.

Yapılan çalışmada, ülkelerin kurumsal yapılarının ve gelişmişlik düzeylerinin ekonomik özgürlüklerini etkilediği ve İslami ülkelerin en az özgürlük düzeyine sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Özgürlük, Kurumsal İktisat, En Küçük Kareler Yöntemi, Regresyon Analizi.

ABSTRACT

Institution : BEU Institute of Social Sciences, Department of Economics
Title : Comparative Analysis of Economic Freedom
Author : Sevil Gemrik
Adviser : Assoc. Prof. Dr. Hakan Saribaş
Type of Thesis, Year : Ph.D. Thesis, 2014
Total Number of Pages : 111

Freedom is one the fundamental values of individuals living in a society. Among the various types of freedom, economic freedom has an utmost importance. The main feature for the general welfare of individuals and societies is that they are economically free. The reason lies beneath the welfare of developed countries is that of improvements in their economy. As the basic elements, such as economic freedom providing the grounds for economic, political and social rights of individuals have an important role in changing and developing the national organizational structures and the organizational structure being thought as effective on social life, the organizational structure has to be analyzed from the point of economic freedom.

In this study, having categorized countries into five groups, their states of economic freedom were investigated and tested by linear regression analysis using the method of least squares. The data of 117 countries analyzed were obtained from the official web page of Heritage Foundation. EViews 7.1 was used for the statistical analysis and test.

As a result, it has been determined that the organizational structures and the level of economic developments affect the national economic freedom, and Muslim countries have the lowest level of economic freedom.

Key Words: Economic Freedom, Organizational Economics, The Method of Least Squares, Regression Analysis.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, ekonomik özgürlüklerin ülkelerin beş kategoriye ayrılarak incelenmesi yönüyle önem taşımaktadır. Her çalışmada olduğu gibi bu çalışmanın oluşumunda da bilimsel katkıların yanında maddi ve manevi katkılar yer almaktadır. Yaşamımın belki de en yoğun dönemi olan doktora sürecinde beni yalnız bırakmayıp, bu süreci sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmemi sağlayan kişilere minnettarım.

Öncelikle tez çalışmam sırasında benden yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen, bilimsel katkıları ile bana yardımcı olan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Hakan SARIBAŞ'a en içten teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Tezimin değerlendirilmesinde yapıcı eleştiri ve katkılarını esirgemeyen, tez izleme komitesinde yer alan saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Gökhan DÖKMEN ve Yrd. Doç. Dr. Deniz ŞÜKRÜOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım.

Üniversitemizde göreve başladığım ilk günden itibaren önce dostum daha sonra idareci olarak birlikte çalışma imkânı bulduğum değerli dostum ve büyüğüm Çaycuma Meslek Yüksekokulu Müdürü Sayın Yrd. Doç. Dr. Hikmet YAZICI'ya şükranlarımı sunarım.

Hem akademisyenliğe hem de hayata bakış açısıyla bizlere örnek teşkil eden, bilgi ve deneyimlerini bizlerden esirgemeyen, her zaman ve her konuda destek ve katkılarını hissettiğimiz Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Mahmut ÖZER'e teşekkürü bir borç bilir, şükranlarımı sunarım.

Tezimin hazırlanması sırasında manevi desteğini her zaman hissettiğim ve birisinin adını atlamaktan tedirginlik duyduğum için adlarını yazamadığım tüm arkadaşlarıma ve dostlarıma çok teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca ve özellikle eğitimim süresince maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman benden esirgemeyen, her zaman yanımda olan babam Zekai GEMRİK'e, annem Cevriye GEMRİK'e ve kardeşim Semih GEMRİK'e en içten teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
GİRİŞ	1
1. KURUMSAL İKTİSAT.....	3
1.1. Kurumsal İktisadın Tanımı, Gelişimi ve Temel Özellikleri.....	3
1.1.1. Kurum Kavramının Tanımı, Türleri ve Özellikleri.....	6
1.1.2. Kurumun Oluşumu ve Değişimi	9
1.1.3. Kurumsal Yapı ve Ekonomik Performans	11
1.1.4. Kurumsal İktisadın Temel Özellikleri.....	12
1.2. Öncü (Eski) Kurumsal İktisat.....	14
1.2.1. Öncü Kurumsal İktisadın Temelleri.....	15
1.2.1.1. Alman ve İngiliz Tarihçi Okulları.....	15
1.2.1.2. Kurumsal İktisat ve Pragmatizm.....	17
1.2.1.3. Kurumsal İktisat ve Evrimselecilik.....	18
1.2.2. Öncü Kurumsal İktisadın Gelişimi.....	18
1.3. Yeni Kurumsal İktisat	20
1.3.1. İşlem Maliyeti İktisadı	21
1.3.2. Mülkiyet Hakları İktisadı	22
1.3.3. Hukuk ve İktisat	22
1.4. Öncü ve Yeni Kurumsal İktisat Arasındaki Benzerlikler ve Farklar	23
1.4.1. İki Ekolün Farkları	24
1.4.2. İki Ekolün Benzerlikleri.....	24

2. EKONOMİK ÖZGÜRLÜK.....	26
2.1. Ekonomik Özgürlüğün Tanımı ve Kapsamı	26
2.2. Ekonomik Özgürlük Endeksleri ve Ekonomik Özgürlüklerin Ölçülmesi.....	27
2.2.1. Fraser Enstitüsü.....	28
2.2.2. Heritage Vakfı.....	30
2.3. Ekonomik Özgürlük: Bölgeler ve Ülkeler Bazında Bir İnceleme	34
2.4. Literatür Araştırması	46
3. EKONOMETRİK MODEL.....	53
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	53
3.2. Ülkeler ve Veriler.....	58
3.3. Model ve Ampirik Sonuçlar.....	61
SONUÇ	77
KAYNAKÇA.....	83
EKLER	89
Ek 1: 2013 Yılı Verileri.....	89
Ek 2: 1995-2013 verileri	93
Ek 3: Tablo 3.3'e İlişkin EViews Analiz Sonuçları.....	98
Ek 4: Tablo 3.4'e İlişkin EViews Analiz Sonuçları.....	104
Ek 5: Peláez (2009)'in Çalışmasında Yer Alan Tablo 3	110
Ek 6: Peláez (2009)'in Çalışmasında Yer Alan Tablo 4	111

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1: Heritage Vakfı Özgür Ülkeler Sıralaması.....	34
Tablo 2.2: Heritage Vakfı 2013 Yılı Çoğunlukla Özgür Ülkeler.....	34
Tablo 2.3: Belirgin Artışlar Yaşanan Ülkeler (2009-2013)	35
Tablo 2.4: Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Bölge Sıralaması	35
Tablo 2.5: Bölgelere Göre Ekonomik Özgürlükte Meydana Gelen Değişimler	36
Tablo 2.6: Asya-Pasifik Bölgesi.....	36
Tablo 2.7: Avrupa Bölgesi	38
Tablo 2.8: Kuzey Afrika ve Ortadoğu Bölgesi	40
Tablo 2.9: Sahra Altı Afrika Bölgesi	41
Tablo 2.10: Güney ve Orta Amerika/Karayipler Bölgesi	42
Tablo 2.11: Kuzey Amerika Bölgesi.....	44
Tablo 2.12: Dünya ve Bölgeler Bazında Ekonomik Özgürlük Faktörlerinin Durumu	45
Tablo 3.1: Ekonomik Özgürlük Kategorileri: Ekonomik Özgürlük İndeksi 2013.	59
Tablo 3.2: Ekonomik Özgürlük Ülke Grupları	60
Tablo 3.3: Analizin Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi (SEKKY) Tahmin Sonuçları	62
Tablo 3.4: Analizin Tahmin Sonuçları.....	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1: 1995-2013 Yıllık Ekonomik Özgürlük Skoru	71
Şekil 3.2: Ekonomik Özgürlük Açısından İlerleme Gösteren Ülkeler.....	72
Şekil 3.3: Ekonomik Özgürlük Açısından Gerileme Gösteren Ülkeler	73

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
BEÜ	: Bülent Ecevit Üniversitesi
CO	: Çoğunlukla Özgür
DAB	: Diğer Avrupa Birliği Üyesi
DB	: Devletin Büyüklüğü
EM	: Emek
FIN	: Finansal
GP	: Genel Puan
GSİYH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
ISL	: İslami
LA	: Latin Amerika
LATAM	: Latin American
MF	: Mostly Free
ML	: Mali
MLK	: Mülkiyet
OEU	: Other European Union Members
PRS	: Parasal
TDK	: Türk Dil Kurumu
TIC	: Ticari
YAT	: Yatırım
YL	: Yolsuzluk
_Y	: İş Yapma

GİRİŞ

Farklı ülkelerin kurumsal yapılarının farklı olması nedeni ile farklı kurumsal yapıya sahip ülkelerde uygulanan aynı politikaların, aynı sonuçlar vermediği görüldükçe, kurumların iktisat teorisindeki etkisi önemli hale gelmiştir. Ekonomi biliminde kurumların önemini inceleyen iki akım bulunmaktadır. Bunlardan biri; öncü (eski) kurumsal iktisat, diğeri ise yeni kurumsal iktisat akımıdır. Her iki ekolün arasında farklılık olsa da, sonuç olarak her ikisi de ekonomi biliminde kurumların önemine değinmektedirler.

Kurumsal yapılardaki değişiklikler özgür toplumlarda bireylerin haklarına saygı gösterilerek ve bireylerin iştiraki ile yapılırken, özgürlüğün kısıtlı veya olmadığı toplumlarda politik, ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduranlar tarafından yapılmaktadır. Özgür toplumlar ve özgürlüğün kısıtlı veya olmadığı toplumlarda kurumsal yapıların farklılık arz edeceği ileri sürülmektedir. Kurumsal yapının toplum yaşamını etkileyen önemli unsur olarak düşünülmesi ve ekonomik özgürlük gibi bireylerin ekonomik, politik ve sosyal alanlarda haklarının teminini sağlayan unsurların kurumsal yapının değişiminde ve gelişmesinde önemli rol oynaması, kurumsal yapının ekonomik özgürlük bağlamında incelenmesini gerektirmektedir.

Ekonomik özgürlük hiçbir baskı ve sınırlama olmaksızın iktisadi faaliyetlerin yürütülmesini, bireylerin serbest bir şekilde ekonomik faaliyetlerde bulunmalarını ve mülkiyet haklarının güven altına alınmasını sağlayan hak ve özgürlüklerdir.

İktisat biliminde geçmişten günümüze kadar yapılan çalışmalarda, ülkelerin refah düzeylerini belirleyen en önemli etkenlerden birinin de “ekonomik özgürlük” olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, ülkelerin ekonomik büyümelerinin sürekli hale gelmesi, toplumsal adaletin sağlanabilmesi ve piyasa ekonomilerinin geliştirilmesi yönlerinden ekonomik özgürlük gerekli bir etken olup, küreselleşme olgusu ile birlikte daha da önemli bir hale gelmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde de ekonomik açıdan daha özgür durumda olan ülkeler diğerk ülkelere nazaran daha zengin durumdadırlar.

Bu çalışmada da ülkeler arasındaki ekonomik özgürlük durumları ülkelerin beş kategoriye ayrılması şeklinde incelenmekte olup bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde öncelikle kurumsal iktisat konusuna değinilmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde ekonomik özgürlükler konusu ele alınmakta olup, üçüncü ve son bölümde ise ekonomik özgürlükler ile ilgili ekonometrik bir uygulama yapılmaktadır.

1. KURUMSAL İKTİSAT

Çalışmanın bu bölümünde; kurumsal iktisadın tanımı, gelişimi, temel özellikleri ile eski ve yeni kurumsal iktisat ve bu iki ekol arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ele alınacaktır. Bu çerçevede öncelikli olarak kurumsal iktisadın tanımı ve gelişiminden bahsedilecek; akabinde ise, kurumsal iktisadın temel özellikleri ortaya konulacaktır. Bu süreç içerisinde konunun daha iyi kavranabilmesi için kurum kavramı üzerinde de durulacaktır. Bu kapsamda, kurum kavramının tanımı, oluşumu ve değişimi, kurumsal yapı ve ekonomik performans ilişkisi anlatılacaktır. Daha sonra ise, kurumsal iktisadın temel özellikleri ve kurumsal iktisat ekolleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulacaktır.

1.1. Kurumsal İktisadın Tanımı, Gelişimi ve Temel Özellikleri

Kurumsal iktisat, öncülüğünü T. Veblen, J. Commons, V. Mitchell, C. Ayres gibi düşünürlerin yaptığı ve çok geniş düşünce yelpazesini kapsayan bir düşünce akımıdır. Bu akıma göre, iktisat biliminin inceleme konusu esas olarak bireyler değil kurumlardır. Bu bölümde; kurumcu düşüncenin tanımı, gelişimi ve temel özellikleri gibi konularda bilgiler verilmek amaçlanmaktadır.

İngiltere’de ortaya çıkan sanayi devrimi ve daha sonra ortaya çıkan gelişmelere İngiltere’nin diğer Avrupa ülkelerine daha erken tanık olması nedenleri ile İktisat bilimi Kıta Avrupa’ında, özellikle de İngiltere’de ortaya çıkmıştır. İktisadi düşünce tarihinde kurumculuk; iktisadi sistemlerin ve süreçlerin temelini bireylerin değil, kurumların oluşturduğunu ve bireylerin bu kurumların etkisinden bağımsız olarak ele alınamayacağını savunan yaklaşımların genel adıdır (Demir, 1996: 64). İlk kurumcu düşünür, T.Veblen olup bunu daha sonra J. Commons, V. Mitchell ve C. Ayres takip etmişlerdir.

“Kurumsal iktisat” kavramının ilk kez kullanılışı Walton Hamilton tarafından, 1918 yılındaki Amerikan İktisatçılar Birliği’nin yıllık toplantısında sunduğu “*İktisat Teorisine Kurumsal Yaklaşım*” (The Institutional Approach to Economic Theory) adlı bildiri ile olmuştur (Rutherford, 2004:31-78).

Kurumculara göre, yerleşik iktisadın yaptığı gibi, iktisadi hayata yön verdiği düşünülen bireysel isteklerin, tercihlerin ve seçimlerin veri olarak alınması yanıltıcıdır. Zira bütün bunlar, bireysel düzlemde kararlar üzerinde nihai belirleyici faktörler olarak görünmekle birlikte aslında bu faktörlerin kendileri de, kurumsal yapılar tarafından belirlenmektedirler. Dolayısıyla kurumculara göre; bireysel istek, tercih ve seçimlerin, iktisadi gerçekliğin anlaşılmasında birer bağımsız değişken olarak alınması doğru değildir (Martin ve Mayhew, 1987:375-380; Adams, 1990: 845-859; Demir, 1996: 65).

Kurumcu iktisatçılar, sadece bireysel tercihlerin kurumsal faktörlerin etki alanı içinde bulduklarını savunmakla kalmayıp, iktisadi sistemlerin de daha geniş sosyal yahut kültürel sistemin bir alt sistemi olduğunu ileri sürmektedirler (Gruchy, 1984: 547-556). Bu yüzden, kurumcu yaklaşım, iktisadi süreçleri çözümlenmeye çalışan, sosyal değişimi evrimci olarak gören, kurumlar üzerine odaklanan, değerlerin toplumsal yapı üzerindeki önemini vurgulayan ve araştırmaların deneysel olarak temellendirilebilmesi gerektiğini savunan çalışmaların genel adı olmaktadır (Wisman ve Rozansky, 1991: 709-737).

Hodgson'un "Kurumsal İktisadın özü nedir?" (What is the Essence of Institutional Economics?) makalesinde kurumsal iktisadın genel hatları beş maddede özetlenmiştir (Hodgson, 2000: 317-329):

1. Kurumsal iktisatçılar teorilerine pratikte anlam kazandırmaya çalışsalar da kurumsalcılığın kendisi herhangi bir politika önermesine dayanarak tanımlanmamıştır.
2. Kurumsalcılık, kurumların ve insan davranışlarının daha geniş bir analizini geliştirebilmek için psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi diğer bilimlerden geniş çaplı veri ve fikir kullanır.
3. Kurumlar herhangi bir ekonomi için anahtar bileşenidir, bu yüzden de iktisatçıların başlıca görevi kurumları ve kurumların muhafazası sürecini, inovasyonu ve değişimi incelemektir.

4. İktisat, teknolojik değişimlerden etkilenen doğal bir çevreye oturtulmuş ve daha geniş bir sosyal, kültürel, politik ve güç ilişkileri içinde var olan açık ve evrimleşen bir sistemdir.
5. Birimlerin fayda maksimizasyonuna yöneldiği düşüncesi yetersiz ve hatalıdır. Kurumsalcılık bireyleri veri olarak almaz. Bireyler kendi kurumları ve kültürlerinden etkilenirler. Bu yüzden basitçe bireyler kurumları (kasıtlı veya kasıtsız olarak) yaratmaz. Kurumlar, bireyleri “yeniden inşa edici aşağı doğru nedensellik” (reconstructive downward causation)” yoluyla önemli şekilde etkilerler.

Samuels ise, kurumcu bir iktisatçının özelliklerini maddeler halinde şu şekilde özetlemektedir (Samuels, 1995:343-358; Demir, 1996: 66).

1. Muhalif olmaya ve farklı bir çizgide muhtemelen de yalnız başına ilerlemeye gönüllü olmak,
2. Bir evrimci ve bütüncül ekonomi anlayışına sahip olmak,
3. İktisat yaparken metafizik, teleolojik ve doktriner yaklaşımlardan ziyade, olguları öne çıkarmak,
4. İktisadi sistemin denetim ve organizasyonu sorununun merkeziliğini ve bu konuda inanç sistemlerinin, seçici algının, ikiyüzlülüğün ve yasal-iktisadi bağlantıların hayati önemini kabul etmek,
5. Mutlakçı olgu ve hakikat iddialarına karşı yorumlamanın önemini; inanç ve dilin yorumsamacı niteliğini kabul etmek,
6. İktisadi performansın sağlanmasında genelde kurumların, özelde de piyasaların işleyişini yönlendiren ve biçimlendiren yasal kurumların önemi üzerinde durmak,
7. Neoklasik kesin optimum denge çözümleri arayan stratejilerin ciddi sınırlılıkları olduğunu fark etmek,

8. Sosyal yapı ve süreçlerin karşılıklı ilişkileri ve sonuçları göz önüne alındığında teknolojinin önemini görmek.

Kurumcu iktisadın kurucularından Commons ise, kurumcu iktisadın alanının belirlenmesinin zorluğunun, kurumun anlamındaki belirsizlikten, “kurum” terimine kesin bir anlam verilememesinden kaynaklandığını söylemektedir. Ona göre kurum, bazen bireylerin birlikte yaşayan insanlar olarak davranmalarına imkan hazırlayan yasalar veya doğal hakların bir çerçevesi, bazen de birlikte yaşayan insanların bizzat bu davranışları anlamında kullanılmaktadır. Commons’a göre, kurumcu sıfatı bazen klasik ya da hacıcı iktisatta olmayan veya onu eleştiren herhangi bir görüşü nitelenmek için kullanılmaktadır. Bazen “statik” yerine “dinamik” veya “meta” (mal ve hizmetler) yerine “süreç”, “duygular” yerine “faaliyet”, “bireysel davranış” yerine “grup davranışı” veya “denge” yerine “yönetim”, veya “bırakınız yapsınlar” yerine “denetim” üzerinde duran görüşler kurumcu iktisat olarak nitelenmektedir (Commons, 1931: 648-657; Demir, 1996: 66).

Bu nedendir ki, kurumsal iktisadın iyi anlaşılabilmesi için öncelikle kurum kavramından bahsetmek gerekmektedir. Çünkü kurumsal iktisadın, asıl üzerinde yoğunlaştığı ya da odaklandığı alan “kurum” kavramıdır.

1.1.1. Kurum Kavramının Tanımı, Türleri ve Özellikleri

Kurum tanımı üzerinde yapılan incelemelerde, kurumun sosyal, ekonomik ve politik etkilerinden dolayı farklı kurum tanımlamalarının olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu farklı tanımlamalar nedeni ile tek bir kurum tanımının yapılabilmesi zorlaşmaktadır. Bu bölümde, yapılmış olan birbirinden farklı kurum kavramı tanımlamalarına değinilecektir.

Kurumsal iktisadın temel inceleme konusu “kurum”dur. Kurum kavramı, “Belirli düşüncelerin, davranış kalıplarının, bireyler arasındaki ilişkilerin ve karşılıklı görevlerin oluşturduğu, kökü birtakım törelere dayalı toplumsal örgenleşme” şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2012a). İktisat biliminde ise kurum kavramı; “Tesis, müessese, kuruluş, aile, mülkiyet, hukuk, özgürlük gibi somut veya soyut...” bir anlama sahiptir (Seyidoğlu, 1992: 508).

Kurumsal iktisat literatüründe kurum terimi, kelime anlamının çağrıştırdığı yasal organizasyon biçimlerini değil, daha çok geçmişten köklenen ve insan topluluklarını geleceğe taşıyan istikrarlı davranış tarzlarını ve düşünce alışkanlıklarını ifade etmektedir (Kapp, 1968: 1-18; Demir, 1996: 173). Wesley C. Mitchell de kurumu, “geniş kabul gören, iyi düzeyde standartlaştırılmış sosyal alışkanlıklar” olarak tanımlamaktadır (Demir, 1996: 174). Walton Hamilton ise kurumu, “bir grubun alışkanlıkları veya insanların gelenekleri içine gömülü belirli düzeyde geçerliliği veya sürekliliği olan bir düşünce ve eylem tarzı” olarak açıklamaktadır (Demir, 1996: 174). Commons kurumu, “Bireysel eylemin genişletilmesi, serbestleştirilmesi ve denetiminde ortaya çıkan toplu eylem” olarak ifade etmektedir (Commons, 1931: 648-657). Ayres’e göre kurum, “sosyal davranışın ağırlıklı olarak seremonik kısımlarını” nitelenmek üzere kullanılmaktadır (Rutherford, 1981:657-673). North’a göre kurumlar, “bir toplumda oyunun kurallarıdır; daha formel bir anlatımla, insanlar arasındaki etkileşimi biçimlendiren, insanların getirdiği kısıtlamalar”dır (North, 2010:9). Ona göre kurumlar, oyunun kuralları, örgütler ve onların müteşebbisleri ise oyuncularlardır (North, 1994: 359-368). Buradan da anlaşıldığı üzere; kurumların varlıklarını sürdürebilmeleri, insanlar tarafından algılanma ve anlamlandırılma tarz ve düzeylerine bağlıdır (Demir, 1996: 175). Wililamson da tıpkı North gibi kurumu, “oyunun kuralları” olarak tanımlamaktadır (Williamson, 2000: 595-613). Matthews kurumu, “sosyal-ekonomik hakları tanımlayan ve ekonomik yaşamda insanları yönlendiren kısıtlamalar” şeklinde tanımlamıştır (Matthews, 1986: 903-918). Veblen ise kurumu, “belirli bir dönemde yaygın olarak kabul gören düşünce ve davranış alışkanlıkları” olarak ele almaktadır (Özveren, 2007:47). Tiffin ise kurumları, işbirliği ve üretkenliği sağlamak amacıyla bireysel yetenekleri şekillendiren resmi ve gayri resmi sınırlamalar ve teşvikler bütünü olarak tanımlamaktadır (Tiffin, 2006:1-27).

Neale ise bir kurumun üç özelliğe sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Bu üç özellikten birincisi, kurumun ortaya çıkması ve varlığını idame ettirebilmesi için birden çok insanın bir şeyler yapması gerektiğidir. İkinci özellik; bu insan grubunun, yürüttüğü faaliyetlere tekrarlanma, istikrar ve sonucunun tahmin edilmesini sağlayacak kurallara sahip olunması gerekmektedir. Üçüncü özellik ise; bu

toplumda, söz konusu etkinlik ve kuralları açıklayan yahut meşrulaştıran ortak bakış açılarının olmasıdır. Bu bilgiler neticesinde kurum, grup tarafından paylaşılan ortak bakış açılarının bir araya getirdiği durumlardır. Bu yüzden araştırma, inceleme ve gözlemlerde, kurumlardan ziyade, insanların belirli bir zaman diliminde içinde buldukları durumların gözlemlenmesi mümkündür (Demir, 1996: 175).

Kurumlar; formel (dışsal-yazılı ya da resmi biçimde) ve enformel (içsel-sözlü veya davranış biçiminde) kurallar setidir. Bu nedenle kurumlar da formel ve enformel şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Formel kurallar, ekonomik kurallar ve sözleşmelerden oluşmaktadır. Bunlar anayasalar, sözleşmeler ve mülkiyet hakları olarak sıralanabilir. Bu kurallar devletin öncelik sırasını, onun temel karar alma mekanizmasını ve gündeme ilişkin denetim niteliklerini tanımlamaktadır. Ekonomik kurallar ise mülkiyet haklarını tanımlamaktadır. (North,1997:4). Enformel kurallar ise; genel olarak toplumun yaşam biçimini belirleyen resmi olmayan davranış kuralları olarak nitelenebilir (Biber, 2010: 9).

Resmi kurumlar denildiği zaman akla yasalar, anayasa, sözleşmeler ve mülkiyet hakları gibi öğeler gelmekte olup, bu öğeleri toplumlarda genel olarak kabul edilmiş, meşruiyeti artık sorgulanmayan, yüksek yaptırım gücü bulunan ve resmi kurallar üzerinde oluşmuş kurumlardır. Bu kurumlar, genellikle devlet tarafından oluşturulur ve yaptırım güçlerini de devletten alırlar. Resmi olmayan kurumlar ise; ahlak, gelenekler, tabular ve ideolojilerden oluşmaktadır. Bu kurumlar, toplum yaşamını düzenleyen, resmi olmayan davranış kurallarını içerirler. Toplumsallaşma sürecinde öğrenilir ve geçmiş kuşakların dünyayı algılayış ve olayları değerlendirilişlerini yansıtır (Özveren, 2007: 48).

Genel olarak enformel kurallar; yazılı olmayan ve ihlal edilmeleri durumunda toplum tarafından kınama ve dışlama şeklinde cezalandırılan kısıtlardır. Formel kurumlar ise; yazılı olarak belirlenmiş ve ihlal edilmeleri durumunda resmi kurumlar tarafından cezai müeyyideye tabi tutulan kısıtlardır (Azfar, 2002: 2).

1.1.2. Kurumun Oluşumu ve Değişimi

Kurumsal yapıyı oluşturan unsurlar üç kategoriye ayrılmaktadır: ekonomik, politik ve kültürel kurumlar. Bu unsurlardan ekonomik kurumlar, kurumsal yapı sonucunu belirleyen ve ekonomik sonuçlara neden olan etkenler olarak yer almakta; politik kurumlar, kurumsal yapının sağlanmasında ve oluşturulmasında etkili olmakta ve kültürel kurumlar ise toplumun kimliğini oluşturarak ekonomik ve politik kurumlar üzerinde etkili olmaktadır.

Ekonomik kurumlar, toplum tarafından benimsenmiş ve ekonomik sonuçları olan unsurlardır. Ekonomik kurumlar buldukları toplumun kültürel ve politik yapısı hakkında bilgi vermektedir. Kurumsal yapıda, mülkiyet haklarının güvence altına alınmasını ve gelir dağılımında eşitliğin sağlanması iyi ekonomik kurumların bir göstergesidir (Acemoglu vd., 2005:389-423).

Ekonomik kurumların ekonomik performansın sağlanmasında önemli etkileri bulunmaktadır. Gökalp ve Baldemir (2006: 212-226)'e göre; ekonomik performansın sağlanabilmesi için ekonomik kurumsal yapının bazı alt bölümlere ayrılması gerekmektedir. Bu alt bölümler ise; piyasa yaratıcı kurumlar, piyasa düzenleyici kurumlar, piyasa istikrarını sağlayıcı kurumlar ve piyasayı meşrulaştırıcı kurumlardır. *Piyasa yaratıcı kurumlar*; mülkiyet haklarını koruyan ve sözleşmelerin işlenmesini sağlayan kurumlar olup, bu kurumların yokluğunda piyasalar var ya da yok olmazlar ya da uygun işlemezler. *Piyasa düzenleyici kurumlar*; kural yaratmakta, bu kuralların ihlal edilip edilmediğini belirlemekte ve ediliyorsa bunun cezalandırılmasını sağlamaktadır. Telekomünikasyon kurumu bu kurumlara örnek olarak gösterilebilir. *Piyasa istikrarını sağlayıcı kurumlar*; ekonomik birimler arasındaki etkileşim için istikralı bir yapı kurarak belirsizliği azaltmaktadırlar. Merkez bankaları bu kurumlara örnek olarak verilebilir. *Piyasayı meşrulaştırıcı kurumlar* ise; grup üyeleri arasında ortaya çıkabilecek riskleri paylaşmak amacı ile kurulmaktadırlar. Emeklilik sistemleri, işsizlik sigortası projeleri ve diğer sosyal fonlar bu tür kurumlar arasında yer almaktadırlar (Gökalp ve Baldemir, 2006: 212-226).

Politik kurumlar, ülkenin yönetim biçimini oluşturan kurumsal yapılardır. Politik kurumlar, politik gücünü ya kanunlardan ya da belli bir zümreden alarak

kurumsal yapının oluşmasını sağlamaktadır. Birey ya da bir grubun politik gücünü politik kurumlardan almasına kanuna dayalı politik güç denirken; belli bir grubun herhangi bir sorunu çözmekte kullandığı ayaklanma, devrim veya gösterideki gücüne ise fiili politik güç denilmektedir (Acemoglu vd., 2005:448).

Kültürel kurumlar da diğer iki kurum türü gibi kurumsal yapının temel taşlarındandır. Kurumun tanımına bakıldığında; “Belirli düşüncelerin, davranış kalıplarının, bireyler arasındaki ilişkilerin ve karşılıklı görevlerin oluşturduğu, kökü birtakım törelere dayalı toplumsal örgenleşme (örneğin: din, aile vb.)” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2012b). Fukuyama ise kültürü, “kalıtsal ahlaki alışkanlık” olarak tanımlamaktadır (Houston ve Graham, 2000: 315-343). Bu tanımlardan da kültürel kurumların kurumsal yapının temel unsuru olduğu görülmektedir. Çünkü toplumlar geçmişten günümüze devam etmekte olan sosyal normlar, örfler, adetler, gelenekler ile mensubu oldukları din, dil, ırk nedeniyle farklı kültürlere sahip olmaktadır. Bu nedenle kültürel kurumların oluşmasında yaşanan coğrafya büyük önem arz etmektedir. Toplumsal kültürler toplumların yaşam biçimini belirlediği için aynı zamanda ülkelerin ekonomik performansı üzerinde de belirleyici rol oynamaktadırlar. Kültürel kurumlar bu yapıları ve özellikleri ile politik ve ekonomik kurumların oluşmasında da etkili olmaktadır.

Değişim, mevcut durumdan farklı bir duruma doğru giden bir süreçtir. Bu değişim olumlu veya olumsuz olabilir. Olumsuz bir değişim hali mevcut ise bu duruma gerileme, olumlu bir değişim hali mevcut ise bu duruma da gelişme denilebilir. O halde kurumsal değişim, kurumsal yapının gelişmesi olarak ifade edilebilir. Kurumsal yapıda meydana gelen bir değişim ülkenin ekonomik yapısını da olumlu yönde etkileyecektir ki ekonomik yönden gelişen ülkelerin genellikle kurumsal yapılarında da değişme yaşandığı görülmektedir. O halde; ülkelerin ekonomik performansına kurumsal yapılarının önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bir ülkenin kurumsal yapısı savaş, demografik unsurlar, coğrafi etkenler, ekonomik krizler nedenleri ile değişim gösterebilmektedir.

1.1.3. Kurumsal Yapı ve Ekonomik Performans

Ekonomik yapı ve ekonomik performansı etkileyen birçok etmen olmasına karşın kurumsal yapının ekonomik performans üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Kurumsal yapı, ekonomideki yatırımları, üretimi, tüketimi etkileyerek ekonomik performansın gelişimine katkıda bulunmaktadır. Aoki de, ekonomik olaylar ve problemlerin kurumsal yapının analiz edilmeden anlaşılamayacağını ileri sürmektedir (Aoki, 2001: 5). Öyleyse, ekonomik kurumların, içinde buldukları toplumda ekonomik performansı sağlayıcı en önemli unsur olduğu söylenebilmektedir.

Ekonomik kurumlar, sadece toplam parçanın büyümesini değil, aynı zamanda bu parçanın topluma nasıl dağıtıldığını da içermesi bakımından önemlidir (Acemoglu vd., 2005:390). Bu nedenledir ki; ekonomik kurumlar hem ekonomik büyüme hem de kaynakların verimli bir şekilde dağıtımını içerdiğinden toplumsal refah ve ekonomik performans için en önemli unsurdur.

Kurumsal yapının ekonomik performans üzerinde olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar da bu görüşü desteklemektedir. Aron'a göre, kurumların büyüme üzerindeki etkisi son yıllarda artmaktadır. (Aron, 2000: 99-135). North ve Thomas, mülkiyet haklarının korunmasındaki eksikliklerin, ekonomik büyümenin temel belirleyicisi olan fiziki ve beşeri sermaye yatırımlarını engellediğini ileri sürmüşlerdir (Gökalp ve Baldemir, 2006: 212-226). Knack ve Keefer, Hall ve Jones ise mülkiyet hakları ile ekonomik performans arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğunu tespit etmişlerdir (Knack ve Keefer, 1995:207-227; Hall ve Jones, 1998: 83-116). Tüm bu yapılan çalışmalar ve sonuçlarında elde edilen bulgular, ekonomik performans ve kurumsal yapı arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Rodrik ve Subramanian ise, kurumsal yapının gelir seviyesinde önemli etkide bulunduğunu ve kurumsal yapının gelir seviyesine etkisinin iyi düzenlenmiş mülkiyet hakları ve güçlü temelleri olan hukuk düzeni ile sağlanacağını ifade etmiş, ayrıca, iyi kurumsal yapı ve mülkiyet haklarının yatırımların artmasına ve teknolojik gelişmenin sağlanmasına yol açtığını ve böylelikle gelir seviyesinde iyileşmenin olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu çalışmada, kurum kalitesindeki artışın kişi başına

düşen gelirden de büyük bir artışa neden olacağı ileri sürülmüştür (Rodrik ve Subramanian, 2003: 31-34).

Ülkelerin gelişmesinde, kurumsal yapıları önem arz etmektedir. Kurumsal yapısı iyi olan toplumların ekonomik performansları da olumlu olmaktadır. Bir ülkenin kurumsal yapısının iyi olması, mülkiyet haklarına önem verilmesi ve mülkiyet haklarının sağlanması, gelir dağılımında ve kaynak kullanımında adaletin sağlanması gibi faktörlere bağlı olduğu için, kurumsal yapısı iyi olan ülkelerde verimin ve ekonomik performansın giderek artması kaçınılmaz hale gelmektedir.

1.1.4. Kurumsal İktisadın Temel Özellikleri

Genel olarak değerlendirmek gerekirse kurumsal iktisadın temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Savaş, 2000: 646-648; Demir, 1996: 67; Kapp, 1968: 1-18; Tool, 1977:823-846):

- Ekonomi bir bütün olarak ele alınıp incelenmeli ve küçük parçaların birbirinden bağımsızmış gibi ele alınması yöntemi terk edilmelidir. Kurumculara göre her ekonomik olayın siyasi, tarihi, kültürel, dini ve ideolojik boyutları vardır. Bu nedenle iktisat bilimi, siyaset, sosyoloji, psikoloji, hukuk, gelenek ve ideoloji gibi insan yaşamında önemli yer tutan diğer bilimler ve davranış biçimleri ile de ilgilenmek zorundadır.
- Kurumcu iktisat, ekonomik yaşamda kurumların önemini ön plana çıkarmıştır. Onlara göre kurum sadece, belli bir amaçla oluşturulmuş bir kuruluşun, örneğin bir okul, bir hapisane, bir sendika veya bir merkez bankasından ibaret değildir. Onlara göre kurum bir “düşünce alışkanlığı” ve organize olmuş ve aynı zamanda bir kültürün belli bir parçası olarak benimsenmiş bir grupsal davranış biçimidir. Bu nedenle kurum kavramı, sadece kuruluşları değil, aynı zamanda gelenekleri, sosyal alışkanlıkları, yasaları, düşünce biçimlerini ve yaşam biçimlerini de kapsamaktadır.
- Kurumculara göre, iktisatta Darwinci bir “gelişim yaklaşımı” kullanılmalıdır; çünkü toplum ve toplumda yer alan kurumlar devamlı bir

değişim içerisinde. Ekonomik yaşamda “denge” değil, “hareket” esastır. Dolayısıyla, geleneksel iktisadın zaman ve yer farkını göz ardı edip evrensel yasalar bulmaya çalışması doğru değildir.

- Kurumcular değişime verdikleri önem nedeni ile, normal “denge” kavramını reddetmişler, onun yerine “devresel nedensellik ilkesi” veya “kümülatif değişim ilkesi”nin benimsenmesini önermişlerdir. Onlara göre, böyle bir ilke benimsendiği zaman, devletin ekonomik yaşama ne zaman ve hangi kurum aracılığı ile müdahale etmesi gerektiğini anlamak kolaylaşacak ve aynı zamanda enflasyon, durgunluk ve ekonomik kalkınma gibi konularda yerine ve zamanında müdahalede bulunma imkânı da olacaktır.
- Kurumcu iktisatçılar, geleneksel teorisinin ekonomik yaşamda bir “uyum” olduğunu öne süren görüşüne de karşı çıkmışlardır. Onlara göre, ekonomik yaşama egemen olan “uyum” değil, “çıkarlar arası çatışma”dır. İşveren ile işçi, üretici ile tüketici arasında uyum değil çatışma vardır. Bu nedenle bu çıkar grupları arasında tarafsız davranacak olan bir siyasi iktidarın düzenleyici rolüne ihtiyaç vardır.
- Kurumcu iktisatçılar, servet ve gelir dağılımında var olan eşitsizliği giderecek demokratik reformları savunmuşlardır. Piyasa fiyatlarının bireysel ve toplumsal refahı yansıtan göstergeler olduğu ve kaynakların etkin dağılımını sağladığı yönündeki görüşü benimsememişlerdir. Toplumsal maliyet ve toplumsal yarar gibi kavramlara önem vermişlerdir.
- Kurumcu iktisatçılar, “tüm dengelim” metodu yerine “tümevarım” metodunu tercih etmişlerdir. Buna istinaden istatistiksel verilerin toplanmasını ve teorilerin bu verilere dayandırılmasını savunmuşlardır. Onlara göre, ekonomik sistemlerin incelenmesinde ve değerlendirilmesinde soyut yöntemlerden ziyade gerçekçi bulguların ortaya konması ve değerlendirmelerin de buna bağlı olarak yapılması gerekmektedir.

- Kurumcu iktisatçılara göre, ekonomik sistemler açık ve dinamik sistemlerdir. Onları açıklamaya çalışan yaklaşımların da aynı şekilde açık ve dinamik kavramsal çerçevelere yaslanması gerekmektedir.
- Bilgi bağlamında kurumcular, belirsizlik ve sınırlı rasyonellik üzerinde durmaktadırlar. Dünyanın algılanmasında ve tercihlerin oluşumunda bilgi kadar inanç sisteminde de vurgu yaparlar.
- Psikolojik alanda kurumcular, hazcılığı reddetmekte ve insan davranış ve tercihlerinin oluşumunda ağırlıklı olarak gelenek, alışkanlık ve sosyal kimliğin kazanılması için çalışmanın rolü üzerinde durmaktadırlar.
- Kurumcu düşüncede değer teorisinin temeli, “araçsal değer teorisi”ne dayanmaktadır. Buna göre değerlemeyi mümkün kılan ölçütler, metafizik amaçlar nedeniyle dışsal olarak belirlenemezler ve bizzat toplumsal gelişim sürecinin içinden çıkarlar. Bu bağlamda kurumcular değer, kültürel kökenli olduğunu savunmaktadırlar.

Kısaca, kurumsal iktisat denildiği zaman; bireysel eylemden ziyade toplu eylemi yansıtan, kurumlara önem veren, ekonomiye evrimsel bir bakış açısı ile bakarak deneysel gözlemlere ağırlık veren, devlet müdahalesine olumlu yaklaşan bir düşünce akımı anlaşılmaktadır. O halde, kurumcu iktisat, hem özel hem de kamu sektörünü gerekli kılan bir karma ekonomi olarak nitelendirilebilir.

1.2. Öncü (Eski) Kurumsal İktisat

İktisadın kurucusu nasıl ki Adam Smith gösteriliyorsa, kurumsal iktisadın kurucusu da Veblen kabul edilmektedir. Ancak, Veblen kurucusu olduğu bu ekolü adlandırmamıştır. Bu ekolü tanımlamak için “kurumsal iktisat” ismini ilk kez Hamilton, 1918 yılında Amerikan İktisatçılar Birliği’nin toplantısında kullanmıştır. Öncü kurumsal iktisat farklı araştırmacıların kendi felsefelerine göre değerlendirmiş oldukları bir literatür birikimi halindedir.

1.2.1. Öncü Kurumsal İktisadın Temelleri

Kurumsal iktisadın temelleri incelenmek istenildiğinde karşımıza kurumsal iktisat üzerinde etkili olan üç görüş çıkmaktadır. Bunlar; tarihsel okul, pragmatist felsefe ve Darwin'in evrimsel görüşleridir.

1.2.1.1. Alman ve İngiliz Tarihçi Okulları

Tarihsel okul denildiği zaman öncelikle Alman tarihçi okulu ve İngiliz tarihçi okulu ele alınmaktadır. Ama bunlardan en ağırlıklı olanı Alman tarihçi okuludur. Tarihçi okul, ekonomiyi genel hatları ile ele alan, ekonominin tarih içindeki gelişimini açıklamayı amaç edinen bir okuldur. Ve bu görüşe göre, toplumsal yapının en temel yapı taşları kurumlardır. Bu nedenle kurumların zaman içindeki değişimlerini incelemek öncü kurumsalcılığın temelini teşkil etmektedir.

Kurumlar her toplum ve topluluk için farklılıklar arz etmektedir. Çünkü her toplumun düşünce alışkanlıkları ve yaşam biçimleri farklılık göstermektedir. Bu nedenle tarihçi okula göre kurumlar için genel bir teori oluşturmak mümkün görünmemektedir ancak kurumlar birbirleri ile etkileşim halindedir.

Tarihçi okul İngiltere ve Almanya'da oluşmuştur. Ancak bu iki okul arasında Alman Tarihçi Okulu daha etkin bir rol oynamıştır. Çünkü Almanya'da iktisat eğitiminin temeli daha sağlam atılmış ve üniversitelerde etkin bir rol oynamıştır. Bu sayede de gelecek nesillere aktarılabilir hale gelmiştir. Ancak İngiliz Tarihçi Okulu, Alman Tarihçi Okulu gibi fazla etkili olamamıştır.

Alman Tarihçi Okul, 19.yüzyılın ortalarında kurulmuş olup, temsilcileri olan Wilhelm Roscher, Karl Knies ve Bruno Hildebrand'ın görüşleri "Eski Okul", Gustov Schmoller'in görüşleri ise "Genç Okul" olarak adlandırılmaktadır. Özellikle Roscher'in "Tarihçi Metoda Göre İktisat Dersleri" isimli eserini yayınlaması Alman Tarihçi Okulun Kuruluşunda etkili olmuştur (Aktan ve Vural, 2012).

Roscher, klasik iktisadi düşünceyi yöntem bakımından eleştirerek, teorinin soyut kalmaması gerektiğini, somut tarih örnekleriyle desteklenmesi gerektiğini savunmuştur. Hildebrand ise klasik okula daha ayrıntılı ve tutarlı eleştiriler

getirmiştir. Ona göre, her çağ ve ülke için geçerli tabii iktisat kanunları yoktur ve tarihin ve toplumbilimin diğer dallarıyla bir arada iktisadi faaliyetler ve olaylar sürecindeki tarihsel değişmeyi incelemesi gerekmektedir. Alman Tarihçi Okulu'nun temsilcilerinden bir diğeri olan Kinies ise, Hildebrand'ın yolundan giderek iktisatta fizik biliminde olduğu gibi her zaman ve mekânda geçerli kanunlar konulamayacağını belirtmiştir (Aktan ve Vural, 2012). Lideri Schmoller olan Genç Tarihçiler ise, ekonomi teorisi ile ekonomi tarihi arasında hem amaç hem de metod yönünden hiçbir fark olmadığını iddia etmişlerdir (Savaş, 2000: 505). Bu görüşler, kurumsal iktisadın temel görüşleri arasında da yer almaktadır.

Alman Tarihçi Okulu genellikle iktisadi davranışların ve bu nedenle iktisadi genellemelerin tarihsel, sosyal ve kurumsal bağlama dayandığını savunan bir okul olarak görülmüştür. Bu bağlamda Tarihçi Okulu, kanunların ve kurumların göreceliğini vurgulayarak somut tarihsel verilerden hareketle tümevarımcı akıl yürütme yöntemini tercih etmiş ve bunu kullanmıştır (Basılğan, 2010: 23-50).

O halde, tarihçi okulun kurumsal iktisada katkıları; neoklasik iktisadın tümdengelim yöntemini reddederek, bunun yerine tümevarım yöntemi önermesi, tarihsel belirlilik konusuna dikkat edilmesi gerektiği, kurumsal iktisadın somut olaylarla ilgilenmesi nedeni ile ele alınan konuların tarihsel olarak da incelenmesi ve toplumun bir organizma olarak ele alınmasıdır.

İngiliz Tarihçi Okulu'nun temsilcileri Richard Jones, ve John Kells Ingram'dır. Jones, eleştirilerine hedef olarak Ricardo'yu seçmiştir. Ona göre, Ricardo'nun acele ile oluşturduğu genellemeleri gerçek dünyanın koşullarına uymamaktadır. Jones, Ricardo'nun az sayıda ve içeriği sınırlı veriler kullanarak bütün olayları açıklamasını eleştirmiştir (Savaş, 2000: 492). Ingram da klasik iktisat teorisini kısmen eleştirmiştir. Bu eleştirilere göre, klasik iktisat, toplumun ekonomik olaylarını; entelektüel ahlaki ve politik olaylarından tamamen ilgisizmiş gibi ele almakta, son derece soyut kavramlar ortaya atmakta, tümdengelim yöntemini aşırı şekilde abartmakta ve ulaştığı sonuçları mutlak sonuçlarmış gibi takdim etmektedir (Savaş, 2000: 496).

İngiliz Tarihçi Okulu'nun bir diğer önemli ismi de Walter Bagehot'tur. Bagehot ise, Ricardo'ya hayran olmakla birlikte, kullandığı aşırı soyut yöntemi eleştirmiş, iktisat ile tarihi bağdaştırmaya çalışmış ve iktisadi, gelişmiş bir ekonomide iş hayatını inceleyen bir bilim olarak tanımlamıştır (Savaş, 2000: 493).

1.2.1.2. Kurumsal İktisat ve Pragmatizm

Türk Dil Kurumu, pragmatizmi “yararcılık” kelimesiyle karşılamıştır (TDK, 2012c). Pragmatizm, bir felsefe akımı olup, kurucusu Charles Sanders Peirce'dir. Diğer temsilcileri ise, William James ve John Dewey'dir.

Pragmatizm, bir anlam teorisi olmakla birlikte, aynı zamanda bir araştırma teorisi, bir gerçek teorisi ve bir etik teorisidir. Pragmatizmin özünü, “faydalı olmayan bir şey doğru değildir” görüşü oluşturmaktadır. Pragmatizme göre, herhangi bir kavramın gerçek anlamı, o kavramın hissedilebilir etkilerinden oluşmaktadır. Pragmatizm, şüphe durumundan kanaat veya inanç durumuna geçmeyi vurgulamaktadır. Pragmatistlere göre bir kavramın anlamı, bir olayda, bir harekette veya bir denemede ortaya çıkar. Bir kavram hakkında ne düşündüğümüzün, ne tasarladığımızın önemi pek yoktur; o kavramın anlamı gerçek yaşamda, yani bireyin çevresi ile olan ilişkilerinde belirecektir. Deneyimlerimiz ve hareketlerimizin sonuçları bize bir kavramın gerçek anlamını öğretecektir (Doğan, 2003: 83-93).

Pragmatizmin başlangıç noktası, şüphe değil yerleşmiş kanaatler veya inançtır. Bu ve diğer birçok noktalar açısından pragmatizm, Descartes felsefesine karşı bir felsefe (Anti-Kartezyen) olmuştur. Descartes şüpheyi halihazırda var olan bir şey, bir veri olarak kabul eder ve bireyin kendi varlığının bilincine mantık yoluyla ulaştığını öne sürer. Fakat pragmatizme göre, kendimizi diğer insanlar aracılığıyla tanırız, fikirler diğer fikirler aracılığıyla belirginleşir, kavramlar diğer kavramlar aracılığıyla açıklığa kavuşturulur ve belirli kanaatler diğer kanaatlerimizle ilişkilidir (Doğan, 2003: 83-93).

O halde buradan; bilimin bir süreç olduğu ve bu sürecin incelenmesi için geçmişe ilişkin verilerin önemli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, her birey yapmış olduğu gözlemi, içinde bulunduğu toplumun kurumlarına göre yani elde

edilen düşünce alışkanlığına göre yorumlayacaktır. O halde, doğrunun her bir birey için ortak olan özelliği somut durumlarda geçerli olmasıdır.

1.2.1.3. Kurumsal İktisat ve Evrimselcilik

Evrimsel yaklaşım, kurumsal iktisadın kurucusu olan Veblen'in teorik dayanaklarından birisidir. Sadece Veblen'in değil, tüm kurumcu iktisatçıların en önemli esin kaynaklarından birisi evrim teorisidir. Ancak öncü kurumsal iktisatta Darwinci prensiplere bağlılık terk edilmiştir, hatta evrimsel fikirlerin kullanımına karşı tepki oluşmuştur (Hodgson, 2003: 85-97). Günümüzün önemli kurumsalcıları arasında yer alan Hodgson da Darwinci evrimselliğe gereken önemin verilmediğini dile getirerek öncü kurumsal iktisadı eleştirmiş ve çalışmalarının odağına Veblen'i yerleştirmiştir (Yılmaz, 2007: 114-129).

Veblen kurumların statik bir yapısı olmadığını, zaman içerisinde diğer kurumlar ve toplumu oluşturan bireyler arasındaki etkileşim sonucu değişim gösterdiğini vurgulamaktadır. Veblen için bu süreç evrimsel olup, Darwinsel prensipler içinde şekillenmektedir.

Veblen kurumları düşünce alışkanlıkları olarak nitelemektedir. Bu nedendir ki, alışkanlıkların temeli geçmişte gizlidir ve bu nedenle olaylar incelenirken tarihsel inceleme yapılması da gerekmektedir. Ayrıca, bireylerin alışkanlıkları da birey-kurum ilişkisine bağlı olarak oluşmaktadır. Bu nedenle evrimselcilik kurumsal iktisat bakımından önemli bir yere sahip olmaktadır.

1.2.2. Öncü Kurumsal İktisadın Gelişimi

Öncü kurumsal iktisat akımının kurucusu Veblen kabul edilmekte olup, bu akıma öncülük eden diğer kişiler ise; Commons, Mitchell ve Ayres'tir. Bu kişilerin her birinin kurumları algılayış biçimleri birbirinden farklı olduğu için çalışmalarında da farklılıklar gözlemlenmektedir.

Kurumcu iktisat denildiğinde akla gelen kişi bu akımın öncüsü olan Thorstein Veblen olup, iktisadi düşünce tarihinde de önemli bir yeri bulunmaktadır. Veblen'e göre iktisat teorisi; tarihsel, iktisadi, siyasal ve sosyal olayların içgüdüsel

alışkanlıklara bağlı insan davranışları tarafından biçimlenen grup özellikleri tarafından belirlenmektedir. Veblen'in yaklaşımına göre iktisat bilimi; bireylerin sadece hazcı davranışlarını değil, aynı zamanda amaçlı ve alışkanlıklara dayalı eylemlerini, önceden amaçlanan veya amaçlanmayan sosyal denetim biçimlerini de incelemeli ve bunun için de yöntembilimsel bireycilik ve yöntembilimsel bütüncülüğü kullanılmalıdır. Veblen, insan davranışlarını etkileyen faktörün düşünce alışkanlıkları olduğunu, düşünce alışkanlıklarının da içgüdülere dayandırılabilirliğini, düşünce alışkanlıklarının ortaya çıkmasındaki en temel faktörün de teknoloji olduğunu vurgulamaktadır. Veblen, iktisadın konusunu, kurumsal yapının gelişmesini incelemek olarak belirlemiştir. Bir kültürün ancak kendinden önceki kültürler aracılığıyla tanınabileceği görüşünü iddia eden Veblen, kurumları, "düşünce alışkanlıklarının doğal bir sonucu" olarak tanımlamaktadır. Buna bağlı olarak insanları; içgüdüleri, duyguları ve alışkanlıkları olan varlıklar olarak görmek gerektiğini ifade etmektedir. Kurumculara göre, bir ekonominin üretme yeteneği bilim, teknoloji, icat ve yeniliğin bir fonksiyonudur ve bunun kaynağını da para değil, insanın yaratıcılığı oluşturur (Demir, 1996: 88).

Commons'ın bilime en büyük katkısı, sosyal reformları gerçekleştirmek amacıyla kanun taslakları hazırlama ve bunların gerçekleşmesi ve uygulanması konusunda olmuştur. Commons, özel mülkiyet ve özel girişimciliği desteklemekte ve onların korunmasını istemekteydi ancak bunun yanı sıra bunların korunması için bazı değişiklikler yapılmasını istemekteydi. Kanunlar konusunda yapmış olduğu çalışmalar sayesinde birçok konuda kanunlar çıkartılmasını sağlamıştır. Çalışmalarında, kamu hizmetlerinin düzenlenmesi, işyeri güvenliği, işçi ücretleri, çocuk işçiler, kadın işçilerin asgari ücretleri ve işsizlik halinde ücret ödenmesi gibi konulara ağırlık vererek çalışan kesimin yaşam koşullarını iyileştirecek yasal önlemler alınmasında büyük çaba sarf etmiştir. Görüşlerini bağımsız olarak oluşturmuş olsa da görüşleri Veblen ve Mitchell'in görüşleri ile benzerlikler göstermektedir. İktisat bilimine tarih ve hukuku da ekleyerek onu daha geniş ve kapsamlı bir bilim dalı hale getirmek istemiştir. Commons'a göre kurum, bireysel davranışı özgür kılan, kontrol eden ve genişleten kolektif harekettir (Savaş, 2000: 656).

Kurumcu okulun temsilcilerinden olan Mitchell ise; konjonktür teorisine önemli katkılarda bulunmuş ve istatistiksel verileri toplama, sınıflandırma ve değerlendirme konularında öncülük yapmıştır. Her ekonomik dalgalanmanın kendine özgü koşulları olduğunu öne sürmüş ve genel bir teori oluşturmanın hem imkânsız hem de yararsız olduğu görüşünü savunmuştur (Savaş, 2000: 660).

Kurumcu okulun bir diğer temsilcisi olan Ayres ise, değer konusunda başarı göstermiştir. Ayres, araçların deneysel, amaçların ise metafizik kökenli olduğu tezini kabul etmemekte; amaç ve araçların birbirinden kesin bir biçimde ayrılmasının mümkün olmadığını savunmaktadır. Ayres'e göre değerlerin anlamı, deneyimin sürekliliğini sağlayıp sağlayamamasına bağlıdır (Demir, 1996: 160).

1.3. Yeni Kurumsal İktisat

Kurumcu iktisat kendi içerisinde farklılıklar göstermektedir. Ancak, bütün kurumcu iktisatçıların ortak noktası, bireyleri değil kurumları temel almalarıdır. Yeni kurumsal iktisat, öncü kurumsal iktisat ile neoklasik iktisadın bir birleşimi olarak ifade edilmektedir. Ronald Coase, Oliver Williamson, Douglass North ve Richard Posner gibi daha birçok iktisatçı yeni kurumcu olarak bilinmektedir.

Yeni kurumcu iktisat nitelemesi, Oliver E. Williamson'ın 1975 yılında yazdığı "Piyasalar ve Hiyerarşiler: Çözümleme ve Antitröst İçerimler" isimli eserinden sonra ortaya çıkmıştır (Demir, 1996: 206).

Yeni kurumculara göre, iyi tanımlanmış çevre koşulları içinde, bireylerin fayda maksimizasyonu çabaları etkin sonuçlar üretmektedir. Buna göre, gerçekte tercihler kuramsal çerçeveden etkilenmektedirler, ancak iktisadi teorileştirme yapabilmek amacıyla, yine de maksimize eden soyut bir bireyden işe başlamak meşru kabul edilebilir (Demir, 1996: 208).

Yeni kurumcu iktisadın temel özellikleri üç maddede özetlenmektedir (Demir, 1996: 208):

1. İktisadi değişimi yöneten mukaveleler ve kısıtlayıcı kurallar modellenmeye çalışılmaktadır.
2. Neoklasik okulun tam bilgi ve maliyetsiz değişim varsayımları yumuşatılmakta, bunun doğal bir sonucu olarak da, pozitif işlem maliyetleri incelenmektedir.
3. İktisadi anlamda değerli kabul edilen metaların sadece fiyat ve miktar boyutları olduğu varsayımı yumuşatılmakta ve iktisadi sonuçların içerimleri ve mal ve hizmetlerin niteliksel farklılaşmasının iktisadi organizasyonu incelenmektedir.

Yeni kurumcu iktisadın kendi içerisinde farklı ekolleri bulunmaktadır. Bu bağlamda; İşlem maliyeti iktisadı, mülkiyet hakları iktisadı ve hukuk ve iktisat olmak üzere üç tür ekol ortaya çıkmaktadır.

1.3.1. İşlem Maliyeti İktisadı

İşlem maliyeti iktisadı, yeni kurumsal iktisadın önemli bir alt dalıdır. İşlem maliyetleri kavramının kökeni, 1991 yılında iktisat dalında Nobel ekonomi ödülü alan Ronald Coase'un 1937 yılında yazmış olduğu Firmanın Doğası (The Nature of the Firm) isimli makalesine dayanmaktadır. Coase bu çalışmasında, üretim faktörlerinin serbestçe alınıp satıldığı iyi işleyen bir piyasa organizasyonu olmasına rağmen, üretici birim olarak firmanın ortaya çıkış sebebini, yani üretimin doğrudan piyasada değil de, firma özelinde yapılmasının nedenini işlem maliyetleri çerçevesinde ele almaktadır. Bu çalışmada Coase, firmanın varoluş nedeninin piyasaya göre işlem maliyetlerini azaltmak olduğu tezini ileri sürmektedir. Dolayısıyla, işlem maliyetlerini azaltan firma başarı şansını kazanmaktadır. Douglass North ve John Wallis de Coase'un bu çalışmasından yararlanarak, işlem maliyetlerinin daha da genişletilerek, veri teknoloji altında işlem maliyetini azaltacak kurumların tercih edileceği biçimine dönüştürülebileceğini ifade etmektedirler (Demir, 1996: 210).

Eggertson'a göre işlem maliyetleri, iktisadi değerlerin sahiplenebilme hakkının bireyler arasında değiştirilmesi ve bireylere özgü bu hakların uygulanabilmesi sırasında ortaya çıkan maliyetlerdir. Buna göre; sözleşme yapma, bilgi edinme, ölçme ve danışmanlık maliyetleri bu kapsamdadır (Demir, 1996: 212).

Oliver E. Williamson ve Douglass C. North gibi yeni kurumcu iktisatçılar işlem maliyetleri alanına en büyük katkısı olan iktisatçılardır. Ancak, her iki iktisatçının işlem maliyeti tanımı birbirinden farklıdır. North'a göre işlem maliyeti, uzmanlaşmanın artışı ve iş bölümünün daha karmaşık hale gelmesinin genel maliyeti olarak ifade etmekte, Williamson ise, kontrat problemi olarak ifade edilebilen her konunun işlem maliyeti açısından incelenebileceğini belirtmektedir (Williamson, 1998: 23-58).

1.3.2. Mülkiyet Hakları İktisadı

Kurumcu iktisat teorisi literatürde mülkiyet hakları iktisadı olarak da bilinmektedir. İktisat literatüründe mülkiyet hakları, bireylerin kaynakları kullanma hakları anlamına gelmektedir. Mülkiyet hakları sistemi, bir toplumda yaşayan belirli bireylere, belirli bir malı yasak olmayan kullanım biçimlerinden birini seçerek kullanma otoritesi veren bir belirleme yöntemi olup, mülkiyet hakları sisteminin incelenmesi, iktisadi süreçlerin anlaşılması bakımından büyük önem arz etmektedir (Demir, 1996: 228).

Mülkiyet hakları okulu; mülkiyet haklarının kaynak tahsisini ve dolayısıyla da üretim kompozisyonunu, gelir dağılımını vb. etkilediğini, bunu da iktisadi kaynakların belirli ve önlenebilir biçimlerde kullanılmasını sağladığını göstermeye çalışmaktadır (Demir, 1996: 233).

1.3.3. Hukuk ve İktisat

1950'li yıllara kadar iki ayrı bilim dalı olan hukuk ve iktisat, bu yıllardan sonra birbiriyle uzlaşmış yeni bir alan olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Hukuk bilimi, toplumda uyulması cebir yoluyla sağlanan ilkeler ortaya koymakta ve bu ilkelerin oluşturduğu bütünlüğü incelemektedir. İktisat bilimi ise, kıt kaynakların bireyler arasında nasıl ve ne için belirli biçimlerde kullanıldığını açıklamaya çalışmaktadır.

Toplumdaki bir kısım insanlara yükümlülük yükleyen ve diğer bir kısmına da kazançlar sağlayan hukuk kurallarının belirlenmesi ve uygulanmasında kullanılan ölçütlerin fayda-maliyet bağlamında ele alınma imkânı, iktisatçıların daha önce hukukun konusu kabul edilen konuları da iktisat bilimi içine almalarına neden olmuştur. Hukukçu ve iktisatçıların ortak bir paydada bulunduğu bu yeni alan, Hukuk ve İktisat adı altında yeni bir ekole dönüşmüştür. Oliver Wendell Holmes, Louis Brandies ve Learned Hand; hukukun iktisadi bir mantık çerçevesinde ele alınmasına zemin hazırlayan kişilerdir (Demir, 1996: 235).

1.4. Öncü ve Yeni Kurumsal İktisat Arasındaki Benzerlikler ve Farklar

Kurumcu iktisat, birisi Veblen'in diğeri de Commons'un görüşlerine dayanmak üzere iki gelenek şeklinde gelişimini sürdürmüştür. Bu gelişim içerisinde Veblen geleneğine bağlı olarak gelişen kurumcu düşünce, “*öncü (eski) kurumcu iktisat*” diye tanımlanmaktadır.

Kurumcu düşünce içerisinde Commons'cu geleneğe bağlı olarak gelişen ve neoklasik iktisadi çözümlerinin eksikliklerini belirtip bu eksiklikleri gidermek isteyen bir düşünce akımı gelişmiştir. Bir anlamda kurumcu düşünce ile neoklasik iktisat arasında bir köprü kurulmak amaçlanmıştır. İşte bu amaç doğrultusunda çalışmalarını sürdüren ve içerisinde birçok farklı düşünce okullarını barındıran bu akıma, “*yeni kurumcu iktisat*” denilmektedir. Bu düşünce akımının temelleri R. Caose'un 1937'deki “*The Nature of The Firm*” isimli çalışmasına kadar uzanmaktadır (Caose, 1998: 72-74).

Birinci kurumcu gelenekte yer alanlar, neoklasik iktisadi çözümlerini tamamen dışlayan bir yaklaşım içerisinde ve bu gelenek temelde teknoloji-kurum ikilemine dayanmaktadır. Buna göre teknoloji, ekonomiyi geliştiren itici bir güçtür; kurumlar ise, iktidar ve statüleri koruyan ve bu nedenle yeni teknolojilerin geliştirilmesini engelleyici unsurlar olarak gözlemlenmektedir. İkinci gelenek ise, iktisadi performansı teknoloji ve kurumları da kapsayan bir dizi faktörün ürünü olarak görmektedir. Buna göre; kurumlar, teknolojinin dayattığı gelişmenin önündeki

engeller değil, teknolojik alternatifler arasında tercihi ortaya çıkaran bir seçim tarzı olarak görülmektedir (Demir, 1996: 86).

Genel olarak bu farklı bakış açıları nedeni ile kurumcu düşünce, iktisat literatüründe “*öncü (eski) kurumsalcılar*” ve “*yeni kurumsalcılar*” olarak ikiye ayrılmıştır.

1.4.1. İki Ekolün Farkları

Eski kurumculara göre, rasyonel iktisadi aktörler üzerine kurulu neoklasik yaklaşım tamamen terk edilmeli ve yerine iktisadi davranışın kültürel bağlam içinde meydana geldiğini varsayan yeni bir yaklaşım konmalıdır. Fakat yeni kurumcuların birçoğuna göre rasyonel tercih üzerine kurulu standart neoklasik yaklaşım, tamamen terk edilmemeli, bunun yerine yeniden düzenlenmeli ve genişletilmelidir. Eski ve yeni kurumculuk arasındaki en temel fark budur. Birey bir kültür ürünü olarak eski kurumculuğun; rasyonel seçici olarak da yeni kurumculuğun merkezinde yer almaktadır (Rutherford, 1995: 443-451).

Eski kurumcular, bireyleri kurumların çerçevesinde davranan varlıklar olarak ele alırken, yeni kurumcular bunun tersine kurumları, bireylerin davranışlarıyla açıklamaya çalışmaktadırlar (Demir, 1996: 209). Yine bu durum da iki düşünce arasındaki farklılaşmada önemli bir husustur.

Diğer taraftan; eski kurumculara göre, açıklayıcı faktör olarak kurumları biçimlendiren temel faktör, teknolojidir. Teknoloji geliştikçe çoğunlukla birbiriyle çelişki içinde bulunan yeni sosyal yapı biçimleri ortaya çıkacaktır. Sosyal değerler ile bireysel değerler arasındaki çelişkilerin çözümü, uzlaştırılması mümkün olmayan güçlerden, uzlaştırıcı kural oluşturmaya doğru bir gelişmenin gerçekleştiği ölçüde sağlanacaktır (Demir, 1996: 205).

1.4.2. İki Ekolün Benzerlikleri

İki düşüncenin birbiriyle benzer noktaları sınırlıdır. Her iki düşüncenin de en temel ortak noktası analizlerinde kurum kavramını ele almalarıdır. Kurumlar bireyler

için oldukça önemli bir kavram olup, bireylerin düşünce yapısını ve karar verme sürecini etkilemektedir.

Bu iki düşünce yaklaşımın üç ortak noktası bulunmaktadır: İlk olarak, her iki düşünce yaklaşımına göre de, iktisat bilimi, yeni yaklaşım ve düşünceleri almak koşulu ile başta felsefe olmak üzere diğer sosyal bilimlerden yararlanmalıdır. Bu şekilde, iktisat bilimi, hem araç hem de içerik bakımından zenginleşecektir. İkinci olarak; hem eski hem de yeni kurumsal iktisatçılar, iktisadi olayların, statik denge modelleri çerçevesinde değil de, geleceğe uzanan geniş tarihsel bir süreç içerisinde ve daha genel bir çerçevede ele alınması gerektiğine inanmaktadırlar. Üçüncü ve son olarak ise; her iki düşünce yaklaşımına göre iktisat, metodolojik açıdan daha evrimci bir bilim dalı olmalıdır (Demir, 1996: 209).

2. EKONOMİK ÖZGÜRLÜK

Ekonomik özgürlük hiçbir baskı ve sınırlama olmaksızın iktisadi faaliyetlerin yürütülmesini, bireylerin serbest bir şekilde ekonomik faaliyetlerde bulunmalarını ve mülkiyet haklarının güven altına alınmasını sağlayan hak ve özgürlüklerdir.

İktisat biliminde geçmişten günümüze kadar yapılan çalışmalarda, ülkelerin refah düzeylerini belirleyen en önemli etkenlerden birinin de “ekonomik özgürlük” olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, ülkelerin ekonomik büyümelerinin sürekli hale gelmesi, toplumsal adaletin sağlanabilmesi ve piyasa ekonomilerinin geliştirilmesi yönlerinden ekonomik özgürlük gerekli bir etken olup, küreselleşme olgusu ile birlikte daha da önemli bir hale gelmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde de ekonomik açıdan daha özgür durumda olan ülkeler diğer ülkelere nazaran daha zengin durumdadırlar.

Çalışmanın bu bölümünde; ekonomik özgürlükler konusu ele alınmakta olup, ekonomik özgürlüğün tanımı ve kapsamı, ekonomik özgürlüklerin ölçülmesi, ekonomik özgürlük endeksleri, endekslerde zaman içinde yapılan değişiklikler ve ekonomik özgürlüğün bölgeler ve ülkeler bazında incelenmesi konuları ele alınacaktır.

2.1. Ekonomik Özgürlüğün Tanımı ve Kapsamı

Ekonomik özgürlük, bireylerin ekonomik faaliyetlerini herhangi bir baskı ve sınırlama olmaksızın serbestçe gerçekleştirmeleri ve bu ekonomik faaliyetleri sonucunda elde ettikleri değerleri yine herhangi bir baskı ve sınırlama olmaksızın serbestçe kullanabilmeleri ve sahiplenmeleri olarak bilinmektedir. Ancak, ekonomik özgürlüğün gerçekleşebilmesinde ülkelerin kurumsal yapıları önem arz etmektedir.

Ekonomik özgürlüğün farklı kişiler ve kuruluşlar tarafından farklı tanımları yapılmıştır. Ekonomik özgürlük kavramı bu konuda çalışmalar yürüten Fraser Enstitüsü tarafından “bireyin, hükümet müdahalesi olmadan ekonomik faaliyetleri gerçekleştirebildiği boyut” şeklinde tanımlanmıştır. Yine bu konuda çalışmalar

yürüten Heritage Vakfı ise; ekonomik özgürlüğün, özgürlüğün bir parçası olduğunu, bireysel özgürlüğün toplumsal özgürlükle ilişkili olduğunu ifade etmekte ve emek ve mülkiyetini kendisi kontrol edebilen bireyin ise ekonomik anlamda özgür olduğunu belirtmektedir (Miller ve Kim, 2011: 19–27). O halde, bireyler özgürlüklerine sahip iseler ve bireylerin özgürlükleri (üretim, tüketim, yatırım yapma vs. konularda) hükümetler tarafından baskı altına alınmıyor ve kısıtlanmıyor ise o ülkeler ekonomik yönden özgür ülkelerdir.

Ekonomik özgürlükler ekonomik sistemleri belirlemektedir. Ekonomik özgürlüklerin mevcut olduğu sistem “piyasa ekonomisi”; ekonomik özgürlüklerin bulunmadığı sistem ise, “kumanda ekonomisi” olarak adlandırılmaktadır.

Gwartney ve Lawson’ a göre ekonomik özgürlük; tercih özgürlüğü, gönüllü mübadele, rekabet özgürlüğü ile kişilerin ve mülkiyetin korunması anlamına gelmektedir (Gwartney ve Lawson, 2003: 405–430). Beach ve Miles ise ekonomik özgürlüğü; üretim, dağıtım ve tüketimde devletin herhangi bir baskısının veya sınırlamasının olmaması şeklinde ifade etmektedirler (Beach ve Miles, 2006: 55–76). Beach’e göre ekonomik özgürlük, bireylerin hükümet ve diğer örgütlü gruplarla ilişkilerindeki maddi yönden bağımsızlığını ifade eder. Emegini ve mülkiyetine sahip olduğu şeyleri tümüyle kontrol edebilen bir birey ekonomik yönden özgür sayılabilir. Ekonomik özgürlükler, mal ve hizmetlerin üretim, dağıtım veya tüketimindeki tüm hak ve özgürlükleri içerir (Beach ve Kane, 2008: 39–55). Block’a göre ekonomik özgürlük, insanların özgürce kendisine ve doğanın kendilerine bıraktığı mülkiyete sahip olabilme düşüncesidir (Block, 1998: 1887–1899).

2.2. Ekonomik Özgürlük Endeksleri ve Ekonomik Özgürlüklerin Ölçülmesi

Ülkelerin ekonomik özgürlük düzeyleri; Hak ve Özgürlükleri İzleme Örgütü Freedom’s House, Fraser Enstitüsü ve Amerikan Düşünce Kuruluşu Heritage Foundation’ın yaptığı ekonomik özgürlük çalışmaları ile ölçülmektedir. Özellikle Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı bu konuda yıllık raporlar hazırlamaktadırlar.

2.2.1. Fraser Enstitüsü

Fraser Enstitüsü'ne 80'in üzerinde ülkeye ait üye kuruluşlar (enstitüler, araştırma merkezleri vb.) bulunmaktadır. Türkiye'deki temsilci kuruluş ise Liberal Düşünce Topluluğu'dur. Fraser Enstitüsü ekonomik özgürlük ölçümü yaparken Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ekonomik Forumu verilerinden de faydalanmaktadır.

Fraser EFW endeksi, ekonomik özgürlük derecesini beş temel alanda ölçmektedir. Bunlar (Gwartney, Lawson, Hall, Chauffour ve Stroup, 2011: 1–220);

- Devletin Büyüklüğü: Harcamalar ve Vergiler, Girişimcilik
- Yasal yapı ve Mülkiyet haklarının Korunması
- Güçlü Paraya Geçiş
- Dış Ticaret Özgürlüğü
- Kredi, Emek ve İş Çevrimleri Düzenlemeleri'dir.

Bu beş alanda 23 bileşen bulunmaktadır. Endeks, toplamda 42 farklı değişkeni kapsamaktadır. Her bileşen ve onun alt bileşeni 0 ile 10 arasında bir ölçek üzerinde yer almaktadır. Alt bileşenler de bileşenleri belirlemek üzere ortalamaları alınarak değerlendirilmiştir. Sonuçta, beş farklı alandaki derecelendirmeler her ülke için genel endeksin oluşturulmasında kullanılmıştır (Gwartney, Lawson, Hall, Chauffour ve Stroup, 2011: 1–220).

Fraser Ekonomik Özgürlük Endeksi bileşenleri en son yayınlanan 2011 raporunda aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

Fraser Ekonomik Özgürlük Endeksi Bileşenleri

1. Devletin Büyüklüğü: Harcamalar, Vergiler ve Girişimcilik
  - A. Hükümet tüketim harcaması (% toplam tüketim)
  - B. Transfer ve sübvansiyonlar (% GSYİH)
  - C. Kamu yatırım ve girişimleri
  - D. Marjinal vergi oranları

- i. Gelir vergisi oranı
  - ii. Gelir ve servet vergisi oranı
2. Yasal yapı ve Mülkiyet Haklarının Korunması
  - A. Yargının bağımsızlığı
  - B. Tarafsız mahkemeler
  - C. Mülkiyet haklarının korunması
  - D. Yasal ve siyasal yapıya askeri müdahale
  - E. Yasal sistemin bütünlüğü
  - F. Sözleşmelerin yasal yaptırımı
  - G. Mülkiyet satışında düzenleyici kısıtlamalar
3. Güçlü Paraya Geçiş
  - A. Parasal büyüme
  - B. Enflasyon oranının standart sapması
  - C. Enflasyon oranları
  - D. Bankalarda döviz hesabı açma özgürlüğü
4. Dış Ticaret Özgürlüğü
  - A. Uluslararası ticaret üzerinde uygulanan vergiler
    - i. Uluslararası ticaretten elde edilen vergi gelirleri (ticaret sektöründeki payı)
    - ii. Ortalama tarife oranları
    - iii. Tarife oranlarının standart sapması
  - B. Düzenleyici ticaret engelleri
    - i. Tarife dışı engeller
    - ii. İthalat ve ihracatın maliyeti
  - C. Ticaret sektörünün beklenen ve mevcut büyüklüğü
  - D. Karaborsa döviz kurları
  - E. Uluslararası sermaye piyasası kontrolleri
    - i. Yabancı sahipli/yatırım kısıtlamaları
    - ii. Sermaye kontrolleri
5. Kredi, Emek ve İş Çevrimi Düzenlemeleri
  - A. Kredi piyasası düzenlemeleri
    - i. Bankaların sahipliği

- ii. Yabancı bankalarla rekabet
  - iii. Özel sektör kredileri
  - iv. Faiz oranı kontrolleri / negatif reel faiz oranları
- B. Emek piyasası düzenlemeleri
- i. İşe alım düzenlemeleri ve asgari ücret
  - ii. İşe alma ve işten çıkarma düzenlemeleri
  - iii. Merkezi kolektif pazarlama
  - iv. Zaman düzenlemeleri
  - v. İşten çıkarma maliyetleri
  - vi. Askerlik
- C. İş çevrimi düzenlemeleri
- i. Fiyat kontrolleri
  - ii. İdari gereksinimler
  - iii. Bürokrasinin maliyeti
  - iv. İşe başlama
  - v. Ekstra ödemeler
  - vi. Lisans engelleri
  - vii. Vergi uyum maliyetleri

2009 Ekonomik Özgürlük oranlarına göre Türkiye 141 ülke içerisinde 6,74'lük bir oranla 75. sırada yer almaktadır. Birinci sırada ise 9,01'lik bir oranla Hong Kong yer almaktadır. 1970–2009 yılları arası dönemde Türkiye'deki ekonomik özgürlükler artış göstermektedir.

2.2.2. Heritage Vakfı

Heritage Vakfı ise her yıl Wall Street Journal ile birlikte Ekonomik Özgürlük Endeksi yayınlamaktadır. Bu raporlara göre, dünyanın en özgür ülkeleri en iyi ekonomik performansı sergilemektedirler. Ayrıca en özgür ülkelerde işsizlik ve enflasyon oranlarının da düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenlerden dolayıdır ki; ülkelerin refahı için politikaların ekonomik özgürlüğe yönelmeleri önemli hale gelmektedir.

Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük endeksinde ülkelerin ekonomik özgürlükleri 0 ile 100 arasında değişen skorlarla ölçülmektedir. Skorlar şu şekildedir: 100-80 arası değere sahip olan ülkeler özgür ülkeler; 79,90-70 arası değere sahip olan ülkeler çoğunlukla özgür ülkeler; 69,9-60 arası değere sahip olan ülkeler orta derecede özgür ülkeler; 59,9-50 arası değere sahip olan ülkeler çoğunlukla özgür olmayan ülkeler; 49,9-0 arası değere sahip olan ülkeler ise bastırılmış ülkeler grubunda yer almaktadırlar (Roberts ve Kim, 2008: 57-72).

Heritage Vakfı 2008 raporunda oluşturulan endeks 10 faktör ile belirlenmiştir. Bu faktörler ve açıklamaları şu şekildedir (Roberts ve Kim, 2008: 57-72).

1. İş Yapma Özgürlüğü: Bir işletmeyi hızlı ve kolay şekilde kurma, işletme ve kapatma imkânını ifade eder.

2. Ticaret Özgürlüğü: Mal ve hizmetlerin ithalat ve ihracatını etkileyen gümrük tarifeleri ve tarife dışı engellerin miktarını ifade eder.

3. Mali Özgürlük: Gelirler yönünden devletin ağırlığını ve birey ve şirketlerin ödediği vergiler ve toplam vergilerin GSMH içindeki payını ifade eder.

4. Devletin Büyüklüğü: Transfer ve tüketim dahil devletin yaptığı tüm harcamalarla ilgilidir. İdeal olarak devletin sadece gerçek kamu mallarını minimum giderle üretmesi beklenir.

5. Parasal Özgürlük: Fiyat istikrarı ve fiyat kontrolleriyle ilgilidir. Enflasyon ve fiyat kontrolleri piyasa faaliyetlerini olumsuz etkiler.

6. Yatırım Özgürlüğü: Özellikle dış yatırım olmak üzere serbest sermaye akışını ifade eder.

7. Finansal Özgürlük: Bankacılık faaliyetlerinin hükümet kontrolünden bağımsızlığı ve güvenliği anlamındadır. Banka ve diğer finansal kurumların devlet elinde olması, serbest piyasayla uyuşmayan siyasi kayırmacılığa yol açar.

8. Mülkiyet Hakları: Bireylerin devletçe uygulanan açık yasalarla koruma altında mülk edinme haklarıdır.

9. Yolsuzluk: İş dünyasının yolsuzluk olarak algıladığı hükümet, yargı ve bürokratik eylemlerin düzeyidir.

10. Emek Özgürlüğü: Devletin kısıtlaması olmaksızın işveren ve çalışanların karşılıklı olarak anlaşabilme özgürlüğüdür.

Heritage Vakfı 2011 Raporu ekonomik özgürlüğü 179 ülke ekonomisinde 0 ile 100 arasında değişen skorlarla ölçmüştür. Bu 179 ülke arasında Türkiye 62,5'lik bir skorla 73. sırada yer almaktadır (Miller, Holmes ve Feulner, 2012: 1–12).

Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi bileşenleri 2008 yılı raporunda aşağıdaki şekilde belirtilmiştir (Beach ve Kane, 2008: 39–55):

Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Endeksi Bileşenleri:

1. İş Yapma Özgürlüğü
  - i. İşe başlayan firma sayısı
  - ii. İşe başlama süresi (gün)
  - iii. İşe başlama maliyeti
  - iv. İşe başlayan firmanın sermayesi (% kişi başına gelir)
  - v. Lisans sahibi firma sayısı
  - vi. Lisans alma süresi (gün)
  - vii. Lisans alma maliyeti (% kişi başına gelir)
  - viii. İş kapatma süresi (yıl)
  - ix. İş kapatma maliyeti (% emlak)
  - x. İş kapatma maliyeti (% kalkınma oranı)
2. Ticaret Özgürlüğü
  - i. Ortalama tarife oranları
  - ii. Tarife dışı engeller

3. Mali Özgürlük
  - i. Gelir vergisi oranı
  - ii. Kurumlar vergisi oranı
  - iii. Vergi gelirleri (% Gayrisafi yurtiçi hasıla)
4. Devletin Büyüklüğü
  - i. Kamu harcamaları
  - ii. Tüketim
  - iii. Transfer harcamaları
5. Parasal Özgürlük
  - i. Ağırlıklı ortalama enflasyon oranı (son 3 yıl)
  - ii. Fiyat kontrolleri
6. Yatırım Özgürlüğü
  - i. Doğrudan yabancı sermaye akımları
7. Finansal Özgürlük
  - i. Finansal hizmetlerde kamu düzenlemeleri
  - ii. Banka ve diğer finans kuruluşlarına devlet müdahalesi
  - iii. Yerli ve yabancı yatırımcılara finans şirketi açma ve çalıştırma gücü
  - iv. Kredi dağılımlarında hükümet etkisi
8. Mülkiyet Hakları
  - i. Bireysel mülkiyet haklarının hükümet tarafından korunması ve güvence altına alınması
9. Yolsuzluk
  - i. Uluslararası Yolsuzluk Endeksi Verileri
10. Emek Özgürlüğü
  - i. Asgari ücret
  - ii. Çalışma saatlerinin katılığı
  - iii. İşçi çıkarma engelleri
  - iv. İşçi çıkarma maliyeti

2.3. Ekonomik Özgürlük: Bölgeler ve Ülkeler Bazında Bir İnceleme

Heritage Vakfı 2013 İndeksinde 185 ülke yer almakta olup, bunların 5 tanesi özgür (100-80), 30 tanesi çoğunlukla özgür (79,9-70), 50 tanesi orta derecede özgür (69,9-60), 59 tanesi çoğunlukla özgür olmayan (59,9-50), 33 tanesi bastırılmış (49,9-0) ülkeler gurubunda yer almakta olup, 8 tanesinin ise skoru hesaplanamadığından hiçbir kategoriye dahil edilememiştir.

Tablo 2.1: Heritage Vakfı Özgür Ülkeler Sıralaması

ÜLKELER	EKONOMİK ÖZGÜRLÜK SKORU
Hong Kong	89.3
Singapur	88
Avustralya	82.6
Yeni Zelanda	81.4
İsviçre	81

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 07.10.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Ekonomik özgürlükler ile ilgili olarak ülkeler arasında dünya çapında bir inceleme yapıldığında, tablo 2.1’de görüldüğü üzere, ekonomik yönden özgür ülkeler kategorisinde; Hong Kong, Singapur, Avustralya, Yeni Zelanda ve İsviçre yer almakta olup, her biri derecelendirme ölçeğinde 80’in üzerinde bir skor elde etmiştir. Geçen yıla göre Hong Kong 0.6, Avustralya 0.5, Yeni Zelanda 0.7 ve İsviçre 0.1 puan düşüş yaşarken, Singapur 0.5 puan artış göstermiştir. Hong Kong, 19 yıl boyunca dünyanın en özgür ülkesi olma pozisyonunu korumayı başarabilmiştir. Bu beş ülkeden ilk dördü Asya-Pasifik Bölgesi’ndendir.

Tablo 2.2: Heritage Vakfı 2013 Yılı Çoğunlukla Özgür Ülkeler

Ülkeler	2012	2013	+/-
Botsvana	69.6	70.6	+1.0
Çek Cumhuriyeti	69.9	70.9	+1.0
Gürcistan	69.4	72.2	+2.8
Ürdün	69.9	70.4	+0.5
Norveç	67.8	70.5	+1.7
Güney Kore	69.9	70.3	+0.4
Bahamalar	68	70.1	+2.1
Birleşik Arap Emirlikleri	69.3	71.1	+1.8

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 16.10.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

2013 İndeksinde sekiz ülke, orta derecede özgür ülke grubundan çoğunlukla özgür ülke grubuna katılmıştır. Tablo 2.2’de görüldüğü gibi, Bu ülkeler; Botswana, Çek Cumhuriyeti, Gürcistan, Ürdün, Norveç, Güney Kore, Bahamalar ve Birleşik Arap Emirlikleri’dir. Ürdün ilk kez bu ülke grubuna katılmakla birlikte, Gürcistan ise son yıllardaki en büyük skor gelişimini kaydetmiştir.

Tablo 2.3: Belirgin Artışlar Yaşanan Ülkeler (2009-2013)

Ülkeler	2009	2010	2011	2012	2013	+/- (2009-2013)
Kolombiya	62,3	65,5	68	68	69,6	+7,3
Endonezya	53,4	55,5	56	56,4	56,9	+3,5
Ürdün	65,4	66,1	68,9	69,9	70,4	+5
Polonya	60,3	63,2	64,1	64,2	66	+5,7
Birleşik Arap Emirlikleri	64,7	67,3	67,8	69,3	71,1	+6,4

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 25.10.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Beş gelişmekte olan ülke, son beş yılda ekonomik özgürlükte belirgin artışlar kaydetmiştir. Tablo 2.3’te görüldüğü gibi, bu ülkeler; Kolombiya, Endonezya, Ürdün, Polonya ve Birleşik Arap Emirlikleri’dir.

Tablo 2.4: Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Bölge Sıralaması

Bölgeler	Genel Puan	Ekonomik Özgürlük Durumu
Asya-Pasifik	57.5	Çoğunlukla Özgür Olmayan
Avrupa	66.6	Orta Derecede Özgür
Kuzey Afrika & Ortadoğu	60.0	Orta Derecede Özgür
Subsaharan Afrika	53.6	Çoğunlukla Özgür Olmayan
Güney & Orta Amerika	59.4	Çoğunlukla Özgür Olmayan
Kuzey Amerika	74.2	Çoğunlukla Özgür
Dünya	58.2	Çoğunlukla Özgür Olmayan

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 06.11.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 2.4’te görüleceği üzere, ülkeler “Asya ve Pasifik”, “Avrupa”, “Kuzey Afrika ve Ortadoğu”, “Sub-Saharan Afrika”, “Güney ve Orta Amerika ve Karayipler” ve “Kuzey Amerika” olmak üzere altı bölgeye ayrılmaktadır. Heritage 2013 raporundan elde edilen verilere göre, ekonomik olarak en özgür bölge Kuzey Amerika Bölgesi’dir. Kuzey Amerika Bölgesini sırasıyla; Avrupa, Kuzey Afrika&Ortadoğu, Güney&Orta Amerika, Asya-Pasifik ve Subsaharan Africa bölgeleri takip etmektedir.

Tablo 2.5: Bölgelere Göre Ekonomik Özgürlükte Meydana Gelen Değişimler

Bölgeler	2012	2013	+/- Değişim
Asya-Pasifik	57,5	57,4	-0,1
Avrupa	66	66,5	0,5
Kuzey Afrika ve Ortadoğu	59,9	61,7	1,8
Sahra Altı Afrika	53,6	53,6	0
Güney ve Orta Amerika/Karayipler	59,9	59,4	-0,5
Kuzey Amerika	73,8	74,1	0,3

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 17.11.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 2.5'ten görüldüğü gibi, 2013 İndeksine göre, Kuzey Afrika ve Ortadoğu, Avrupa ve Kuzey Amerika bölgelerinde ortalama ekonomik özgürlük bakımından artışlar yaşanırken, Güney ve Orta Amerika/Karayipler ve Asya-Pasifik Bölgelerinde ise düşüşler kaydedilmiştir. En büyük artış Kuzey Afrika ve Ortadoğu, en büyük düşüş ise Güney ve Orta Amerika/Karayipler bölgelerinde görülmektedir.

Tablo 2.6: Asya-Pasifik Bölgesi

ASYA-PASİFİK BÖLGESİ			
Ülkeler	2012	2013	+/- Değişim
Afganistan			
Avustralya	83,1	82,6	0,5
Azerbaycan	58,9	59,7	-0,8
Bangladeş	53,2	52,6	0,6
Butan	56,6	55	1,6
Burma	38,7	39,2	-0,5
Kamboçya	57,6	58,5	-0,9
Çin	51,2	51,9	-0,7
Fiji	57,3	57,2	0,1
Hong Kong	89,9	89,3	0,6
Hindistan	54,6	55,2	-0,6
Endonezya	56,4	56,9	-0,5
Japonya	71,6	71,8	-0,2
Kazakistan	63,6	63	0,6
Kiribati	46,9	45,9	1
Kırgızistan	60,2	59,6	0,6
Laos	50	50,1	-0,1
Makau	71,8	71,7	0,1
Malezya	66,4	66,1	0,3
Maldivler	49,2	49	0,2
Mikronezya	50,7	50,1	0,6
Moğolistan	61,5	61,7	-0,2
Nepal	50,2	50,4	-0,2

Tablo 2.6: (devamı)

Yeni Zelanda	82,1	81,4	0,7
Kuzey Kore	1	1,5	-0,5
Pakistan	54,7	55,1	-0,4
Papua Yeni Gine	53,8	53,6	0,2
Samoa	60,5	57,1	3,4
Singapur	87,5	88	-0,5
Solomon Adaları	46,2	45	1,2
Güney Kore	69,9	70,3	-0,4
Sri Lanka	58,3	60,7	-2,4
Tayvan	71,9	72,7	-0,8
Tacikistan	53,4	53,4	0
Tayland	64,9	64,1	0,8
Filipinler	57,1	58,2	-1,1
Timor-Leste	43,3	43,7	-0,4
Tonga	57	56	1
Türkmenistan	43,8	42,6	1,2
Özbekistan	45,8	46	-0,2
Vanuatu	56,6	56,6	0
Vietnam	51,3	51	0,3

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 23.11.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 2.6'dan anlaşıldığı gibi, dünyanın en özgür ekonomisine sahip ülkelerin dördü (Hong Kong, Singapur, Avustralya ve Yeni Zelanda) bu bölgededir. Ancak, bölgede bulunan diğer ülkelerin çoğu “çoğunlukla özgür olmayan” ülkeler kategorisindedir. Bölgede yer alan Kuzey Kore hem bölgedeki hem de dünyadaki en az özgür durumda olan ülkedir. Bir önceki yıla göre karşılaştırma yapıldığında, bölgenin ekonomik özgürlüğü %10 oranında düşüş göstermiştir. 2013 endeksine göre bu bölgede yer alan 20 ülkenin özgürlük puanı yükselmiş, 19 ülkenin özgürlük puanı ise düşmüştür. Bölgede yer alan ülkelerin yaklaşık %62'si “bastırılmış” ya da “çoğunlukla özgür olmayan” ülke kategorisindedir. Güney Kore ve Sri Lanka özgürlük durumlarını iyileştirmiş olup, sırasıyla “çoğunlukla özgür” ve “orta derecede özgür” kategorisine yerleşmişlerdir. Kırgızistan ve Samoa'nın ise özgürlük puanı düşüş göstermiş olup, ülkeler “çoğunlukla özgür olmayan” ekonomiler haline gelmişlerdir. Sri Lanka 2013 endeksinde bir önceki yıla göre en büyük puan gelişimini, Samoa ise en büyük puan düşüşünü yaşamıştır.

Tablo 2.7: Avrupa Bölgesi

AVRUPA BÖLGESİ			
Ülkeler	2012	2013	+/- Değişim
Arnavutluk	65,1	65,2	0,1
Ermenistan	68,8	69,4	0,6
Avusturya	70,3	71,8	1,5
Beyaz Rusya	49	48	-1
Belçika	69	69,2	0,2
Bosna Hersek	57,3	57,3	0
Bulgaristan	64,7	65	0,3
Hırvatistan	60,9	61,3	0,4
Kıbrıs	71,8	69	-2,8
Çek Cumhuriyeti	69,9	70,9	1
Danimarka	76,2	76,1	-0,1
Estonya	73,2	75,3	2,1
Finlandiya	72,3	74	1,7
Fransa	63,2	64,1	0,9
Gürcistan	69,4	72,2	2,8
Almanya	71	72,8	1,8
Yunanistan	55,4	55,4	0
Macaristan	67,1	67,3	0,2
İzlanda	70,9	72,1	1,2
İrlanda	76,9	75,7	-1,2
İtalya	58,8	60,6	1,8
Kosova	-	-	-
Letonya	65,2	66,5	1,3
Lihtenştayn	-	-	-
Litvanya	71,5	72,1	0,6
Lüksemburg	74,5	74,2	-0,3
Makedonya	68,5	68,2	-0,3
Malta	67	67,5	0,5
Moldova	54,4	55,5	1,1
Karadağ	62,5	62,6	0,1
Norveç	68,8	70,5	1,7
Polonya	64,2	66	1,8
Portekiz	63	63,1	0,1
Romanya	64,4	65,1	0,7
Rusya	50,5	51,1	0,6
Sırbistan	58	58,6	0,6
Slovakya	67	68,7	1,7
Slovenya	62,9	61,7	-1,2
İspanya	69,1	68	-1,1
İsveç	71,7	72,9	1,2
İsviçre	81,1	81	-0,1

Tablo 2.7: (devamı)

Hollanda	73,3	73,5	0,2
Türkiye	62,5	62,9	0,4
Ukrayna	46,1	46,3	0,2
Birleşik Krallık	74,1	74,8	0,7

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 30.11.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Türkiye'nin de içinde yer aldığı Avrupa Bölgesi dünyanın en yüksek ikinci ekonomik özgürlük seviyesine sahiptir. Tablo 2.7'den görüldüğü üzere, bir önceki yıla göre, 0,5'lik bir skor artışı gerçekleştirmiştir. 45 ülkeyi kapsayan bu bölgede, 2013 endeksinde sadece 9 ülke ekonomik özgürlüğünü kaybederken, 32 ülkenin skorları yükselmiştir. 4 ülkenin skorunda ise hiçbir değişim olmamıştır. İsviçre, bölgedeki tek “özgür” ekonomiye sahip ülke konumundadır. Bölgedeki ülkelerin yaklaşık %80'lik bir kısmı 60 ile 80 arasında bir skora sahiptir ki bunlar “çoğunlukla özgür” veya “orta derecede özgür” ülke durumundadırlar. Türkiye de bu bölgede yer almakta olup 62,9'luk bir skorla orta derecede özgür bir ülkedir. Bölgede skoru 50'nin altında olan yani bastırılmış ülke durumunda olan iki ülke mevcuttur. Bunlar; Ukrayna ve Belarus'tur. Gürcistan, Norveç ve Çek Cumhuriyeti'nin ekonomik özgürlük durumları değişmiş olup, bu ülkeler “çoğunlukla özgür” ülke kategorisine dahil olmuşlardır. Kıbrıs ise “orta derecede özgür” kategorisine gerilemiştir. 2013 endeksinde en yüksek skoru elde eden ülke Gürcistan olmakla birlikte, bunu Estonya ve Polonya takip etmektedir.

Tablo 2.8: Kuzey Afrika ve Ortadoğu Bölgesi

KUZEY AFRIKA VE ORTADOĞU BÖLGESİ			
Ülkeler	2012	2013	+/- Değişim
Cezayir	51	49,6	-1,4
Bahreyn	75,2	75,5	0,3
Mısır	57,9	54,8	-3,1
İran	42,3	43,2	0,9
Irak	-	-	-
İsrail	67,8	66,9	-0,9
Ürdün	69,9	70,4	0,5
Kuveyt	62,5	63,1	0,6
Lübnan	60,1	59,5	-0,6
Libya	35,9	-	-
Fas	60,2	59,6	-0,6
Umman	67,9	68,1	0,2
Katar	71,3	71,3	0
Suudi Arabistan	62,5	60,6	-1,9
Suriye	51,2	-	-
Tunus	58,6	57	-1,6
Birleşik Arap Emirlikleri	69,3	71,1	1,8
Yemen	55,3	55,9	0,6

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 14.12.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 2.8'deki veriler incelendiği zaman görülmektedir ki, bölgedeki ülkelerin çoğu “orta derecede özgür” ya da “çoğunlukla özgür olmayan” ülke konumundadır. Cezayir ve İran’ın 2013 yılı genel özgürlük skoru 50’nin altında olduğu için, bu ülkeler “bastırılmış” ülke kategorisindedir. Bölgedeki yedi ülke ekonomik özgürlüklerini ilerletmiş olup, bunlardan Ürdün ve Birleşik Arap Emirlikleri “orta derecede özgür” ülke kategorisinden “çoğunlukla özgür” kategorisine geçiş yapmışlardır. Yine aynı sayıda ülkenin ise özgürlük derecesi azalma kaydetmiştir. Bölgede yer alan beş ülkenin ekonomik özgürlük durumlarında önemli değişiklikler kaydedilmiştir. Lübnan ve Fas “çoğunlukla özgür olmayan” kategorisine gerilerken, Birleşik Arap Emirlikleri ve Ürdün “çoğunlukla özgür” kategorisine yerleşmiştir. Cezayir ise, ilk kez kendi endeks tarihinde “bastırılmış” bir ekonomi haline gelmiştir. Bölgedeki hiçbir ülke 2013 endeksinde yer alan dünyanın en gelişmiş 10 ülkesi arasında yer almamaktadır.

Tablo 2.9: Sahra Altı Afrika Bölgesi

SAHRA ALTI AFRİKA BÖLGESİ			
Ülkeler	2012	2013	+/- Değişim
Angola	46,7	47,3	0,6
Benin	55,7	57,6	1,9
Botsvana	69,6	70,6	1
Burkina Faso	60,6	59,9	-0,7
Burundi	48,1	49	0,9
Kamerun	51,8	52,3	0,5
Yeşil Burun	63,5	63,7	0,2
Orta Afrika Cumhuriyeti	50,3	50,4	0,1
Çad	44,8	45,2	0,4
Komoros	45,7	47,5	1,8
Fildişi Sahilleri	54,3	54,1	-0,2
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	41,1	39,6	-1,5
Cibuti	53,9	53,9	0
Ekvator Ginesi	42,8	42,3	-0,5
Eritrea	36,2	36,3	0,1
Etiyopya	52	49,4	-2,6
Gabon	56,4	57,8	1,4
Gana	60,7	61,3	0,6
Gine	50,8	51,2	0,4
Gine-Bissau	50,1	51,1	1
Kenya	57,5	55,9	-1,6
Lesoto	46,6	47,9	1,3
Liberya	48,6	49,3	0,7
Madagaskar	62,4	62	-0,4
Malavi	56,4	55,3	-1,1
Mali	55,8	56,4	0,6
Moritanya	53	52,3	-0,7
Morityus	77	76,9	-0,1
Mozambik	57,1	55	-2,1
Namibya	61,9	60,3	-1,6
Nijer	54,3	53,9	-0,4
Nijerya	56,3	55,1	-1,2
Kongo Cumhuriyeti	43,8	43,5	-0,3
Ruanda	64,9	64,1	-0,8
Sao Tome ve Principe	50,2	48	-2,2
Senegal	55,4	55,5	0,1
Seyşeller	53	54,9	1,9
Sierra Leone	49,1	48,3	-0,8
Somali			
Güney Afrika	62,7	61,8	-0,9

Tablo 2.9: (devamı)

Sudan			
Svaziland	57,2	57,2	0
Tanzanya	57	57,9	0,9
Gambiya	58,8	58,8	0
Togo	48,3	48,8	0,5
Uganda	61,9	61,1	-0,8
Zambiya	58,3	58,7	0,4
Zimbabvi	26,3	28,6	2,3

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 23.12.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Sahra Altı Afrika'nın genel ekonomik özgürlük düzeyi diğer bölgelere göre daha zayıftır. Bu bölgede daha az özgür ekonomiler yer almaktadır. Tablo 2.9'dan da anlaşıldığı gibi, bölgedeki ülkelerin çoğu ya 50 ile 60 arasında bir özgürlük puanına sahip olup "çoğunlukla özgür olmayan" ya da 50'nin altında puanlara sahip olup "bastırılmış" ülkeler kategorisindedirler. Dünyada "bastırılmış" ülke kategorisinde bulunan 33 ülkeden 15'i bu bölgede bulunmaktadır. Bölgedeki dört ülkenin ekonomik özgürlük durumlarında değişiklikler olmuştur. Botswana "çoğunlukla özgür" kategorisine ilerlerken, Burkina Faso "çoğunlukla özgür olmayan" kategorisine gerilemiştir. Sao Tome ve Principe ile Etiyopya ise "bastırılmış" ülke olarak kabul edilmektedirler.

Tablo 2.10: Güney ve Orta Amerika/Karayipler Bölgesi

GÜNEY VE ORTA AMERİKA/KARAYİPLER BÖLGESİ			
Ülkeler	2012	2013	+/- Değişim
Ajantin	48	46,7	-1,3
Barbados	69	69,3	0,3
Belize	61,9	57,3	-4,6
Bolivya	50,2	47,9	-2,3
Brezilya	57,9	57,7	-0,2
Şili	78,3	79	0,7
Kolombiya	68	69,6	1,6
Kosta Rika	68	67	-1
Küba	28,3	28,5	0,2
Dominik	61,6	63,9	2,3
Dominik Cumhuriyeti	60,2	59,7	-0,5
Ekvator	48,3	46,9	-1,4
El Salvador	68,7	66,7	-2

Tablo 2.10: (devamı)

Guatemala	60,9	60	-0,9
Guyana	51,3	53,8	2,5
Haiti	50,7	48,1	-2,6
Honduras	58,8	58,4	-0,4
Jamaika	65,1	66,8	1,7
Nikaragua	57,9	56,6	-1,3
Panama	65,2	62,5	-2,7
Paraguay	61,8	61,1	-0,7
Peru	68,7	68,2	-0,5
Saint Lucia	71,3	70,4	-0,9
Saint Vincent ve Grenadine Adaları	66,5	66,7	0,2
Surinam	52,6	52	-0,6
Bahama Adaları	68	70,1	2,1
Trinidad ve Tobago	64,4	62,3	-2,1
Uruguay	69,9	69,7	-0,2
Venezuela	38,1	36,1	-2

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 28.12.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Güney ve Orta Amerika/Karayipler Bölgesi, 2013 endeksinde yer alan altı bölge içerisinde dördüncü sırada yer almaktadır. Bölgede bulunan 29 ülkenin 20'sinin ekonomik özgürlük puanları düşüş göstermiş olup, bölgenin genel özgürlük puanı ise bir önceki yıla göre yaklaşık 0,6 puan düşüş yaşamıştır. Tablo 2.10'dan anlaşıldığı üzere, 2013 endeksinde, bölgedeki ekonomik özgürlük endeksinde en büyük düşüş yaşayan beş ülke, Belize, Panama, Haiti, Bolivya ve Trinidad ve Tobago'dur. Yine bölgede bulunan beş ülke ise ekonomik özgürlük durumunu değiştirmiştir. Bunlardan; Bolivya ve Haiti “bastırılmış” ülke olarak kabul edilmekte olup, Belize ve Dominik Cumhuriyeti “orta derecede özgür” kategorisinden “çoğunlukla özgür olmayan kategorisine düşmüş ve Bahama Adaları ise “orta derecede özgür” kategorisinden “çoğunlukla özgür” kategorisine yükselmiştir. Bölgede yer alan 20 ülke 50 ile 70 arasında bir özgürlük puanına sahip olup bunlardan 13'ü “orta derecede özgür” kategorisinde bulunmaktadır.

Tablo 2.11: Kuzey Amerika Bölgesi

KUZEY AMERİKA BÖLGESİ			
Ülkeler	2012	2013	+/- Değişim
Kanada	79,9	79,4	-0,5
Meksika	65,3	67	1,7
Birleşik Devletler	76,3	76	-0,3

Kaynak: Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 29.12.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Kuzey Amerika Bölgesi 2013 İndeksine göre dünyanın en özgür bölgesi olmaya devam etmiş olup, 2012 yılına göre 0,3 puanlık bir skor artışı kaydetmiştir. Tablo 2.11’de görüldüğü gibi, bu bölge, iki “çoğunlukla özgür” (Kanada ve Birleşik Devletler) ve bir “orta derecede özgür” (Meksika) ekonomiye sahiptir. Bölgede geçen yıla kıyasla, en önemli gelişme yatırım, ticaret ve kamu harcamaları özgürlükleri alanlarında olurken; iş özgürlüğü, parasal özgürlük ve emek özgürlüğü skorlarında ise düşüşler meydana gelmiştir.

Genel olarak incelendiği zaman,, ülkelerin 2009 ile 2013 yılları arasında 5 yıllık dönemi kapsayan ekonomik özgürlük skorlarındaki değişim göz önüne alındığı zaman, 183 ülkenin 95’inde artışlar kaydedilmiş, 3 ülkede hiçbir gelişme kaydedilmemiş ve 85’inde ise azalışlar meydana gelmiştir.

Tablo 2.12: Dünya ve Bölgeler Bazında Ekonomik Özgürlük Faktörlerinin Durumu

EKONOMİK ÖZGÜRLÜK FAKTÖRLERİ DÜNYA VE BÖLGELER	Genel Puan	İş Yapma Özgürlüğü	Ticaret Özgürlüğü	Mali Özgürlük	Devletin Büyüklüğü	Parasal Özgürlük	Yatırım Özgürlüğü	Finansal Özgürlük	Mülkiyet Hakları	Yolsuzluk	Emek Özgürlüğü
Dünya	59.6	64.3	74.6	77.38	61.4	73.5	51.6	48.6	42.9	39.7	60.7
Asya-Pasifik	57.4	65.0	70.9	79.7	65.4	72.1	39.5	41.7	38.5	36.1	65.6
Avrupa	66.5	76.8	85.6	72.9	41.8	77.1	71.0	63.6	60.4	54.7	61.5
Kuzey Afrika ve Sahra Altı Afrika	61.7	65.8	75.2	88.2	66.6	72.6	44.7	45.2	40.2	38.8	62.7
Güney ve Orta Afrika	53.6	51.3	67.0	74.6	70.6	71.1	45.7	40.6	30.8	29.2	54.5
Güney ve Orta Amerika	59.4	61.6	73.5	79.2	68.1	74.2	51.5	47.9	40.1	38.0	59.7
Kuzey Amerika	74.1	87.8	85.0	76.7	57.3	75.9	71.6	70	75	62.6	79.1

Kaynak: Heritage Foundation (2014); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 02.01.2014) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 2.12'den de anlaşıldığı gibi, dünyanın en özgür bölgesi Kuzey Amerika, en az özgür bölgesi ise Sahra Altı Afrika Bölgesi'dir. Kuzey Amerika, Avrupa ve Kuzey Afrika ve Ortadoğu Bölgeleri ekonomik özgürlük bakımından dünya ortalamasının üzerinde iken; Güney ve Orta Amerika/Karayipler, Asya-Pasifik ve Sahra Altı Afrika bölgeleri ise dünya ortalamasının altındadır. Asya-Pasifik Bölgesi 10 ekonomik özgürlük faktörünün dördünde dünya ortalamalarından daha yüksek skorlar elde etmişlerdir. Bunlar; iş yapma, mali, devletin büyüklüğü ve emek özgürlüğü alanlarındadır. Avrupa Bölgesi dünyanın en yüksek ikinci ekonomik özgürlük seviyesine sahiptir. Avrupa ülkeleri mali özgürlükte dünya ortalamasının beş puan altına, devletin büyüklüğü skorunda ise dünya ortalamasının yirmi puan altına düşmüştür. Kuzey Afrika ve Ortadoğu Bölgesi, parasal özgürlük, yatırım özgürlüğü, finansal özgürlük, mülkiyet hakları ve yolsuzluk olmak üzere 10 ekonomik özgürlüğün yarısında dünya ortalamasından daha düşük bir puana sahiptir. Sahra Altı Afrika Bölgesi'nin genel ekonomik özgürlük düzeyi diğer herhangi bir bölgenin genel ekonomik özgürlüğünden daha zayıftır. Bölge, iş yapma özgürlüğü konusunda dünya ortalamasının yaklaşık 13 puan, mülkiyet hakları ve yolsuzluktan kaynaklanan özgürlük alanlarında ise 10 puanın üzerinde bir puanla gerisinde kalmaktadır. Bölge sadece devletin büyüklüğü alanında dünya ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Güney ve Orta Amerika/Karayipler Bölgesindeki ülkeler ortalama olarak ekonomik özgürlüğün 10 faktörünün sadece üçünde dünya ortalamasından daha iyi bir performans göstermektedir ki bunlar mali özgürlük, devletin büyüklüğü ve parasal özgürlüktür. Kuzey Amerika Bölgesi ise, devletin büyüklüğü dışında diğer ekonomik özgürlük faktörlerinde dünya ortalamasının üzerinde bir skor elde etmiştir.

2.4. Literatür Araştırması

Bu bölümde, ekonomik özgürlükler alanında Türkiye'de ve Türkiye dışında yapılmış olan çalışmalara yer verilmiş olup, yapılan çalışmalar neticesinde, genel olarak, ekonomik özgürlükler ile gelir eşitliği arasında pozitif bir ilişkinin olduğu, ekonomik ve siyasal özgürlük düzeyleri ile yolsuzluklar arasında negatif bir ilişkinin varlığı, ekonomik özgürlüğün büyüme üzerinde etkisinin olduğu, ekonomik özgürlük

puanı yüksek olan ülkelerin puanı az olan ülkelere göre ortalama olarak daha fazla doğrudan yabancı yatırım aldıkları, ekonomik özgürlüğün özellikle kadınlar ve genç insanlar arasındaki işsizliği önemli derecede azalttığı ve ekonomik özgürlüğün düzey ve değişim değerlerindeki artışların gelir düzeyine pozitif etki ettiği tespit edilmiştir.

Berggren (1999) çalışmasında, gelir eşitliğine bağlı olarak ekonomik özgürlüğün ve mülkiyet haklarının nasıl tasarlandığı ve korunduğu konusuna değinmiştir. Yapmış olduğu çalışmanın sonucunda, ekonomik özgürlük ve gelir eşitliği arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bir ülke 1975-1985 yılları arasında ekonomik özgürlüğünü ne kadar arttırmışsa, 1985 yılı civarındaki yıllarda eşitlik düzeyinin de o kadar arttığı sonucuna varılmıştır.

Akçay (2000)'ın yapmış olduğu çalışmanın amacı, gelişmiş ve gelişmekte olan 78 ülkede yolsuzluk, ekonomik özgürlükler ve siyasal özgürlükler (demokrasi) arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu çalışmada gelişmiş ve gelişmekte olan 78 ülkeye ait kesit veriler kullanılarak, üç hipotez ileri sürülmüş ve test edilmiştir. Test sonuçları, ekonomik özgürlükler ve siyasal özgürlükler düzeyi azalırken yolsuzlukların arttığını ortaya çıkarmıştır.

Lau ve Lam (2002) yapmış oldukları çalışmada, asıl konunun ekonomik özgürlüğün tarafsız, adil ve güvenilir bir şekilde nasıl ölçülebileceği olduğunu belirtmişler ve ülkeler arasındaki anlaşmazlıkları minimize eden ekonomik özgürlük sıralamasını yapılandırmak için yeni bir yaklaşım önermişlerdir. Önermiş oldukları matematiksel model iki aşamadan oluşmuştur. Çalışmada, Heritage Vakfı'nın 2000 yılı ekonomik özgürlük veri seti kullanılmış olup önerilen ekonomik özgürlük sıralamasının minimum anlaşmazlıkları %9 oranında arttırdığı sonucuna varılmıştır.

Carlsson ve Lundström (2002) yapmış oldukları çalışmalarında, ekonomik özgürlük ile gayrisafi yurt içi hasıla arasında pozitif ilişki olduğunu vurgulayan birçok çalışma bulunmakla birlikte, bu alandaki bir problemin de ekonomik özgürlüğün ölçülme seçimi olduğunu belirtmişlerdir. Tek bir ölçümün karmaşık bir ekonomik ortamı yansıtamayacağı ve aşırı derecede yoğun bir endeks seviyesinin sonuçları elde etmeyi zorlaştıracağını belirterek, çalışmada, büyüme için ne tür özel

ölçümlerin yapılacağını incelemişlerdir. Yapılan incelemelerden, ekonomik özgürlüğün büyüme üzerinde etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Egger ve Winner (2004) çalışmalarında, ekonomik özgürlük ile vergilendirme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bir ülkenin ekonomik olarak özgür olmasının o ülkenin çekiciliğini arttıracak ve bunun da hükümetlerin daha yüksek oranlarda kurumlar vergisi koymasını sağlayacağını belirtmişler ve bu hipotezi test etmek için deneysel olarak ulusal vergi politikası üzerine ekonomik özgürlüğün etkisini incelemişlerdir. Gelişmiş ve az gelişmiş 46 ülkenin 1980-1997 yılları arasında kapsayan dönemdeki verileri kullanılmış ve hipotezin doğruluğu test edilmiştir. Buna ek olarak, simülasyon analizi ekonomik özgürlükte gözlemlenen değişimin kurumlar vergisi oranlarının uluslararası dağıtımını eşitlediğini göstermiştir.

Heckelman ve Stroup (2005) çalışmalarında, ekonomik özgürlük ile büyüme ve yatırım gibi diğer sosyo-ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Ekonomik özgürlük endeksinin belirli kurumsal nitelikler düşüncesinin düzeyini ekonomik özgürlüğe iletmeyi hedeflediğini ve bunları tek bir endeks değerinde topladığını ifade etmişlerdir. Gwartney ve Lawson tarafından kullanılan bir araya toplama prosedürlerinin zaman içerisinde değiştiğinden ve diğer bilim adamlarının alternatif metotlar geliştirmesinden bahsetmişlerdir. Bunun sonucunda ise, kendilerinin birçok toplama prosedürü endeksi incelediklerini belirtmişler ve bunların deneysel buluşları çok etkileyen güçlü metodolojik hatalar olabileceğini tespit etmişlerdir.

Carter (2006) çalışmasında, ülke düzeyindeki Gini katsayısı modelinin sabit etkilerinin ekonomik özgürlüğün ilgili kontrol değişkenleri ile birlikte işlevi üzerine tahminler belirtmiştir. Ekonomik özgürlük Fraser Enstitüsü Dünya Ekonomik Özgürlük İndeksi tarafından ölçülürken, Gini katsayıları ise Birleşmiş Milletler Üniversitesi Ekonomik Araştırmayı Geliştirme Enstitüsü dünya gelir eşitsizliği 2.0a veriseti versiyonundan elde edilmiştir. Kontroller kişi başına gelir, siyasi yapı, eğitim, demografiler ve endüstri yapısını içermiştir. Yapılan geniş bir ekonomik özgürlük incelemesi ile ekonomik özgürlük ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin pozitif, istatistiksel olarak önemli ve esnek olmadığı sonucuna varılmıştır.

Savaşan ve Dursun (2006), yapmış oldukları çalışmalarında, doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkiyi istatistiksel yöntemlerle analiz etmişler ve yapmış oldukları analiz sonucunda ekonomik özgürlük puanı yüksek olan ülkelerin, puanı az olan ülkelere göre ortalama olarak daha fazla doğrudan yabancı yatırım aldıklarını tespit etmişlerdir.

Ashby (2007), yapmış olduğu çalışmasında, Amerika Birleşik Devletleri Nüfus İdaresi'nin 2000 yılında yapmış olduğu araştırmadan elde edilen veriler ile daha az özgür olan 48 devlet arasında göçe etki eden ekonomik özgürlüğü analiz etmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda, ekonomik yönden daha özgür olan ülkelerin gelir ve işsizlik artışında göç üzerinde doğrudan etkiye sahip olduğu ve bireylerin daha çok devlet harcamasının, daha az vergi yükünün olduğu devletlere göç ettikleri tespit edilmiştir.

Feldmann (2007) yapmış olduğu çalışmasında, 1980-2003 yıllarını kapsayan 87 ülkeye ait verileri kullanarak ekonomik özgürlüğün işsizliğe etkisinin olup olmadığını ve ne şekilde bir etkisinin olduğunu incelemiştir. Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre, ekonomik özgürlüğün özellikle kadınlar ve genç insanlar arasındaki işsizliği önemli ölçüde azalttığı tespit edilmiştir.

Beşkaya ve Manan (2007), çalışmalarında ekonomik özgürlükler ile ekonomik performans arasındaki ilişkiyi teorik tartışmalar ve ampirik bulgular ışığında incelemeyi ve ekonomik özgürlükler açısından Türkiye'nin bulunduğu yeri tartışmayı amaçlamışlardır. Ekonomik Özgürlük İndeksi ile Dünya Ekonomik Özgürlük İndeksi'ni kullanarak yapmış oldukları değerlendirmeye göre, son yıllarda yaşanan iyileşmelere rağmen Türkiye'nin, bazı istisnalar hariç, çoğu ekonomik özgürlük kriterine göre dünya ortalamasının gerisinde kaldığını tespit etmişlerdir.

Gwartney (2009) çalışmasında, Dünya Ekonomik Özgürlük projesinin tarihi gidişatını ve Dünya Ekonomik Özgürlük İndeksinin gelişiminden bahsetmektedir. İndeksin, kurumlar ve kişisel seçim, gönüllü alışveriş, açık pazar ve açıkça tanımlanmış ve güçlendirilmiş mülkiyet hakları ile düzenlenmiş ülke politikalarının çeşitli boyutlarda ölçümü olduğunu ifade etmiştir. İndeksin 42 farklı bileşeni

içerdiğine, 141 ülke için mevcut durumda olduğuna ve verilerin yaklaşık olarak 1980 yılına kadar elde edilebileceğine değinmiştir. Dünya Ekonomik Özgürlük İndeksi'nin yeni kurumsal iktisadi savunuların gelişmedeki önemli kaynaklar olarak ele aldıkları birçok elementi içerdiğini, böylece kurumsal gelişme teorisinin deneysel incelemesi ve ekonomik performansın ülkedeki karşılaştırmalarını kolaylaştırdığını ve bu bağlamda araştırmanın, endeks ile ifade edilen ve bu analiz sonucunda öğrenilen 10 öneriyi gösterdiğini belirtmiştir.

Peláez (2009) çalışmasında; özgür, genelde özgür, İslami, Latin Amerikan ve AB üyesi ülkelerin bir alt kümesi olmak üzere beş ekonomik özgürlük grubunun karşılaştırmalı çalışmasını sunmaktadır. Bu çalışmada, 103 ülke ve Ekonomik Özgürlüğün 2007 İndeksinden alınan veriler bulunmakta ve ekonomik özgürlüğün on farklı ölçümünden oluşan grup ve tüm özgürlük skorunun arasındaki farkın istatistiksel önemi üzerinde çalışılmıştır. Ampirik kanıt, İslami ülkelerin diğer gruplardan önemli derecede daha az ekonomik özgürlüğe sahip olduğunu ve son 13 yıldır ekonomik özgürlüğü inişte olan tek grup olduğunu göstermiştir.

Sarıbaş (2009) çalışmasında, ekonomik özgürlüklerle iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Yapılan çalışmada, ekonomik özgürlük genel puanı ve özgürlüğü oluşturan unsurlar ayrı ayrı modele yerleştirilmiş ve hangi unsurların iktisadi büyümeyi anlamlı olarak etkilediği incelenmiştir. 49 ülkenin Heritage Vakfı ve Penn Dünya Tabloları veri tabanından alınan 1995–2004 yılları arasındaki yıllık verilerinden oluşan regresyon sonuçları incelendiğinde, ekonomik özgürlüklerin iktisadi büyümeyle negatif bir ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiş olup, bunun yansırı ekonomik serbestlik iklimini oluşturan ticaret ve para özgürlükleri, devlet büyüklüğü ve mali serbestlik unsurlarının büyümeyle bir ilişkisinin olmadığı kanaatine varılmıştır.

Bergh ve Karlsson (2010) çalışmalarında, ekonomik özgürlük ve küreselleşmeyi kontrol ederek ve Bayesian ortalaması zengin ülkelerin panelindeki klasik tahminler kullanarak hükümetin büyüklüğü ve ekonomik gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Büyük hükümeti olan ülkelerin KOF Küreselleşme İndeksi ve Fraser Enstitüsü'nün ekonomik özgürlük endeksinde ortalamanın üzerinde artış

deneyimine sahip olduğunu belirtmişlerdir. Daha önceki çalışmalarla kıyaslamayı sağlamak için 1970-1995 ve 1970-2005 arası dönemleri kapsayan iki veri seti kullanmışlar ve hükümetin büyüklüğü ve gelişiminin negatif bir ilişki içerisinde olduğu sonucuna varmışlardır. Aynı zamanda çalışmada gelişmiş hükümetler gelişen hükümetlerin olumsuz etkilerini azaltmak için ekonomik politikalar ve ekonomik tarafsızlık kullanılabileceğini kanıtlamışlardır.

Akın (2010) çalışmasında, ekonomik özgürlükler ve refah çerçevesindeki temel kurumları Türkiye özelinde ele alınmaya çalışmış olup, bu amaçla çeşitli kurumların yıllardır yayınladıkları ekonomik özgürlükler, yolsuzluk, rekabet ve iş yapma endekslerini elden geçirerek, bunların nispeten eski, kabul görmüş olanları çerçevesinde bir analiz yapmıştır. Yapılan analiz sonucunda, genel olarak, Türkiye’de özellikle istihdam, yolsuzluklar, siyasi ve makroekonomik istikrarsızlıkların iş yapma kolaylığını zedelediği, bunun yanında belli alanlarda ilerlemeler sağlandığı görülmüştür.

Türen, Gökmen ve Dilek (2011), bu çalışmalarında Türk firmalarının dış yatırımlarını gerçekleştirecek ülke seçimine Ekonomik Özgürlük İndeksinin 10 bileşeninin etkilerini araştırmışlardır. Bu amaçla, dünyanın çeşitli ülkelerine gerçekleşen Türkiye kaynaklı Doğrudan Yabancı Yatırım miktarı bağımlı değişken, ülkelerin Ekonomik Özgürlük İndeksi bileşenlerinin puanları ise bağımsız değişken olarak tanımlanmıştır. Bu veriler ile çoklu doğrusal regresyon modeli oluşturulmuştur. Yapılan analiz sonucunda, dünya üzerinde sermayenin yatırım yapabilmesi ve yapılan yatırımların sağlıklı bir biçimde işletilebilmesi için uygun ekonomileri tespit etmek amacıyla puanlama ve sıralama yapan Ekonomik Özgürlük İndeksinin, genel anlamda gerçekleşen Doğrudan Yabancı Yatırımların günümüzdeki dağılımı ile paralellik içinde olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, yüksek Ekonomik Özgürlük İndeksi puanlı ülkeler diğerlerine göre daha fazla Doğrudan Yabancı Yatırım çekebilmektedir.

Yalman, Sandalcılar ve Demirkoparan (2011) çalışmalarında, özgürlüklerin kalkınma üzerine etkilerini incelemek üzere Türkiye ve bazı Latin Amerika ülkelerini kapsayan bir ekonometrik model oluşturmuşlar, yapılan analiz sonucunda

mülk edinme özgürlüğünün, ticari özgürlüğün ve rüşvet vermemek özgürlüğünün kalkınmayı olumlu etkilediğini, sermaye özgürlüğü ve yatırım özgürlüğünün ise olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Ay ve Özcan (2012) çalışmalarında, ekonomik özgürlüğün bazı geçiş ekonomilerini içeren büyüme üzerine etkilerini incelemek için ekonometrik bir model oluşturmuşlardır. Çalışmada, 1996-2000 arası dönemi kapsayan veriler zaman serileri kullanılarak test edilmiştir. Sonuç olarak, ekonomik özgürlükler geçiş ekonomilerine göre ekonomik büyümenin nedeni olarak görülmüştür ve aynı zamanda ekonomik büyümenin ekonomik özgürlüklerin nedeni olmadığı tespit edilmiştir.

Akıncı, Akıncı ve Yılmaz (2013), yapmış oldukları çalışmalarında, ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri 1995-2012 döneminde gelişmiş, gelişmekte olan ve azgelişmiş ekonomiler için panel veri analizleri kullanarak araştırmışlardır. Panel veri analiz bulguları; gelişmiş ülkelerin iktisadi bakımdan liberal bir yapılanma içerisinde olduklarını ve ekonomik özgürlüklerin iktisadi büyüme sürecini hızlandırdığını, gelişmekte olan ülkelerin karma iktisadi sistemi uyguladıklarını ve ekonomik özgürlüklerin büyümeyi uyardığını, azgelişmiş ülkelerin ise kamusal otoritenin egemenliğine bağlı olarak iktisadi büyümelerini hızlandırmaya çalıştıklarını göstermiştir.

Çetin (2013), çalışmasında, ekonomik özgürlüğün gelir düzeyine etkisi 81 ülkenin 2000-2010 dönemi verilerine panel veri analiz yöntemlerinden sabit ve rassal etkiler tahmin metodu uygulanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada, kişi başı GSYİH düzeyinin belirleyicileri olarak Heritage Vakfı (2011) tarafından geliştirilen Ekonomik Özgürlük İndeksi'nin yanı sıra kontrol değişkenleri olarak yatırım ve nüfus artışı değişkenleri kullanılmıştır. Sabit etkiler tahmin sonuçları, ekonomik özgürlüğün düzey ve değişim değerlerindeki artışların gelir düzeyine pozitif ve anlamlı etki ettiğini göstermiştir.

3. EKONOMETRİK MODEL

Çalışmanın literatür araştırması kısmında konu ile ilgili yapılmış olan çalışmalara değinilmektedir. Yapılmış olan bu çalışmalardan Peláez (2009)'in çalışması ise bu çalışmanın oluşumuna yön vermektedir. Peláez çalışmasında; özgür, genelde özgür, İslami, Latin Amerikan ve AB üyesi ülkelerin bir alt kümesi olmak üzere beş ekonomik özgürlük grubunun karşılaştırmalı çalışmasını sunmakta olup, çalışmada, 103 ülke ve Ekonomik Özgürlüğün 2007 İndeksinden alınan veriler bulunmakta ve ekonomik özgürlüğün on farklı ölçümünden oluşan grup ve tüm özgürlük skorunun arasındaki farkın istatistiksel önemi üzerinde çalışılmıştır.

Bu çalışmada ise özgür, Çoğunlukla Özgür, İslami, Latin Amerikan ve AB Üyesi Ülkeleri olmak üzere beş ekonomik özgürlük grubunun karşılaştırmalı çalışması sunulmaktadır. Çalışma kapsamında, 117 ülke ve 2013 Ekonomik Özgürlük İndeksi'nden alınan veriler bulunmakta ve on ekonomik özgürlük ölçüsü ile genel özgürlük puanı ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel önemi test edilmektedir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Temel ekonomistler kurumların ve kültürün rolüne önem vermezler. Bunun yerine büyümenin belirleyicileri olan sermaye, iş gücü ve teknolojinin önemine vurguda bulunurlar. Ancak bununla birlikte ulusların zenginliğini belirleyen ekonomik özgürlüklerin önemini vurgulayan ekonomistler de bulunmaktadır.

Çalışmada, ülkeler beş kategoriye (Özgür, Çoğunlukla Özgür, İslami, Latin Amerika ve Diğer AB Üyeleri) ayrılmış ve bu ülkelerde ekonomik özgürlüğü kısıtlayan özellikler belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu alanda yapılan ampirik çalışma bireylerin ekonomik işlemlerde özgür bir şekilde bulunma derecesini belirleyen ölçümleri gerektirmektedir. Ekonomik özgürlüğü ölçmek için yapılan ilk girişim, Freedom's House'un 1983 yılında yayınladığı raporudur. Bu çalışmayı daha sonra, Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı yıllık raporlar yayınlayarak devam ettirmiştir. Dergilerde basılmış olan makalelerde

Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı'ndan alınan ekonomik özgürlük verileri kullanılmıştır. Bazı istisnalar dışında bu iki rapordaki ülke sıralamaları birbirine benzer durumdadır (Peláez, 2009: 246-258).

Ekonomik özgürlük, bireylerin neyi satın alacağına, neyi üreteceğine, nerede çalışacağına ve başkalarına nasıl yardımcı olacağına karar vermede özgür olmalarını ifade etmekte olup, diğer tüm özgürlüklerin ön şartıdır (Miller ve Kim, 2013: 87-94).

2013 Ekonomik Özgürlük İndeksinde her bir ekonomik özgürlük bir skala üzerinde 0'dan 100'e kadar puanlandırılmıştır. Örneğin, A ülkesinin ekonomik özgürlüğü 10 bireysel özgürlük kategorisine verilen puanların 10'a bölünerek ortalamasının alınmasıyla hesaplanır. İş matematiği olarak kolaylaştırmak için 10 ekonomik özgürlük faktörü 4 geniş kategoriye ayrılmıştır (Miller ve Kim, 2013: 87-94):

1. Hukukun Üstünlüğü (Mülkiyet Hakları ve Yolsuzluk)
2. Sınırlı Hükümet (Mali Özgürlük ve Hükümet Harcamaları)
3. Düzenleyici Verimlilik (İş Yapma Özgürlüğü, Emek Özgürlüğü ve Parasal Özgürlük) ve
4. Açık Piyasalar (Ticaret Özgürlüğü, Yatırım Özgürlüğü ve Finansal Özgürlük)

Ekonomik Özgürlük İndeksi, ekonomik özgürlüğün 10 farklı alanında değerlendirmeler yaparak geniş ve kapsamlı bir bakış açısı sunmakta ve on ekonomik özgürlük faktörü ya da ölçümü hakkındaki verileri vermektedir (Miller ve Kim, 2013: 87-94):

1. Mülkiyet Hakları: Bir piyasa ekonomisi içerisinde insanların kazandıkları ile özel mülkiyet edinebilmeleri ve refah bir hayata sahip olmaları onlar için başlıca motivasyon kaynaklarından bir tanesidir. Tam olarak işleyen bir piyasa ekonomisinde özel mülkiyet haklarının belirlenmesi ve hukukun üstünlüğünün etkili bir şekilde yürütülmesi önemli özelliklerdendir. Mülkiyetlerinin güvende olduğunu bilmek bireylere girişimci aktivitelerde bulunmak ve ekonomik yapı içerisinde bir

yer edinmek için cesaret verecektir. Bu amaçla da gelirlerini biriktirirler, uzun dönemli planlar yaparlar çünkü kazançlarının, harcamalarının ve mallarının adaletsiz bir istimlaka ve hırsızlığa maruz kalmayacağını bilmektedirler. Özel mülkiyetin korunması, herkese eşit yaklaşacak bağımsız ve güvenilir bir yargı sistemi gerektirmektedir. Yargı sisteminin bağımsızlığı, şeffaflığı ve verimliliği uzun vadeli bir kalkınma ölçümünde bir ülkenin refah düzeyini belirlemede kilit rol oynayan özelliklerdendir. Böyle bir sistem, aynı zamanda barışın ve güvenliğin sürdürülmesi ve insan haklarının korunması için de gereklidir. Mülkiyet haklarının korunmasında önemli özelliklerden bir tanesi de anlaşmaların uygulanmasıdır. Sözleşme ile ilgili zorunlulukların gönüllü bir şekilde üstlenilmesi ekonomik uzmanlaşma için piyasa sisteminin temelidir ki anlaşmaların uygulanmasıyla ticaret borsasından ve ülkeler arasında yapılan ticaretlerden de fayda sağlanmaktadır.

2. Yolsuzluk: Ekonomik özgürlükler bağlamında ekonomik sistem içerisindeki entegrasyonun başarısızlığı olarak görülürse çok iyi anlaşılabilir. Bazı kişi veya kurumların rant sağlaması için ortaya çıkan hukuksuzluk, haksızlık, yolsuzluk olarak adlandırılabilir. Yolsuzluğun rüşvet, haraç, akrabayı kayırma, yandaşçılık, patronluk taslama, zimmetine para geçirme ve hırsızlık gibi birçok türü vardır. Yolsuzluk, sistematik yollarla ekonominin her bölümünü etkileyebilir. Ekonomik bir aktivitede hükümetin müdahalesinin uzantısı ne kadar fazla ise yolsuzluğun miktarı da o kadar fazla olur yani aralarında doğru orantılı bir ilişki vardır. Özellikle aşırı ve gereksiz devlet yönetmelikleri rüşvet veya hırsızlığa davetiye çıkarır. Yolsuzluğa karşı en iyi silah şeffaflıktır.

3. Mali Özgürlük: Devletin bireylere ve işletmelere kendi yararları ve kullanımları için gelir ve refah düzeyi oluşturma ve bunu muhafaza etme izni vermesinde mali özgürlük, doğrudan bir ölçüt olmaktadır. Bir devlet, vergiler aracılığıyla ekonomik bir işe mali yükler yükleyebilir, ayrıca eğer devlet borcun altına girmişse vergilerle bu borçlarını ödeyebilir. Devlet ne kadar çok vergi isterse, birey o kadar az kazanmaktadır. Vergilerin yüksek olması girişimcileri girişim yapmaktan uzaklaştırmaktadır.

4. Hükümet Harcamaları: Ekonomik özgürlükte devletin yaptığı harcamaların büyük önemi vardır Bazı hükümet harcamaları altyapı sağlama veya bir araştırmaya kaynak bulma gibi yatırım olarak da düşünülebilir. Topluma çok yararlı olan ve toplum tarafından geniş çapta kullanılan bazı kamu malları vardır ki piyasalar bunları uygun şekilde fiyatlandıramaz.

Aşırı yüksek hükümet harcamaları özel ekonomik aktiviteler için büyük risk taşımaktadır. Bir ekonomi fazla hükümet harcaması olmasına rağmen daha hızlı büyüyorsa bunun geçici olduğunu söylemek yanlış olmaz. Birçok ekonominin son yıllarda deneyimlediği gibi, sorumsuz hükümetler tarafından edinilen borçlar hem ekonomik özgürlüğü baltalar hem de büyümeyi engeller.

5. İş Yapma Özgürlüğü: İş yapma özgürlüğü bir bireyin devletin müdahalesi olmadan bir işletme kurup işletme hakkıdır. Ağır ve gereksiz yönetmelikler işletmelerin karşı karşıya geldiği en büyük engellerdir. Yönetmelikler üretimin maliyetini arttırarak, işletmenin piyasada başarısız olmasına neden olabilir. İşletme karını ve üretkenliğini engelleyen birçok yönetmeliğin yanında işletmelerin ruhsat alabilmelerinin zorluğu da bir diğer etkidir. Bazı ülkelerde (Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi) ruhsat almak çok kolay bir işlemdir. Örneğin, Hong Kong'da ruhsat almak için bir form doldurmak yeterlidir ve sonrasındaki işlemler de birkaç saat içinde tamamlanmaktadır. Diğer başka ekonomilerde (Hindistan ve Güney Amerika gibi), ruhsat almak için kamu kurumlarına defalarca gitmek gerekeceğinden süreç daha uzun sürebilir ve bazen bu süreçlerde yolsuzluklar yaşanmaktadır. Aynı yönetmeliklere sahip olan iki ülke ruhsatlandırma ile ilgili olarak bireylere farklı sorumluluklar yükleyebilir. Eğer bir ülke yönetmeliklerini açıkça ve şeffaf bir şekilde uygularsa ruhsatlandırma ile ilgili sorumluluklar azalabilir. Eğer diğer ülke yönetmelikleri tutarsız bir şekilde ve şeffaflıktan uzak uyguluyorsa ruhsatlandırma ile ilgili sorumluluklar artabilir. Bu süreç ise, bireyleri işletme kurmaya teşvik etmeyen onların gözlerini korkutan süreçler olmaktadır.

6. Emek Özgürlüğü: Bireylerin istedikleri kadar ve nerede çalışacaklarına karar verebilmeleri ekonomik özgürlüğün önemli parçalarından bir tanesidir. Yine aynı şekilde, işletmelerin gerektiğinde işçi alması gerektiğinde işten çıkarması

ekonomik kalkınma mekanizmasının işleminde ve sürdürülebilirliğinde önemli bir yere sahiptir. Devlet müdahalesi diğer piyasalara yaptığı müdahalelerde olduğu gibi yine bazı problemlere neden olur. Hükümet yönetmelikleri birçok formdan oluşmaktadır: maaş kontrolü, işe alma-işten çıkarma formları ve diğer sınırlamalarla ilgili olanlar. Ezizetli iş gücü kanunları işletmeleri de, işçileri de adeta cezalandırır niteliktedir. Katı iş gücü yönetmelikleri hem iş verenlerin hem de işçilerin iş şartları hakkında yorum yapmasına izin vermemektedir. Genel olarak, bir ekonomi içerisinde emek özgürlüğü ne derece artarsa işsizlik oranı o kadar azalır.

7. Parasal Özgürlük: Girişimci veya tüketici ya da sıradan bir vatandaşın parasal özgürlük olmadan uzun dönemli bir değer oluşturması veya sermaye biriktirmesi zordur. Ülkenin para birimi, hükümetin para politikalarından etkilenebilir. Enflasyonla savaşmayı hedefleyen, fiyat sabitliği sağlayan ve ulusun refahını koruyan bir para politikasıyla insanlar geleceği tahmin edebilir ve piyasalara güvenebilirler. Yatırımlar, harcamalar ve diğer uzun dönemde yapılacak planlar daha emin adımlarla yapılabilir. Tersine, ülkede enflasyon politikası olduğu zaman ise, ülkenin refahı engellenir, fiyatların dengesi ve doğal kaynakların dağılımı bozulur, ayrıca iş yapma maliyeti artar.

8. Ticaret Özgürlüğü: Ticaret özgürlüğü, bir ekonominin mallarının ve hizmetlerinin dünya geneline yapılacak ticaretindeki açıklığını ve vatandaşının dünya piyasasında alıcı veya satıcı olarak bulunabilme yetisini belirtir. Ticaret kısıtlamaları gümrük vergileri, ihracat vergileri, ticaret kotaları, ticaret yasakları veya yönetmelikteki engellemelerle karşımıza çıkar. Karşılaşılan gümrük vergileri fiyatları doğrudan arttırır. Bu ise, ekonomik verimliliği ve kalkınmayı engeller.

9. Yatırım özgürlüğü: Özgür ve açık bir yatırım çevresi, girişimcilere ekonomik çalışma, daha fazla üretim ve iş alanı yaratmak için maksimum düzeyde fırsatlar ve teşvikler sağlar. Böyle bir akış sadece girişimcilerin değil toplumun da daha çok kazanabileceğine inanmasını sağlar. Etkili bir yatırım çerçevesinde şeffaflık ve eşitlik olmalıdır ki çeşitli türde ve büyüklükte olan firmalara da fırsat sağlanmalıdır. Sermayenin dolaşımı üzerine olan kısıtlamalar hem yerel hem de uluslararası boyuttadır ve kaynakların verimli bir şekilde bölüşülmesini engelleyerek

ekonomik karar mekanizmalarını zarara uğratar. Sınır ötesi yatırıma olan kısıtlamalar da yine sermayenin giriş ve çıkışını engeller, bu da iktisadi kalkınmanın yavaşlamasına neden olur. Bireylerin ve şirketlerin nasıl yatırım yapacaklarına karar verebildikleri bir ortamda sermayenin akışı en iyi şekilde sağlanacaktır. Yatırım üzerine yapılan kısıtlamalar arttıkça girişim düzeyi düşecektir.

10. Finansal Özgürlük: Ulaşılabilir ve iyi işlev gösteren bir mali sistem bireylere çeşitli harcamaların, kredilerin, ödemenin ve yatırım hizmetlerinin varlığının garantisini sunar. Fırsatların finanse edilmesini sağlayan ve girişimciliği teşvik eden açık bir banka ortamında en etkili mali arabulucuların hane halkı ve şirketlerin arasından mı yoksa yatırımcılar ve girişimciler arasından mı sağlanacağı bir rekabet ortamı oluşumuna neden olabilir. Piyasalar arz ve talep tarafından belirlenen bir süreç boyunca fiyatlarla ve karar verenlerle ilgili gerçek bir bilgi verir. Bu süreç, piyasadaki şeffaflığa ve bilginin kullanılabilir hale gelmesinde etkin olan entegrasyona bağlıdır. Açıklama yapma gerekliliği ile ilgili olarak hem akıllı ve verimli bir düzenleyici sistem hem de bağımsız denetim gerekmektedir. Bankalar tarafından oynanan merkezi rol, gittikçe diğer finans kuruluşları tarafından üstlenilmeye başlanmakta, banka sistemi ile birlikte hükümetin, entegrasyonu sağlayan, şeffaf, mal varlıklarının ve yükümlülüklerin açıklanması gibi denetleyici rolü devreye girmektedir. Devlet tarafından yapılan bankacılık ve finansal düzenlemeler şeffaflık amacını aşmakta, finansal piyasalardaki verimliliği azaltabilmekte ve girişimcilik aktivitelerinin maliyetini arttırabilmektedir.

3.2. Ülkeler ve Veriler

Heritage Vakfi 2013 Ekonomik Özgürlük İndeksi'nde her bir özgürlük faktörü 0'dan 100'e kadar derecelendirilir.

Yüksek skorlar özgürlüğün daha yüksek olduğunu ifade eder. Her bir ülke için ortalama özgürlük skoru, 10 ekonomik özgürlük faktörünün aritmetik ortalaması hesaplanarak bulunmaktadır. Bu çalışma, Özgür, Çoğunlukla Özgür, İslami, Latin Amerika ve Diğer AB Üyeleri olarak gruplara ayrılan 117 ülkenin alt kümesine odaklanmıştır. Veriler Heritage Vakfi 2013 yılı verilerinden derlenmiştir.

Tablo 3.1: Ekonomik Özgürlük Kategorileri: Ekonomik Özgürlük İndeksi 2013

Ekonomik Özgürlük Skorları	Ekonomik Özgürlük Kategorisi	Sayı	İslami Ülke	Latin Amerika Ülkeleri	Diğer AB Üyesi Ülkeler
80-100	Özgür	5	0	0	0
70-79.90	Çoğunlukla Özgür	30	4	0	0
60-69.90	Orta Derecede Özgür	30	8	9	13
50-59.90	Çoğunlukla Özgür Olmayan	33	28	4	1
0-49.90	Bastırılmış	19	15	4	0
TOPLAM		117	55	17	14

Yukarıda yer alan Tablo 3.1’de görüldüğü gibi, bu 117 ülkenin 5’i özgür, 30’u çoğunlukla özgür, 30’u orta derecede özgür, 33’ü çoğunlukla özgür olmayan ve 19’u ise bastırılmış ülke kategorisinde yer almaktadır. 5 özgür ülkenin referans grubu içinde Asya-Pasifik ve Avrupa bölgelerinde yer alan ülkeler bulunmaktadır. Çoğunlukla Özgür ülkeler grubu Kanada ve Şili dahil 30 ülkeyi kapsamaktadır ve çalışmanın ampirik kısmı bu ülkelerden 4’ünü İslami ülkeler grubuna devreder. İslami ülkeler, İslamın yaygın bir din olduğu ülkelerdir. Latin Amerika grubu, İspanyolca ve Portekizce’nin ana dil olduğu Kuzey, Orta ve Güney Amerika ülkelerini içermektedir. Son grup çoğunlukla özgür olarak aşağıdaki Tablo 3.2’de yer alan 14 AB üyesi ülkeleri kapsamaktadır.

Tablo 3.2: Ekonomik Özgürlük Ülke Grupları

Ülke Grupları	Sayı	Ülkeler*
Özgür	5	Hong Kong, Singapur, Avustralya, Yeni Zelanda, İsviçre.
Çoğunlukla Özgür	26	Kanada, Şili, Mauritius, Danimarka, Amerika Birleşik Devletleri, İrlanda, Estonya, Birleşik Krallık, Lüksemburg, Finlandiya, Hollanda, İsveç, Almanya, Tayvan, Gürcistan, Litvanya, İzlanda, Japonya, Avusturya, Macau, Çek Cumhuriyeti, Botswana, Norveç, Saint Lucia, Güney Kore, Bahamalar.
İslami	55	Afganistan, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Ürdün, Umman, Malezya, Arnavutluk, Kuveyt, Kazakistan, Türkiye, Uganda, Suudi Arabistan, Burkina Faso, Azerbaycan, Fas, Kırgız Cumhuriyeti, Lübnan, Gambiya, Gabon, Benin, Tunus, Endonezya, Mali, Yemen, Senegal, Nijerya, Pakistan, Mozambik, Mısır, Fildişi Sahili, Cibuti, Nijer, Guyana, Tacikistan, Bangladeş, Kamerun, Moritanya, Surinam, Gine, Gine Bissau, Cezayir, Maldivler, Togo, Sierra Leone, Komorlar, Özbekistan, Çad, İran, Türkmenistan, Irak, Libya, Somali, Sudan, Suriye.
Latin Amerika	17	Arjantin, Bolivya, Brezilya, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela.
Diğer AB Üyeleri	14	Belçika, Bulgaristan, Kıbrıs, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Letonya, Malta, Polonya, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya.
TOPLAM	117	

* Ülkeler ekonomik özgürlüğün azalan sırası ile listelenmiştir.

Subjektif faktörler, eğilimler ve ölçme hatalarından dolayı ekonomik özgürlük tam olarak ölçülemez. Vergi kaçakçılığının yaygın olduğu ülkelerde belirtilen vergi oranları devletin mali yükünü yansıtmamaktadır. Birçok ülkede kadınlar, eğitim, iş, miras ve meslek seçimi konularında sistematik ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadırlar ki ekonomik özgürlük endeksi ise bunu reddetmektedir (Peláez, 2009: 246-258).

3.3. Model ve Ampirik Sonuçlar

Model, kukla değişkenli bir regresyon çerçevesi kullanarak gruplar arasındaki farkın istatistiksel önemini test etmektedir. Her özgürlük ölçüsü ve genel puan eşitlikleri 117 ülkenin yatay kesitine ait en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilmektedir.

$$Y_{ih} = \beta_{0h} + \beta_{1h} \times ISL_i + \beta_{2h} \times LA_i + \beta_{3h} \times DAB_i + \beta_{4h} \times CO_i + u_{ih} \quad (1)$$

Y_{ih} , h faktöründeki i ülkenin skorudur ve u_{ih} hata terimidir. Modelde sabit bir β_{0h} ve dört tane de ikili değişken vardır:

$ISL_i = i$. ülke İslami bir ülke ise değer olarak 1, değil ise 0'dır.

$LA_i = i$. ülke Latin Amerika ülkesi ise değer olarak 1, değil ise 0'dır.

$DAB_i = i$. ülke Diğer Avrupa Birliği Üyesi ise değer olarak 1, değil ise 0'dır.

$CO_i = i$. ülke Çoğunlukla Özgür bir ülke ise değer olarak 1, değil ise 0'dır.

Her bir ülke grubu için, h 'daki ortalama skor beklenen Y_h değeridir. Örneğin, ortalama skorlar İslami ülke grupları için $(\beta_{0h} + \beta_{1h})$, Latin Amerika Grupları için $(\beta_{0h} + \beta_{2h})$, Diğer Avrupa Birliği Üyesi ülke grupları için $(\beta_{0h} + \beta_{3h})$ ve Çoğunlukla Özgür ülke grupları için ise $(\beta_{0h} + \beta_{4h})$ şeklindedir. Ayrıca β_{ih} , en küçük kareleri öngören i . grubu ile referans grubu arasındaki ortalama skorların farkıdır. Bir negatif (pozitif) ve istatistiksel olarak anlamlı olan katsayı, ilgili grubun referans grubundan daha az özgür (daha çok özgür) olduğunu gösterir. β_{ih} 'ın sıfır olduğu t testi hipotezi, her iki ortalamaların eşit olduğu sıfır hipotezinin t testi ile aynıdır. Böylelikle katsayı,

gruplar arasındaki farksızlığın sıfır hipotezini reddeder. β_{0h} , sadece referans grubunun t istatistiğinin anlamının sıfırdan farklı olup olmadığını belirtir (Gujarati, 2006: 499-539; Peláez, 2009: 246-258).

Tablo 3.3: Analizin Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi (SEKKY) Tahmin Sonuçları

Mülkiyet Hakları	= 91.0 (13.5) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.710	- 59.5 ISL (-9.0) ^{***}	- 57.7 LA (-8.1) ^{***}	- 32.4 DAB (-4.4) ^{**}	- 11.1 CO (-1.6)	(1)
Yolsuzluk	= 89.4 (15.4) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.696	- 60.2 ISL (-9.9) ^{***}	- 56.9 LA (-8.6) ^{***}	- 38.6 DAB (-5.7) ^{***}	- 17.5 CO (-2.7) ^{***}	(2)
Yatırım Özgürlüğü	= 81.0 (10.4) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.439	- 38.1 ISL (-4.6) ^{***}	- 26.0 LA (-2.9) ^{***}	- 7.4 DAB (-0.8)	- 3.5 CO (-0.4)	(3)
İş Yapma Özgürlüğü	= 93.4 (16.6) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.457	- 34.8 ISL (-5.9) ^{***}	- 31.5 LA (-4.9) ^{***}	- 17.2 DAB (-2.6) ^{***}	- 10.0 CO (-1.6)	(4)
Finansal Özgürlük	= 84.0 (13.8) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.491	- 42.6 ISL (-6.7) ^{***}	- 32.8 LA (-4.7) ^{***}	- 22.5 DAB (-3.2) ^{***}	- 13.6 CO (-2.0) ^{**}	(5)
Ticaret Özgürlüğü	= 88.6 (23.2) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.383	- 18.4 ISL (-4.6) ^{***}	- 11.7 LA (-2.7) ^{***}	- 2.8 DAB (-0.6)	- 4.7 CO (-1.1)	(6)
Emek Özgürlüğü	= 87.7 (13.0) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.172	- 28.3 ISL (-4.0) ^{***}	- 36.1 LA (-4.7) ^{***}	- 27.7 DAB (-3.5) ^{***}	- 20.4 CO (-2.7) ^{***}	(7)
Parasal Özgürlük	= 83.4 (31.5) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.226	- 10.5 ISL (-3.8) ^{***}	- 10.7 LA (-3.5) ^{***}	- 4.5 DAB (-1.4)	- 4.4 CO (-1.5)	(8)
Devletin Büyüklüğü	= 68.0 (8.4) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.365	+ 6.0 ISL (0.7)	+ 5.5 LA (0.6)	- 30.6 DAB (-3.2) ^{***}	- 18.2 CO (-2.0) ^{**}	(9)
Mali Özgürlük	= 78.0 (13.9) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.131	+ 4.4 ISL (0.7)	+ 3.0 LA (0.4)	- 7.5 DAB (-1.1)	- 7.1 CO (-1.1)	(10)
Genel Puan	= 84.4 (28.9) ^{***} Düzeltilmiş R ² =0.609	- 27.8 ISL (-9.1) ^{***}	- 25.5 LA (-7.7) ^{***}	- 19.1 DAB (-5.6) ^{***}	- 11.0 CO (-3.4) ^{***}	(11)

(t-istatistikleri parantez içinde verilmiştir)

%10, %5 ve %1 seviyelerinde anlamlılık düzeyi: *, ** ve *** ile gösterilir.

Tablo 3.3 analizin sonuçlarını gösterir. Referans gruplarında en yüksek skor 93.4 puan ile iş yapma özgürlüğünde olup, bunu 91.0 puan ile mülkiyet hakları takip etmektedir. En düşük skora 68.0 puan ile devletin büyüklüğü sahiptir.

İslami grubun t istatistikleri devletin büyüklüğü ve mali özgürlük dışındaki diğer özgürlük faktörlerinde negatiftir ve özgürlüğün on faktörünün sekizinde %1 seviyesinde anlamlıdır. Özellikle İslami ülkeler mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım, iş yapma, finansal ve ticaret özgürlüğü alanlarında değerlendirmeden daha az özgür durumdadır. 31.5 puanla mülkiyet haklarında ve 29.2 puanla ise yolsuzlukta en az özgür durumdadırlar.

Genel olarak bakıldığı zaman İslami ülkeler on özgürlük faktörünün altısında (mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük ve ticaret özgürlüğü) diğer ülkelere göre daha az özgür, devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında ise daha çok özgürdürler. Latin Amerika ülkeleri sadece emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkeler göre daha az özgürdür. Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında diğer ülkelere göre daha az özgür, ticaret özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında ise daha çok özgür durumdadırlar. Çoğunlukla özgür ülkeler ise, mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük, emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkelere nazaran daha çok özgür durumdadırlar. On özgürlük faktörünün ortalamasını veren gelen özgürlük puanına bakıldığında ise, en az özgür grup İslami ülkeler grubu, en fazla özgür grup ise çoğunlukla özgür ülkeler grubudur.

Regresyon (1), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin mülkiyet hakları alanındaki özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 113'tür. Mülkiyet hakları bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları %71 oranında açıklamaktadır. Geriye kalan %29'luk kısım ise modele dahil edilmeyen değişkenlerin etkisini diğer bir ifadeyle hata teriminin etkisini yansıtmaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi, Diğer Avrupa Birliği üyesi

ülke ve çoğunlukla özgür ülke olması mülkiyet hakları skorunun sırasıyla 59.5, 57.7, 32.4 ve 11.1 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (2), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin yolsuzluk alanındaki özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 117'dir. Yolsuzluk bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları yaklaşık %70 oranında açıklamakta, geriye kalan %30'luk kısım ise modele dahil edilmeyen değişkenlerin etkisini diğer bir ifadeyle hata teriminin etkisini yansıtmaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke ve çoğunlukla özgür ülke olması yolsuzluk skorunun sırasıyla 60.2, 56.9, 38.6 ve 17.5 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (3), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin yatırım özgürlüğü durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 115'tir. Yatırım özgürlüğü bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları yaklaşık %44 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke ve çoğunlukla özgür ülke olması yatırım özgürlüğü skorunun sırasıyla 38.1, 26.0, 7.4 ve 3.5 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (4), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin iş yapma özgürlüğü durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 115'tir. İş yapma özgürlüğü bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları yaklaşık %46 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke ve çoğunlukla özgür ülke olması iş yapma özgürlüğü skorunun sırasıyla 34.8, 31.5, 17.2 ve 10.0 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (5), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin finansal özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 113'tür. Finansal özgürlük bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları %49 oranında açıklamaktadır. Tüm model birlikte anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke ve çoğunlukla özgür ülke olması finansal özgürlük skorunun sırasıyla 42.6, 32.8, 22.5 ve 13.6 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (6), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin ticaret özgürlüğü durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 113'tür. Ticaret özgürlüğü bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları %38 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke ve çoğunlukla özgür ülke olması ticaret özgürlüğü skorunun sırasıyla 18.4, 11.7, 2.8 ve 4.7 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (7), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin emek özgürlüğü durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 115'tir. Emek özgürlüğü bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları %17 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke ve çoğunlukla özgür ülke olması emek özgürlüğü skorunun sırasıyla 28.3, 36.1, 27.7 ve 20.4 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (8), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin parasal özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 117'dir. Parasal özgürlük bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları yaklaşık %23 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi,

Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke ve çoğunlukla özgür olması parasal özgürlük skorunun sırasıyla 10.5, 10.7, 4.5 ve 4.4 birim daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (9), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin devletin büyüklüğü alanındaki özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 113'tür. Devletin büyüklüğü bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları yaklaşık %37 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke ve Latin Amerika ülkesi olması devletin büyüklüğü alanındaki özgürlük skorunun sırasıyla 6.0 ve 5.5 puan daha yüksek olmasına neden olurken, diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür olması ise sırasıyla 30.6 ve 18.2 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (10), İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin mali özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 112'dir. Mali özgürlük bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları yaklaşık %13 oranında açıklamaktadır. Tüm model birlikte anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alındığında özgür ülkelerin mali özgürlük skorlarına göre İslami ülkelerin ve Latin Amerika ülkelerinin mali özgürlük skorları sırasıyla 4.4 ve 3.0 puan daha yüksek iken, diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ve çoğunlukla özgür ülkelerin skorları ise sırasıyla 7.5 ve 7.1 puan daha düşüktür.

Regresyon (11) ise, İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve Çoğunlukla Özgür ülkelerin genel özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 111'dir. Genel özgürlük bağımlı değişkenini ülkelerin İslami, Latin Amerika, Diğer Avrupa Birliği üyesi ve çoğunlukla özgür ülkeler olmaları yaklaşık %61 oranında açıklamaktadır. Tüm model birlikte anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alındığında özgür ülkelerin genel özgürlük skorlarına göre İslami ülkelerin, Latin Amerika ülkelerinin, diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ve çoğunlukla özgür ülkelerin genel özgürlük skorları sırasıyla 27.8, 25.5, 19.1 ve 11.0 puan daha düşüktür.

İslami ülkeler, Latin Amerika ülkeleri ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeleri gruplarının benzer başarısızlıkları vardır. Eşitlik tahmini (2), bu üç grup arasındaki istatistiksel katsayıların öneminin test edilmesine olanak sağlar. Eşitlik (2)'de İslami ülke grubu bir ölçüttür ve regresyon katsayıları α_{1h} ve α_{2h} , Latin Amerika ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaki ortalama farkı ölçer.

$$Y_{ih} = \alpha_h + \alpha_{1h} \times LA_i + \alpha_{2h} \times DAB_i + u_{ih} \quad (2)$$

Tablo 3.4: Analizin Tahmin Sonuçları

Mülkiyet Hakları	=	31.4 (15.2) ^{***}	+	1.7 LA (0.4)	+	21.1 DAB (6.1) ^{***}	(1)
		Düzeltilmiş R ² =0.309				F=19.171 ^{***}	
Yolsuzluk	=	29.2 (17.8) ^{***}	+	3.2 LA (0.9)	+	21.5 DAB (5.9) ^{***}	(2)
		Düzeltilmiş R ² =0.281				F=17.652 ^{***}	
Yatırım Özgürlüğü	=	42.8 (16.7) ^{***}	+	12.1 LA (2.3) ^{**}	+	30.7 DAB (5.4) ^{***}	(3)
		Düzeltilmiş R ² =0.261				F=15.675 ^{***}	
İş Yapma Özgürlüğü	=	58.5 (32.4) ^{***}	+	3.2 LA (0.8)	+	17.5 DAB (4.4) ^{***}	(4)
		Düzeltilmiş R ² =0.176				F=9.877 ^{***}	
Finansal Özgürlük	=	41.3 (20.5) ^{***}	+	9.8 LA (2.4) ^{**}	+	20.0 DAB (4.6) ^{***}	(5)
		Düzeltilmiş R ² =0.208				F=11.652 ^{***}	
Ticaret Özgürlüğü	=	70.1 (58.0) ^{***}	+	6.6 LA (2.7) ^{***}	+	15.5 DAB (5.9) ^{***}	(6)
		Düzeltilmiş R ² =0.304				F=18.754 ^{***}	
Emek Özgürlüğü	=	59.3 (29.0) ^{***}	-	7.8 LA (-1.8) ^{**}	+	0.6 DAB (0.1)	(7)
		Düzeltilmiş R ² =0.022				F=1.946	
Parasal Özgürlük	=	72.9 (82.3) ^{***}	-	0.2 LA (-0.1)	+	6.0 DAB (3.1) ^{***}	(8)
		Düzeltilmiş R ² =0.092				F=5.240 ^{***}	
Devletin Büyüklüğü	=	74.0 (35.3) ^{***}	-	0.4 LA (-0.1)	-	36.6 DAB (-8.1) ^{***}	(9)
		Düzeltilmiş R ² =0.453				F=34.671 ^{***}	
Mali Özgürlük	=	82.4 (50.9) ^{***}	-	1.3 LA (-0.4)	-	11.9 DAB (-3.4) ^{***}	(10)
		Düzeltilmiş R ² =0.111				F=6.019 ^{***}	
Genel Puan	=	56.6 (53.2) ^{***}	+	2.3 LA (1.1)	+	8.6 DAB (3.8) ^{***}	(11)
		Düzeltilmiş R ² =0.140				F=7.440 ^{***}	

(t-istatistikleri parantez içinde verilmiştir)

%10, %5 ve %1 seviyelerinde anlamlılık düzeyi: *, ** ve *** ile gösterilir.

t istatistikleri belirtilen özgürlüklere bağlı olarak diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre daha özgür olduğunu ifade eder: mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük, ticaret özgürlüğü, emek özgürlüğü ve parasal özgürlük. Ancak, devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında daha az özgürdür. Genel skora bakıldığında ise, İslami ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelere göre daha az özgür olduğu söylenebilmektedir.

Regresyon (1), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre mülkiyet hakları alanındaki özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 83'tür. Mülkiyet hakları bağımlı değişkenini ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler olmaları yaklaşık %31 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin Latin Amerika ülkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke olması mülkiyet hakları skorunun sırasıyla 1.7 ve 27.1 puan daha yüksek olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (2), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre yolsuzluk alanındaki özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 86'dır. Yolsuzluk bağımlı değişkenini ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler olmaları yaklaşık %28 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin Latin Amerika ülkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke olması yolsuzluk alanındaki özgürlük skorunun sırasıyla 3.2 ve 21.5 puan daha yüksek olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (3), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre yatırım özgürlüğünü açıklamaktadır. Gözlem sayısı 84'tür. Yatırım özgürlüğü bağımlı değişkenini ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler olmaları %26 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin Latin Amerika ülkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke

olması yatırım özgürlüğü skorunun sırasıyla 12.1 ve 30.7 puan daha yüksek olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (4), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre iş yapma alanındaki özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 84'tür. İş yapma bağımlı değişkenini ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler olmaları yaklaşık %18 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin Latin Amerika ülkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke olması iş yapma özgürlüğü skorunun sırasıyla 3.2 ve 17.5 puan daha yüksek olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (5), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre finansal özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 82'dir. Finansal özgürlük bağımlı değişkenini ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler olmaları yaklaşık %21 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin Latin Amerika ülkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke olması finansal özgürlük skorunun sırasıyla 9.8 ve 20.0 puan daha yüksek olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (6), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre ticaret özgürlüğü durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 82'dir. Ticaret özgürlüğü bağımlı değişkenini ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler olmaları %30 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alındığında İslami ülkelerin ticaret özgürlüğü skorlarına göre Latin Amerika ülkelerinin ticaret özgürlüğü skorları 6.6 puan, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ticaret özgürlüğü skorları ise 15.5 puan daha yüksektir.

Regresyon (7), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre emek özgürlüğü durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 84'tür. Emek özgürlüğü bağımlı değişkenini ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve Diğer

Avrupa Birliği üyesi ÷lkeler olmaları %2 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ÷lkelerle karşılaştırıldığında ÷lkenin Latin Amerika ÷lkesi olması emek özgürlüğü skorunun 7.8 puan daha düşük olmasına, Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lke olması ise emek özgürlüğü skorunun 0.6 puan daha yüksek olmasına neden olmaktadır.

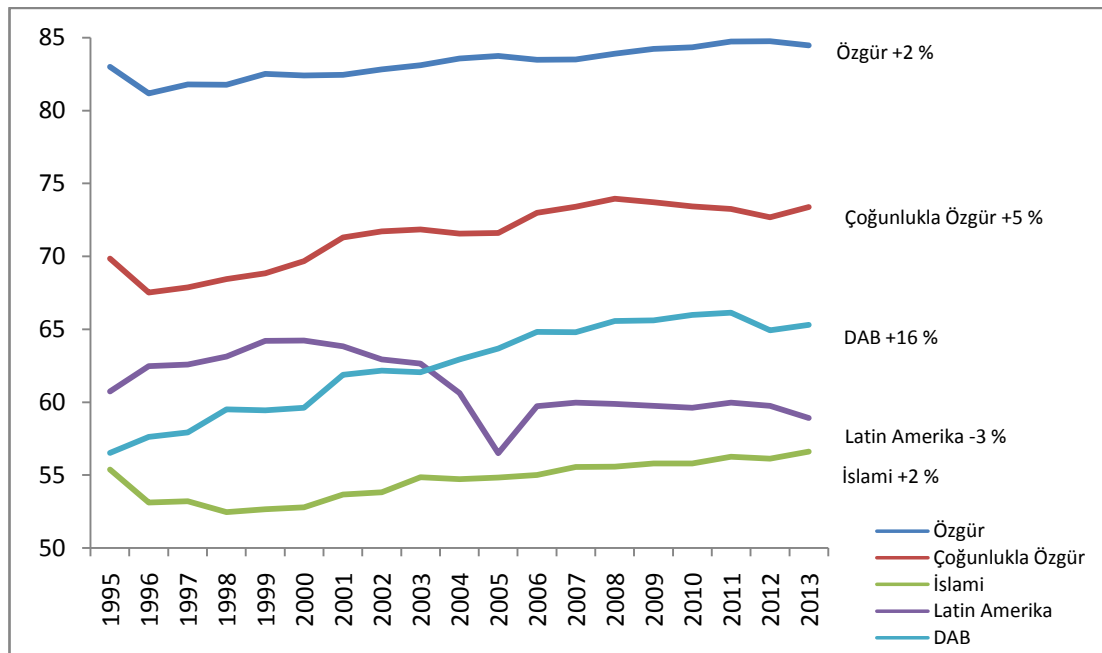
Regresyon (8), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lkelerin İslami ÷lkelere göre parasal özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 84'tür. Parasal özgürlük bağımlı değişkenini ÷lkelerin Latin Amerika ÷lkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lkeler olmaları %9 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ÷lkelerle karşılaştırıldığında ÷lkenin Latin Amerika ÷lkesi olması parasal özgürlük skorunun 0.2 puan daha az olmasına, Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lke olması ise 6.0 puan daha yüksek olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (9), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lkelerin İslami ÷lkelere göre devletin büyüklüğü alanındaki özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 82'dir. Devletin büyüklüğü bağımlı değişkenini ÷lkelerin Latin Amerika ÷lkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lkeler olmaları yaklaşık %45 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ÷lkelerle karşılaştırıldığında ÷lkenin Latin Amerika ÷lkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lke olması devletin büyüklüğü alanındaki özgürlük skorunun sırasıyla 0.4 ve 36.6 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (10), Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lkelerin İslami ÷lkelere göre mali özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 81'dir. Mali özgürlük bağımlı değişkenini ÷lkelerin Latin Amerika ÷lkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lkeler olmaları %11 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ÷lkelerle karşılaştırıldığında ÷lkenin Latin Amerika ÷lkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ÷lke olması mali özgürlük skorunun sırasıyla 1.3 ve 11.9 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır.

Regresyon (11) ise, Latin Amerika ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre genel özgürlük durumlarını açıklamaktadır. Gözlem sayısı 80'dir. Genel özgürlük bağımlı değişkenini ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler olmaları %14 oranında açıklamaktadır. Model bir bütün olarak anlamlı bulunmuştur. Model tahmin sonuçları baz alınan İslami ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin Latin Amerika ülkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke olması genel özgürlük skorunun sırasıyla 2.3 ve 8.6 puan daha yüksek olmasına neden olmaktadır.

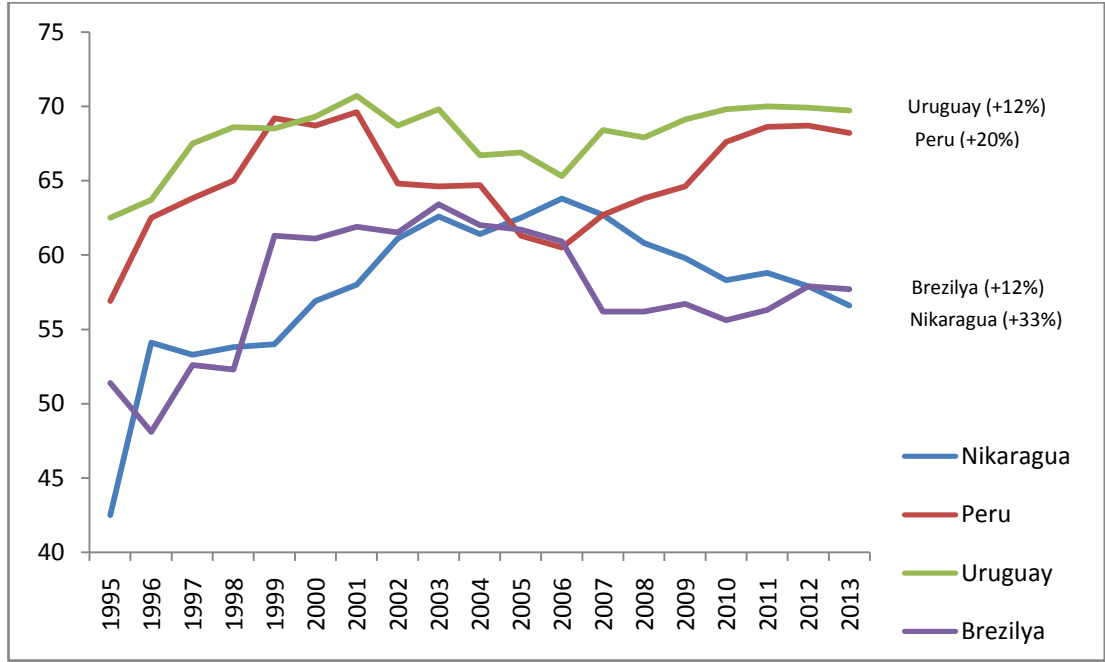
Şekil 3.1: 1995-2013 Yıllık Ekonomik Özgürlük Skoru

Kaynak: Heritage Foundation (2014); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 04.01.2014) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 3.1'de, Özgür, Çoğunlukla Özgür, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler, Latin Amerika ülkeleri ve İslami ülkelerin 1995-2013 yılları arasındaki yıllık ekonomik özgürlük değişimleri gösterilmiştir. Ekonomik özgürlük açısından %16'lık bir değişimle en fazla büyüme Diğer Avrupa Birliği ülkelerinde olmuş ve bunu %5'lik bir değişimle çoğunlukla özgür ülkeler takip etmiştir. Sadece Latin Amerika ülkeleri son yıl ilk yıla göre daha az özgür durumdadır.

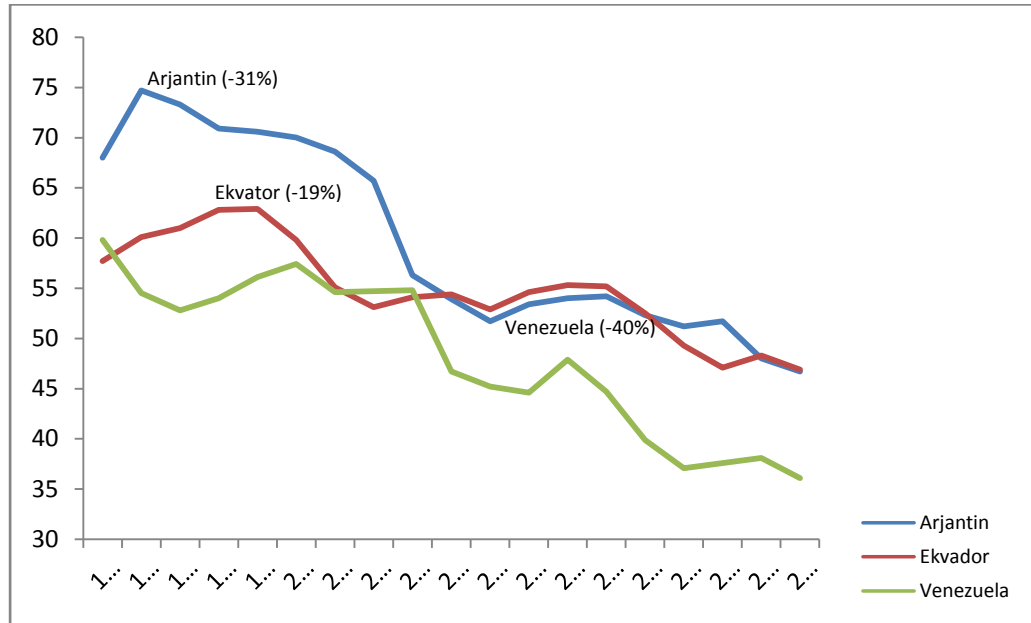
Şekil 3.2: Ekonomik Özgürlük Açısından İlerleme Gösteren Ülkeler

Kaynak: Heritage Foundation (2014); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 11.01.2014) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 3.2’de, genel özgürlük skorları en fazla ilerleme gösteren dört Latin Amerika ülkesinin (Uruguay, Peru, Brezilya, Nikaragua) 1995-2013 yılları arasındaki yıllık ekonomik özgürlük değişimleri gösterilmiştir. Bu ülkeler arasında Ekonomik özgürlük açısından %33’lük bir değişimle en fazla büyüme Nikaragua’da olmuş ve bunu %20’lik bir değişimle Peru takip etmiştir.

Şekil 3.3: Ekonomik Özgürlük Açısından Gerileme Gösteren Ülkeler

Kaynak: Heritage Foundation (2014); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 12.01.2014) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 3.3’de, genel özgürlük skorları en gerileme gösteren üç Latin Amerika ülkesinin (Arjantin, Ekvador, Venezuela) 1995-2013 yılları arasındaki yıllık ekonomik özgürlük değişimleri gösterilmiştir. Bu ülkeler arasında Ekonomik özgürlük açısından %40’lık bir değişimle en fazla gerileme Venezuela’da olmuş ve bunu %31’lik bir değişimle Arjantin takip etmiştir.

Ampirik kanıt, ekonomik özgürlüğün tüm ölçüleri gereğince, İslami ülkelerin diğer gruplardan önemli derecede daha az ekonomik özgürlüğe sahip olduğunu göstermektedir.

İslam dünyası yüzyıllar boyunca insan soyunun başarısının ve uygarlığının ön saflarında yer almıştır. İslamiyet, çok kültürlü, çok ırklı, uluslararası hatta kıtalararası denebilecek bir dünya uygarlığı yaramıştır. Yüzyıllar boyunca, Müslümanların kendilerine ve dünyaya bakışlarının dayanakları sağlam görünmekle birlikte İslam yeryüzündeki en büyük askeri gücü temsil etmekteydi. Asya, Avrupa ve Afrika’da büyük bir ticaret ve haberleşme ağı üzerinden geniş bir mallar yelpazesinin ticaretini yapıyor, Afrika’dan köle ve altın, Avrupa’dan köle ve yün ithal ediyor, Asya’nın uygar ülkelerinden çeşitli yiyecek maddeleri, malzeme ve işlenmiş mallar alıp

satıyordu. Uygarlığın sanat ve bilimlerinde insanlığın o güne kadar geldiği en yüksek düzeye ulaşmıştı. Eski Ortadoğu, Yunan ve Fars'tan miras aklı, bilgi ve becerilere dışarıdan aldığı yeni ve önemli buluşları (Çin'den aldığı kağıt üretimi ve kullanımı, Hindistan'dan aldığı basamaklı onlu sayı sistemi gibi) katmıştır. Ortaçağ Avrupa'sı uygarlığın sanat ve bilimlerinin çoğunda İslam dünyasının öğrencisi durumunda olmuşlardır (Lewis, 2002: 11-16).

İslam, dünyanın büyük dinlerinden biri olup, farklı ırklardan insanlara kardeşçe yaşamayı, farklı inanıştan halklara hoşgörü içinde yan yana yaşamayı öğretmiştir (Lewis, 2003: 32).

Siyasi anlamda “özgür” ve “özgürlük”ün karşılığı olan sözcükler Ortadoğu'da 18. Yüzyılda yazılmış olan metinlerde geçmekte olup “özgürlük” ve “bağımsızlık” uzun süre eş anlamlı terimler olarak kullanılmıştır (Lewis, 2002: 78-84). Ancak ikisi de birbirinden farklı sözcükler olup, çoğu kez birinin elde edilmesi diğerinin son bulması anlamına gelmektedir (Lewis, 2003: 127). Öncelikle kadın haklarında ilerleme ve kadın özgürlüğü mücadelesi toplumsal ve ekonomik olarak daha gelişmiş bölgelerde önem kazanmıştır. İslam toplumunun ancak kadınları özgürlüğe kavuşturarak özgür olabileceğini, çünkü özgür toplumun bütün üyeleri özgür olan bir toplum olduğu ileri sürülmüştür. Ekonomik modernleşme sonucunda kadın emeğine ihtiyaç ortaya çıkmış ve savaşlarla geçirilen yıllarda bu ihtiyaç daha da artmıştır. Bu durumun eğitim alanında da bir takım sonuçları olmuş ve lise ve üniversitede öğrenim gören kadın sayısı artmıştır (Lewis, 2002: 96-98).

İslamiyet eşitlikçi bir din olarak bilinmekte ve İslam'da üstünlük ve saygınlık ancak dindarlık ve erdemle belirlenmektedir. Ancak, İslam'ın eşitlikçiliği tam değildir. İslam, Kuran-ı Kerim tarafından onaylanmış ve aslında kutsallaştırılmış olan belirli toplumsal eşitsizlikleri kabul etmiştir. Buna rağmen, İslam dünyasındaki durum bazı açılardan başka yerlere göre daha iyi durumdadır. Müslüman kadının modern Batı'ya göre yakın zamanlara kadar benzeri olmayan mülkiyet hakları vardı. İslam hukuku köleye bile insan haklarını tanımaktaydı. İslam devletlerinde erken dönemlerden son dönemlere kadar özgür erkek Müslüman'ın hatırı sayılır derecede fırsat özgürlüğü olmuştur (Lewis, 2002: 113-115).

20. yüzyıl boyunca Ortadoğu'da ve aslında bütün İslam Ülkelerinde işlerin gerçekten de fena halde ters gitmiş olduğu fazlasıyla ortaya çıktı. İslam dünyası, bin yıllık rakibi Hristiyanlığa oranla yoksul, güçsüz ve bilgisiz düşmüştü. 19. ve 20. yüzyıllar boyunca, Batı'nın üstünlüğü ve dolayısıyla egemenliği herkesin görebileceği kadar açıktı ve Müslümanlar'ın kamusal ve özel hayatlarının bile her yönünü kaplamıştı. Yüzyıllar süren zenginlik ve kudretten sonra kendini güçsüz ve yoksul hissetmek, kendi hakları olarak gördükleri öncülüğü kaptırmak ve Batı'nın izleyicisi rolüne düşürülmek Müslümanlar için yeterince kötü bir durum olmuştur (Lewis, 2002: 203-204).

Ortadoğunun ekonomik olarak zayıflamasının ve kurumsallaşmasını sağlayamamasının ana temeli İslam Hukuku'nda sınırlı sorumlu şirket hukukunun bulunmamasıdır. Osmanlı için kurumsallaşma konusunda başka bir analizi de vakıf yapısından ileri gelmektedir. Keyfi kamulaştırmaya karşı kullanılan en etkin yol vakıf kurulmasıdır. İdarenin vakıflardaki sermayeye dokunmayışı, Osmanlı'daki insanların mallarını vakfa devretmeleri ve kendi mirasçılarını da vakıf idaresine atamalarının yolunu açmıştır. Ancak vakfın mikro düzeydeki kamu hizmetlerinin karşılanması ile kalması ve sonraki yüzyıllarda makro ihtiyaçları (nüfusun meslek eğitimi gibi) gözönünde bulundurmamasına sebep olmuştur. Oysaki sanayi devrimi öncesi ve sonrası makro planlama (yeni alt yapı hizmetlerinin ve insan kaynağının oluşturulmasındaki) eksikleri yani kamu hizmetlerinin tek elden toplanamaması Osmanlı'nın Batı'ya göre geri kalmasının sebeplerindendir (Akın, 2008: 35-36).

Suçlu arama noktasında ise, hedeflerden biri din özellikle de İslamiyet olup, inandırıcı da değildir. Ortaçağ'ın büyük bölümünde uygarlık ve gelişmenin ana merkezi olan İslam dünyasıydı. Eski bilimler orada geliştirilmiş, yeni bilimler orada kurulmuş, yeni sanayiler orada doğmuş, imalat ve ticaret orada yayılmıştı. En önemlisi de, Ortaçağ İslam Dünyası gelişmiş demokrasilerin modern idealleri ile karşılaştırıldığında yalnızca sınırlı bir özgürlük, öncellerinden, çağdaşlarından ve ardıllarından birçoğundansa çok daha fazla özgürlük sağlamasıydı. Eğer İslamiyet özgürlüğe, bilime ve ekonomik gelişmeye engelse, geçmişte İslam toplumunun her üç alanda da nasıl öncü olduğu sorulması gereken bir sorudur (Lewis, 2002: 209-210).

O halde İslam'ı ekonomik durgunluklar bakımından suçlamak doğru değildir. Lewis (2002)'nin belirttiği gibi, problemin asıl nedeni, İslamiyet'in Müslümanlar'a yaptığı değil, Müslümanların İslamiyet'e yaptıklarıdır.

SONUÇ

Ekonomik özgürlük kavramı, bireylerin iktisadi faaliyetlerini hiçbir baskı ve sınırlamalara maruz kalmadan gerçekleştirebildiği ve mülkiyet haklarının temin edildiği hak ve özgürlükler olarak ifade edilmektedir.

Çalışmada Özgür, Çoğunlukla Özgür, İslami, Latin Amerikan ve AB Üyesi Ülkeleri olmak üzere beş ekonomik özgürlük grubunun karşılaştırmalı çalışması sunulmakta olup çalışma kapsamında, 117 ülke ve 2013 Ekonomik Özgürlük İndeksi'nden alınan veriler bulunmakta ve on ekonomik özgürlük ölçüsü (mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük, ticaret özgürlüğü, emek özgürlüğü, parasal özgürlük, devletin büyüklüğü ve mali özgürlük) ile genel özgürlük puanı ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel önemi test edilmektedir.

Yapılan testler sonucunda, mülkiyet hakları alanında İslami ülkeler grubu özgür ülkelere göre 59.5 puan daha az özgür durumda olup, Latin Amerika ülkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler gruplarına göre de en az özgür durumdadırlar. Mülkiyet hakları, bireylerin devletçe uygulanan açık yasalarla koruma altında mülk edinme hakları olduğuna göre, İslami ülkelerde bu haklar yeterince koruma altında değildir.

Yolsuzluk, iş dünyasının yolsuzluk olarak algıladığı hükümet, yargı ve bürokratik eylemlerin düzeyi olup, çalışmada bu alanda yapılan testlerin sonucuna göre, İslami ülkeler grubu bu alanda 29.2'lik bir puanla özgür ülkeler, Latin Amerika ülkeleri, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler ve çoğunlukla özgür ülkeler gruplarına göre en az özgür durumdadırlar.

Yatırım özgürlüğü, özellikle dış yatırım olmak üzere serbest sermaye akışını ifade eder. Çalışmada yapılan test sonuçlarına göre, diğer ülke gruplarına göre en az özgür durumda olan ülke grubu İslami ülkeler grubudur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkelerin İslami ülke olması yatırım

özgürlüğü skorunun 38.1 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır. O halde, İslami ülkelerde serbest sermaye akışı beklenen düzeyde değildir.

İş yapma özgürlüğü, bir işletmeyi hızlı ve kolay şekilde kurma, işletme ve kapatma imkânını ifade eder. Çalışmada elde edilen test sonuçlarına göre, model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke olması iş yapma özgürlüğü skorunun sırasıyla 34.8, 31.5 ve 17.2 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır. Bu alanda en az özgür durumda olan ülke grubu İslami ülke grubudur ki bu da İslami ülkelerde işletme kurulmasının güç olduğunu ifade etmektedir.

Finansal özgürlük, bankacılık faaliyetlerinin hükümet kontrolünden bağımsızlığı ve güvenliği anlamına gelmekte olup, banka ve diğer finansal kurumların devlet elinde olması, serbest piyasa ile uyum olmayan siyasi kayırmacılığa yol açmaktadır. Ticaret özgürlüğü ise, mal ve hizmetlerin ithalat ve ihracatını etkileyen gümrük tarifeleri ve tarife dışı engellerin miktarını ifade eder. Çalışmada elde edilen model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında İslami ülke skorlarının Latin Amerika ülkesi, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke ve çoğunlukla özgür ülkelere göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Yani, İslami ülkeler finansal özgürlük ve ticaret özgürlüğü alanlarında diğer ülkeler göre daha az özgür durumdadırlar ki bu da İslami ülkelerin finansal kurumlarının devlet kontrolünde olduğunu ve ticaret alanında ise kısıtlamaların olduğunu ifade etmekte olup, bu durum ise, ülkelerin ekonomik verimliliğini ve kalkınmasını engellemektedir.

Emek özgürlüğü, devletin kısıtlaması olmaksızın işveren ve çalışanların karşılıklı olarak anlaşabilme özgürlüğüdür. Parasal özgürlük ise, fiyat istikrarı ve fiyat kontrolleriyle ilgilidir. Enflasyon ve fiyat kontrolleri piyasa faaliyetlerini olumsuz etkiler. Çalışmada elde edilen model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında Latin Amerika ülkesi skorlarının İslami ülkelere göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Yani Latin Amerika ülkeleri emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkelere göre daha az özgür durumdadırlar ki bu da söz konusu ülkelerde bireylerin nerede çalışacakları, işletmelerin işçi alma ve işten çıkarma konularında devlet müdahalesinin olduğu ve işsizlik oranının arttığı anlamına

gelmektedir. Ayrıca, parasal özgürlük olmaksızın ülkede yaşayan bireylerin sermaye birikmesi güç hale gelmektedir.

Devletin büyüklüğü, transfer ve tüketim dahil devletin yaptığı tüm harcamalarla ilgili iken; mali özgürlük, gelirler yönünden devletin ağırlığını ve birey ve şirketlerin ödediği vergiler ve toplam vergilerin GSMH içindeki payını ifade eder. Çalışmada yapılan testler sonucunda, İslami ülkelerin devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında diğer ülke grupların nazaran daha özgür olduğu tespit edilmiştir. Bu da İslami ülkelerde devletin topluma yararlı olan alanlarla ilgili olarak harcamalarda bulunduğunu ve toplumda yer alan bireylere ve işletmelere kendi yararları ve kullanımları için gelir ve refah düzeyi oluşturma ve bunu muhafaza etme bakımından izin vermesi anlamına gelmektedir.

Yapılan literatür araştırması sonucunda Peláez (2009)'in çalışmasından faydalanılmıştır ve bu söz konusu çalışma genişletilmiştir. Peláez (2009)'in çalışmasında olduğu gibi bu çalışmada da, özgür, genelde özgür, İslami, Latin Amerikan ve AB üyesi ülkelerin bir alt kümesi olmak üzere beş ekonomik özgürlük grubunun karşılaştırmalı çalışması sunulmaktadır. Peláez (2009)'in çalışmasında, 103 ülke ve Ekonomik Özgürlüğün 2007 İndeksinden alınan veriler bulunmakta iken, bu çalışmada 117 ülke ve 2013 Ekonomik Özgürlük İndeksi'nden alınan veriler bulunmaktadır. Her iki çalışmada da ekonomik özgürlüğün on farklı ölçümünden oluşan grup ve tüm özgürlük skorunun arasındaki farkın istatistiksel önemi üzerinde çalışılmıştır.

Peláez (2009)'in çalışmasında yer alan Analizin Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi (SEKKY) Tahmin Sonuçları (Tablo 3) ile çalışmamızda yer alan Analizin Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi (SEKKY) Tahmin Sonuçları (Tablo 3.3) karşılaştırılacak olursa; her iki çalışmada da referans gruplarında elde edilen en yüksek skor iş yapma özgürlüğünde olup, bunu mülkiyet hakları takip etmektedir. En düşük skora ise devletin büyüklüğü sahiptir.

Peláez (2009)'in çalışmasında İslami grubun t istatistikleri mali özgürlük dışındaki, çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlara göre ise devletin büyüklüğü ve mali

özgürlük dışındaki diğer özgürlük faktörlerinde negatiftir ve her iki çalışmada da özgürlüğün on faktörünün sekizinde %1 seviyesinde anlamlıdır. Peláez (2009)'in çalışmasında özellikle İslami ülkeler mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım, iş yapma, finansal ve ticaret özgürlüğü alanlarında değerlendirmeden daha az özgür durumda iken çalışmamızda elde edilen sonuçlara göre ise söz konusu ülkeler emek özgürlüğü, parasal özgürlük, devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanları dışında kalan diğer özgürlük alanlarında değerlendirmeden daha az özgür durumdadırlar.

Genel olarak bakıldığı zaman her iki çalışma sonucuna göre de, İslami ülkeler on özgürlük faktörünün altısında (mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük ve ticaret özgürlüğü) diğer ülkelere göre daha az özgür, mali özgürlük alanlarında ise daha çok özgürdürler. Peláez (2009)'in elde ettiği sonuçlara göre, Latin Amerika ülkeleri sadece iş yapma özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında, çalışmamızda elde edilen sonuçlara göre ise emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkelere göre daha az özgürdür. Peláez (2009) çalışmasında, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin devletin büyüklüğü alanında diğer ülkelere göre daha az özgür, ticaret özgürlüğü alanında ise daha çok özgür durumda olduğunu tespit ederken, çalışmamızda ise söz konusu ülkelerin devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında diğer ülkelere göre daha az özgür, ticaret özgürlüğü alanında ise daha çok özgür durumda olduğu tespit edilmiştir. Her iki çalışma sonuçlarına göre, çoğunlukla özgür ülkeler, mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük, emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkelere nazaran daha çok özgür durumda olup, on özgürlük faktörünün ortalamasını veren genel özgürlük puanına bakıldığında ise, en az özgür grup İslami ülkeler grubu, en fazla özgür grup ise çoğunlukla özgür ülkeler grubudur.

Peláez (2009)'in çalışmasında elde edilen analiz tahmin sonuçları ile (Tablo 4) çalışmamızda yapılan analiz sonucunda tespit edilen analiz tahmin sonuçları (Tablo 3.4) karşılaştırıldığında; Peláez (2009)'in çalışmasında yapılan analiz neticesinde, t istatistiklerinin belirtilen özgürlüklere bağlı olarak diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre daha özgür olduğunu tespit edilmiştir: mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük, ticaret

özgürlüğü ve parasal özgürlük. Çalışmamızda ise bu özgürlük alanlarına emek özgürlüğü de eklenmiştir. Hem Peláez (2009) çalışmasında hem de bu çalışmada, diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında daha az özgür durumda olduğu tespit edilmiştir. Genel skora bakıldığında ise, her iki çalışmadan da elde edilen analiz sonuçlarına göre, İslami ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelere göre daha az özgür olduğu söylenebilmektedir.

Sonuç olarak, her iki çalışmanın ampirik kanıtı da, İslami ülkelerin diğer gruplardan önemli derecede daha az ekonomik özgürlüğe sahip olduğunu göstermektedir.

Özgürlük toplumu oluşturan bireyler için vazgeçilmez değerlerden biridir. Bireyler ya kanunların ya da ülkeyi yönetenlerin belirlediği çerçevede özgür olabilmişlerdir. Bu nedenle de bireyler, özgürlüklerine sahip çıkabilmek için mücadeleler vermişlerdir. Bu mücadelelerin en önemlisi ise ekonomik özgürlük uğruna verilmiştir. Çünkü ekonomik açıdan özgür olmayan bir birey diğer açılardan da özgür olamayacaktır.

Ekonomik özgürlüklerin hem toplumlar hem de bireyler açısından oldukça büyük önem arz etmesinin nedeni, toplumların ve bireylerin daha fazla refaha kavuşma istekleridir. Ekonomik açıdan büyümek, daha fazla gelir etmek ve gelişmiş ülkeler arasında yer almak bütün toplumların amacıdır. Bu nedendir ki, toplumların ekonomik refaha ulaşmalarında ekonomik özgürlük önemli bir etkidir. Gelişmiş ülkelerin başarılı olmalarının arkasında da ekonomik açıdan özgür olmaları yatmaktadır. Günümüzde de tüm toplumlar ekonomik özgürlüklerini artırma çabasındadırlar. Ekonomik özgürlük, bireylerin toplumdaki yaşayışlarına ve davranışlarına etkide bulunarak kurumsal yapının oluşumuna ve gelişimine yaptığı katkılarla ekonomik faaliyetlerde önemli bir unsur olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, ekonomik özgürlük kavramı, mal ve hizmetlerin üretim, tüketim ve bölüşümü ile ilgili tüm serbesti ve hakları içine aldığından, ekonomik özgürlüğün eksikliği, bir toplumda üretken faaliyetleri, kaynak dağılımını ve kaynakların etkin kullanımını etkilemektedir.

Bu çalışmada, tüm ülkeler için önemli olan ekonomik özgürlükler konusu incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken ise, bu alanda araştırmalar yapan uluslararası kuruluşlar, Heritage Foundation, Fraser Institute ve Freedom House, tarafından hazırlanan ekonomik özgürlük endekslerinden bahsedilmiş ve endeks oluşumunda hangi bileşenlerden faydalanıldığı hakkında bilgiler verilmiştir.

KAYNAKÇA

- Acemoglu, Daron, Simon Johnson ve James A. Robinson (2005); "Institutions as the Fundamental Cause of Long-Run Growth", *Handbook of Economic Growth*, (Der.: Philippe Aghion, Steven N. Durlauf), North-Holland.
- Adams, John (1990); "Institutional Economics and Social Choice Economics: Commonalities and Conflicts," *Journal of Economic Issues*, Cilt 24, Sayı 3, s.845-859.
- Akçay, Selçuk (2000); "Yolsuzluk, Ekonomik Özgürlükler ve Demokrasi," *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s.1-15.
- Akın, Mustafa Şeref (2008); *Türkiye'nin Kurumsallaşma Dereceleri*, Kitap Dostu Yayınları, İstanbul.
- Akın, H.Bahadır (2010); "Türkiye'de İş Yapma Ortamının Girişimcilik ve Ekonomik Özgürlükler Açısından Değerlendirilmesi," *Bilig Dergisi*, Sayı 55, s.21-49.
- Akıncı, Merter, Gönül Yüce Akıncı ve Ömer Yılmaz (2013); "Ekonomik Özgürlükler ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Gelişmiş, Gelişmekte Olan ve Az Gelişmiş Ülkeler Üzerine Bir Panel Veri Analizi," *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 32, Sayı 2, s.55-93.
- Aktan, Coşkun Can ve Tarık Vural (2012); "Eski Kurumsal İktisat," http://www.canaktan.org/ekonomi/kurumsal-iktisat/eski_kurumsal.htm, (Erişim Tarihi: 18.08.2012).
- Aoki, Masahiko (2001); "What Are Institutions? How Should We Approach Them?," *Stanford University Working Papers*, <http://www-siepr.stanford.edu/workp/swp00015.pdf>, , (Erişim Tarihi: 18.07.2012).
- Aron, Janine (2000); "Growth and Institutions: A Review of the Evidence," *The World Bank Research Observer*, Cilt 15, Sayı 1, s. 99-135.
- Ashby, Nathan J. (2007); "Economic Freedom Migration Flows Between U.S. States," *Southern Economic Journal*, Cilt 73, Sayı 3, s. 677-697.
- Ay, Ahmet ve Ceyhan Can Özcan (2012); "The Relationship Between Growth and Economic Freedoms, A Causality Panel Approach: The Case of Transition Economies," *Clute Institute International Conference*, s.877-885.
- Azfar, Omar (2002); "The NIE Approach to Economic Development: An Analytic Primer," *The IRIS Discussion Papers on Institutions & Development*, <http://www.iris.umd.edu/download.aspx?ID=f5af3d64-ea2c-40af-9ff9-eef9c4acdfb3>, (Erişim Tarihi: 18.07.2012).

- Basılğan, Müslüm (2010); “Alman Tarihçi Okulu’nun Joseph Alois Schumpeter Üzerine Etkisi,” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 65, Sayı 3, s. 23-50.
- Beach, William W. ve Marc A. Miles (2006); “Explaining the Factors of the Index of Economic Freedom,” *2006 Index of Economic Freedom The Heritage Foundation*, s. 55-75.
- Beach, William W. ve Tim Kane (2008); “Methodology: Measuring the 10 Economic Freedoms” *2008 Index of Economic Freedom The Heritage Foundation*, s. 39-55.
- Berggren, Niclas (1999); “Economic Freedom and Equality: Friends or Foes?,” *Public Choice*, s. 203-223.
- Bergh, Andreas ve Martin Karlsson (2010); “Government Size and Growth: Accounting for Economic Freedom and Globalization,” *Public Choice*, Cilt 142, Sayı 1/2, s.195-213.
- Beşkaya, Ahmet ve Ömer Manan (2007); “Ekonomik Özgürlükler ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişki ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme,” *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1-2, s.135-146.
- Biber, Ahmet Emre (2010); “İktisadi Büyümede Kurumsal Faktörler ve Kurumsal Değişim,” *Akademik Bakış Dergisi*, <http://www.akademikbakis.org/19/05.pdf> , (Erişim Tarihi: 18.07.2012).
- Block, Walter (1998); “The Case for Private Property Rights,” *Journal of Business Ethics*, Cilt 17, Sayı 16, s.1887-1899.
- Carlsson, Fredrik ve Susanna Lundström (2002); “Economic Freedom and Growth: Decomposing the Effects,” *Public Choice*, Cilt 112, Sayı 3/4, s.335-344.
- Carter, John R. (2006); “An Empirical Note on Economic Freedom and Income Inequality,” *Public Choice*, Cilt 130, Sayı 1/2, s.163-177.
- Coase, Ronald (1998); “The New Institutional Economics,” *The American Economic Review*, Cilt 88, Sayı 2, s. 72-74.
- Commons, John R. (1931); “Institutional Economics,” *The American Economic Review*, Cilt 21, Sayı 4, s. 648-657.
- Çetin, Rahmi (2013); “Ekonomik Özgürlüğün Gelir Düzeyi Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analizi Yöntemiyle İncelenmesi,” *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, s.37-47.
- Demir, Ömer (1996); *Kurumcu İktisat*, Vadi Yayınları, Ankara.
- Doğan, Nejat (2003); “Pragmatizmin felsefi Temelleri,” Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 20, s. 83-93.

- Egger, Peter ve Hannes Winner (2004); "Economic Freedom and Taxation: Is There a Trade-Off in the Locational Competition Between Countries?," *Public Choice*, Cilt 118, Sayı 3/4, s.271-288.
- Feldmann, Horst (2007); "Economic Freedom and Unemployment Around the World," *Southern Economic Journal*, Cilt 74, Sayı 1, s.158-176.
- Gökalp, M. Faysal ve Ercan Baldemir (2006); "Kurumsal Yapı ve Ekonomik Büyüme İlişkisi," *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, s. 212-226.
- Gruchy (1984); "Neo Institutionalism, Neo-Marxism and Neo-Keynesianism: An Evaluation," *Journal of Economic Issues*, Cilt 18, Sayı 2, s. 547-556.
- Gujarati, Damodar N. (1999); *Temel Ekonometri*, (Çev.: Ü. Şenesen ve G.Günlük Şenesen), Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Gwartney, James, Robert Lawson, Joshua Hall, Jean-Pierre Chauffour ve Michael D.Stroup (2011); "Economic Freedom of the World 2011 Annual Report," *The Fraser Institute*, s.1-220.
- Gwartney,J. ve R. Lawson (2003); "The Concept and Measurement of Economic Freedom," *European Journal of Political Economy*, Cilt 19, s.405-430.
- Gwartney, James (2009); "Institutions, Economic Freedom, and Cross-Country Differences in Performance," *Southern Economic Journal*, Cilt 75, Sayı 4, s.937-956.
- Hall, Robert E. ve Charles I. Jones (1999); "Why Do Some Countries Produce So Much More Output Per Worker Than Others?," *The Quarterly Journal Of Economics*, Cilt 14, Sayı 1, s.83-116.
- Heckelman, Jac C. ve Michael D. Stroup (2005); "A Comparison of Aggregation Methods for Measures of Economic Freedom," *European Journal of Political Economy*, Cilt 21, s.953-966.
- Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 07.10.2013).
- Hodgson, Geoffrey M. (2000); "What is the Essence of Institutional Economics? ," *Journal of Economic Issues*, Cilt 34, Sayı 2, s.317-329.
- Hodgson, Geoffrey M. (2003); "Darwinism and Institutional Economics," *Journal of Economic Issues*, Cilt 37, Sayı 1, s.85-97.
- Houston, H.Rika ve John L. Graham (2000); "Culture and Corruption in International Markets: Implications for Policy Makers and Managers" *Consumption, Markets and Culture*, Cilt 4, Sayı 3, s.315-343.

- Kapp, K.William (1968); "In Defense of Institutional Economics," *The Swedish Journal of Economics*, Cilt 70, Sayı 1, s.1-18.
- Knack, Stephen ve Philip Keefer (1995); "Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests Using Alternative Institutional Measures," *Economics and Politics*, Cilt 7, Sayı 3, s.207-227.
- Lau, K-N ve P-Y Lam (2002); "Economic Freedom Ranking of 161 Countries in Year 2000: A Minimum Disagreement Approach," *The Journal of the Operational Research Society*, Cilt 53, Sayı 6, s.664-671.
- Lewis, Bernard (2002); *300 Yıldır Sorulan Soru: Hata Neredeydi?*, (Çev.: H.Ö. Turgan ve S. Bilbaşar), Oğlak Yayınları, İstanbul.
- Lewis, Bernard (2003); *İslam'ın Krizi*, (Çev.: A.Yılmaz), Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Martin, David A.ve Anne Mayhew (1987); "Comment: Brofenbrenner on Institutionalists and the Critical Tradition in American Economics," *Journal of Economic Issues*, Cilt 21, Sayı 1, s. 375-380.
- Matthews, R.C.O. (1986); "The Economics of Institutions and the Sources of Growth," *The Economic Journal*, Cilt 96, Sayı 384, s. 903-918.
- Miller, Ambassador Terry ve Anthony B. Kim (2011); "Defining Economic Freedom," *2011 Index of Economic Freedom The Heritage Foundation*, s. 19-27.
- Miller, Terry, Kim R. Holmes ve Edwin J. Feulner (2012); "Highlights of the 2012 Index of Economic Freedom," *2012 Index of Economic Freedom The Heritage Foundation*, s. 1-12.
- Miller, Ambassador Terry ve Anthony B. Kim (2013); "Defining Economic Freedom," *Highlights of the 2013 Index of Economic Freedom Promoting Economic Opportunity and Prosperity*, s. 87-94.
- North, Douglass C. (1994); "Economic Performance Through Time," *The American Economic Review*, Cilt 84, Sayı 3, s. 359-368.
- North, Douglass C. (1997); "The Contribution of the New Institutional Economics to an Understanding of the Transition Problem," *WIDER Annual Lecturers I*, <http://www.wider.unu.edu/publications/annual-lectures/enGB/AL/files/83424984784568456/default/annua-lecture-1997.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.07.2012).
- North, Douglass C. (2010); *Kurumlar, Kurumsal Değişim ve Ekonomik Performans*, (Çev.:G.Çağalı Güven), Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
- Özveren, Eyüp (2007); *Kurumsal İktisat*, İmge Kitabevi, Ankara.

- Peláez, Rolando F. (2009); "Economic Freedom: A Comparative Study," *J Econ Finan*, Cilt 33, s.246-258.
- Roberts, James M. ve Anthony B. Kim (2008); "Economic Freedom in Five Regions," *2008 Index of Economic Freedom The Heritage Foundation*, s. 57-72.
- Rodrik, Dani ve Arvind Subramanian (2003); "The Primacy of Institutions (And What This Does and Does Not Mean)," *Finance and Development*, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2003/06/pdf/rodrik.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.07.2012).
- Rutherford, Malcolm (1981); "Clarence Ayres and the Instrumental Theory of Value," *Journal of Economic Issues*, Cilt 15, Sayı 3, s. 657-673.
- Rutherford, Malcolm (1995); "The Old and the New Institutionalism: Can Bridge Be Built?," *Journal of Economic Issues*, Cilt 29, Sayı 2, s. 443-451.
- Rutherford, Malcolm (2004); "Institutional Economics at Columbia University," *History of Political Economy*, Cilt 36, Sayı 1, s. 31-78.
- Samuels, Warren J. (1995); "The Making of a Relativist and Social Constructivist: Remarks upon Receiving the Veblen-Commons Award," *Journal of Economic Issues*, Cilt 29, Sayı 2, s.343-358.
- Sarıbaş, Hakan (2009); "Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Panel Veri Analizi," *Finans Politik&Ekonomik Yorumlar*, Cilt 46, Sayı 538, s.7.
- Savaş, Vural (2000); *İktisatın Tarihi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Savaşan, Fatih ve İbrahim Dursun (2006); "Ekonomik Özgürlükler ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar: İstatistiksel Bir Analiz," *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, s. 29-52.
- Seyidoğlu, Halil (1992); *Ekonomik Terimleri Sözlüğü*, Güzem Yayınları, İstanbul.
- TDK (2012a); <http://tdkterim.gov.tr/bts/> , (Erişim Tarihi: 14.07.2012).
- TDK(2012b);<http://www.tdkterim.gov.tr/?kelime=kurum&kategori=terim&hng=md>, (Erişim Tarihi: 25.08.2012).
- TDK(2012c); http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.505eb4e74dfb36.14585928, (Erişim Tarihi: 30.08.2012).
- Tiffin, Andrew (2006); "Ukraine: The Cost of Weak Institutions," *IMF Working Paper*, s. 1-27.
- Tool, Marc R. (1977); "A Social Value Theory in Neoinstitutional Economics," *Journal of Economic Issues*, Cilt 11, Sayı 4, s. 823-846.

- Türen, Ufuk, Yunus Gökmen ve Hakan Dilek (2011); “Ekonomik Özgürlük Endeksinin Yurt Dışına Doğrudan Yabancı Yatırım Yapan Türk Sermayesinin Ülke Seçim Kararına Etkisi Var mıdır?,” *Maliye Dergisi*, Sayı 161, s.298-325.
- Williamson, Oliver E. (1998); “Transaction Cost Economics: How It Works, Where It is Headed,” *De Economist*, Cilt 146, Sayı 1, s. 23-58.
- Williamson, Oliver E. (2000); “The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead,” *Journal of Economic Literature*, Cilt 38, Sayı 3, s. 595-613.
- Wisman, Jon D. ve Joseph Rozansky (1991); “The Methodology of Institutionalism Revisited,” *Journal of Economic Issues*, Cilt 25, Sayı 3, s.709-737.
- Yalman, İlkay Noyan, Ali Rıza Sandalcılar ve Ferhan Demirkoparan (2011); “Özgürlükler ve Ekonomik Kalkınma: Latin Amerika ve Türkiye,” *Atatürk Ü. İİBF Dergisi*, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı, s.431-444.
- Yılmaz, Ferit (2007); “Avrupa’da Kurumsal İktisat: G.M. Hodgson Örneği,” *Kurumsal İktisat*, (Der.: Eyüp ÖZVEREN), İmge Kitabevi, Ankara.

EKLER

Ek 1: 2013 Yılı Verileri

2013 YILI VERİLERİ																	
	Kategori	Ülkeler	GP	MLK	YL	ML	DB	İY	EM	PRS	TIC	YAT	FIN	KD(ISL)	KD(LA)	KD(CO)	KD(DAB)
1	Özgür	Hong Kong	89,3	90	84	92,9	88,9	98,9	86,2	82,1	90	90	90	0	0	0	0
2	Özgür	Singapur	88	90	92	91,1	91,3	97,1	91,4	82	90	75	80	0	0	0	0
3	Özgür	Avustralya	82,6	90	88	66,4	62,8	95,5	83,5	83,8	86,2	80	90	0	0	0	0
4	Özgür	Yeni Zelanda	81,4	95	95	71,5	33,2	99,9	89,5	83,3	86,8	80	80	0	0	0	0
5	Özgür	İsviçre	81	90	88	68,1	63,8	75,8	87,9	86,2	90	80	80	0	0	0	0
6	Çoğunlukla Özgür	Kanada	79,4	90	87	79,8	44,8	91,7	82,3	75,2	88,2	75	80	0	0	1	0
7	Çoğunlukla Özgür	Çili	79	90	72	77,6	83,7	70,5	74,2	84,6	82	85	70	0	0	1	0
8	Çoğunlukla Özgür	Mauritius	76,9	70	51	92,1	81,9	78,2	72,3	75,4	87,9	90	70	0	0	1	0
9	Çoğunlukla Özgür	Danimarka	76,1	90	94	39,8	5,9	98,4	91,1	80	86,8	85	90	0	0	1	0
10	Çoğunlukla Özgür	Amerika Birleşik Dev.	76	85	71	69,3	47,8	90,5	95,5	75	86,4	70	70	0	0	1	0
11	Çoğunlukla Özgür	İrlanda	75,7	90	75	73,8	28,8	83,4	76,6	82,8	86,8	90	70	0	0	1	0
12	Çoğunlukla Özgür	Estonya	75,3	85	64	79,7	56,2	78,2	56	77,1	86,8	90	80	0	0	1	0
13	Çoğunlukla Özgür	Birleşik Krallık	74,8	90	78	57	27,7	94,1	71,6	72,4	86,8	90	80	0	0	1	0
14	Çoğunlukla Özgür	Lüksemburg	74,2	90	85	65	47,1	74,8	39	79,3	86,8	95	80	0	0	1	0
15	Çoğunlukla Özgür	Finlandiya	74	90	94	66,9	12,2	94,8	45,3	79,5	86,8	90	80	0	0	1	0
16	Çoğunlukla Özgür	Hollanda	73,5	90	89	52,1	24,7	83	58,6	81,1	86,8	90	80	0	0	1	0
17	Çoğunlukla Özgür	İsveç	72,9	90	93	39,6	21	93,2	53,6	82,1	86,8	90	80	0	0	1	0
18	Çoğunlukla Özgür	Almanya	72,8	90	80	61,8	37,3	92,1	43,8	81,2	86,8	85	70	0	0	1	0
19	Çoğunlukla Özgür	Tayvan	72,7	70	61	80,5	84,9	94,3	53,3	82,9	85	65	50	0	0	1	0
20	Çoğunlukla Özgür	Gürcistan	72,2	45	41	88,2	68,9	90,6	91,1	72,6	89,2	75	60	0	0	1	0
21	Çoğunlukla Özgür	Litvanya	72,1	60	48	92,8	53,6	77,6	64,1	78,3	86,8	80	80	0	0	1	0
22	Çoğunlukla Özgür	İzlanda	72,1	90	83	72,7	36,2	91,5	58,9	75,8	87,8	65	60	0	0	1	0
23	Çoğunlukla Özgür	Japonya	71,8	80	80	69,2	45	81,3	80,3	90,6	81,8	60	50	0	0	1	0
24	Çoğunlukla Özgür	Avusturya	71,8	90	78	51,1	23,5	73,6	80,4	79,3	86,8	85	70	0	0	1	0

93	Latin Amerika	Ekvador	46,9	20	27	80,1	47,3	51,5	48	66,9	68,1	20	40	0	1	0	0
94	Latin Amerika	El Salvador	66,7	40	34	85,7	85,4	61,8	62	79,6	79	70	70	0	1	0	0
95	Latin Amerika	Guatemala	60	30	27	79,6	93,6	50,8	48,7	75,5	85,2	60	50	0	1	0	0
96	Latin Amerika	Honduras	58,4	30	26	85,3	79,2	61	26,8	73,9	77,1	65	60	0	1	0	0
97	Latin Amerika	Meksika	67	50	30	81,1	79,4	81,4	59,7	77,7	80,6	70	60	0	1	0	0
98	Latin Amerika	Nikaragua	56,6	15	25	78,7	65,1	51,2	62,2	73,2	85,4	60	50	0	1	0	0
99	Latin Amerika	Panama	62,5	30	33	86,2	77,8	72,5	40,1	75,9	74,8	65	70	0	1	0	0
100	Latin Amerika	Paraguay	61,1	30	22	95,9	85,4	59,1	25,6	79,8	82,7	70	60	0	1	0	0
101	Latin Amerika	Peru	68,2	40	34	79,9	89,1	72,3	67,1	84,3	85	70	60	0	1	0	0
102	Latin Amerika	Uruguay	69,7	70	70	84,2	68,3	73,4	70,7	72,5	82,9	75	30	0	1	0	0
103	Latin Amerika	Venezuela	36,1	5	19	75,6	50,6	45,6	34,5	47,3	58,8	5	20	0	1	0	0
104	Diğer AB Üyeleri	Belçika	69,2	80	75	45	14,5	91,6	69,8	79,3	86,8	80	70	0	0	0	1
105	Diğer AB Üyeleri	Bulgaristan	65	30	33	94	64,2	73,6	74,8	78,6	86,8	55	60	0	0	0	1
106	Diğer AB Üyeleri	Kıbrıs	69	70	63	79,8	32,7	80,7	62,8	84,1	81,8	75	60	0	0	0	1
107	Diğer AB Üyeleri	Fransa	64,1	80	70	53	5,6	84	50,5	81,1	81,8	65	70	0	0	0	1
108	Diğer AB Üyeleri	Yunanistan	55,4	40	34	66,2	24,7	77,1	42,1	73,4	81,8	65	50	0	0	0	1
109	Diğer AB Üyeleri	Macaristan	67,3	65	46	79,7	29,7	79,1	64,4	77,1	86,8	75	70	0	0	0	1
110	Diğer AB Üyeleri	İtalya	60,6	50	39	55,5	25,3	76,9	52	80,2	86,8	80	60	0	0	0	1
111	Diğer AB Üyeleri	Letonya	66,5	50	42	84,4	53,6	75,7	64,4	78,3	86,8	80	50	0	0	0	1
112	Diğer AB Üyeleri	Malta	67,5	75	56	61,2	44,1	61,1	65,4	80,4	86,8	85	60	0	0	0	1
113	Diğer AB Üyeleri	Polonya	66	60	55	76	43	64	62,9	77,7	86,8	65	70	0	0	0	1
114	Diğer AB Üyeleri	Romanya	65,1	40	36	87,9	62,2	70,4	63,5	74,7	86,8	80	50	0	0	0	1
115	Diğer AB Üyeleri	Slovakya	68,7	50	40	84,7	58	71	72,2	79,1	86,8	75	70	0	0	0	1
116	Diğer AB Üyeleri	Slovenya	61,7	60	59	65,7	22,3	80,7	40,4	81,6	86,8	70	50	0	0	0	1
117	Diğer AB Üyeleri	İspanya	68	70	62	53,9	43	80,3	54,3	79,9	86,8	80	70	0	0	0	1

23	Çoğunlukla Özgür	Japonya	75	72,6	70,3	70,2	69,1	70,7	70,9	66,7	67,6	64,3	67,3	73,3	72,7	73	72,8	72,9	72,8	71,6	71,8
24	Çoğunlukla Özgür	Avusturya	70	68,9	65,2	65,4	64	68,4	68,1	67,4	67,6	67,6	68,8	71,1	71,6	71,4	71,2	71,6	71,9	70,3	71,8
25	Çoğunlukla Özgür	Macau															72	72,5	73,1	71,8	71,7
26	Çoğunlukla Özgür	Çek Cumhuriyeti	67,8	68,1	68,8	68,4	69,7	68,6	70,2	66,5	67,5	67	64,6	66,4	67,4	68,1	69,4	69,8	70,4	69,9	70,9
27	Çoğunlukla Özgür	Botsvana	56,8	61,6	59,1	62,8	62,9	65,8	66,8	66,2	68,6	69,9	69,3	68,8	68,1	68,2	69,7	70,3	68,8	69,6	70,6
28	Çoğunlukla Özgür	Norveç		65,4	65,1	68	68,6	70,1	67,1	67,4	67,2	66,2	64,5	67,9	67,9	68,6	70,2	69,4	70,3	68,8	70,5
29	Çoğunlukla Özgür	Saint Lucia															68,8	70,5	70,8	71,3	70,4
30	Çoğunlukla Özgür	Güney Kore	72	73	69,8	73,3	69,7	69,7	69,1	69,5	68,3	67,8	66,4	67,5	67,8	68,6	68,1	69,9	69,8	69,9	70,3
31	Çoğunlukla Özgür	Bahamalar	71,8	74	74,5	74,5	74,7	73,9	74,8	74,4	73,5	72,1	72,6	72,3	72	71,1	70,3	67,3	68	68	70,1
32	İslami	Afganistan																			
33	İslami	Arnavutluk	49,7	53,8	54,8	53,9	53,4	53,6	56,6	56,8	56,8	58,5	57,8	60,3	61,4	62,4	63,7	66	64	65,1	65,2
34	İslami	Azerbaycan		30	34	43,1	47,4	49,8	50,3	53,3	54,1	53,4	54,4	53,2	54,6	55,3	58	58,8	59,7	58,9	59,7
35	İslami	Bahreyn	76,2	76,4	76,1	75,6	75,2	75,7	75,9	75,6	76,3	75,1	71,2	71,6	71,2	72,2	74,8	76,3	77,7	75,2	75,5
36	İslami	Bangladeş	40,9	51,1	49,9	52	50	48,9	51,2	51,9	49,3	50	47,5	52,9	46,7	44,2	47,5	51,1	53	53,2	52,6
37	İslami	Benin		54,5	61,3	61,7	60,6	61,5	60,1	57,3	54,9	54,6	52,3	54	55,1	55,2	55,4	55,4	56	55,7	57,6
38	İslami	Birleşik Arap Emirlikleri		71,6	71,9	72,2	71,5	74,2	74,9	73,6	73,4	67,2	65,2	62,2	62,6	62,6	64,7	67,3	67,8	69,3	71,1
39	İslami	Burkina Faso		49,4	54	54,5	55	55,7	56,7	58,8	58,9	58	56,6	55,8	55,1	55,7	59,5	59,4	60,6	60,6	59,9
40	İslami	Cezayir	55,7	54,5	54,9	55,8	57,2	56,8	57,3	61	57,7	58,1	53,2	55,7	55,4	56,2	56,6	56,9	52,4	51	49,6
41	İslami	Cibuti			54,5	55,9	57,1	55,1	58,3	57,8	55,7	55,6	55,2	53,2	52,4	51,2	51,3	51	54,5	53,9	53,9
42	İslami	Çad			45,1	46,6	47,2	46,8	46,4	49,2	52,6	53,1	52,1	50	50,1	47,8	47,5	47,5	45,3	44,8	45,2
43	İslami	Endonezya	54,9	61	62	63,4	61,5	55,2	52,5	54,8	55,8	52,1	52,9	51,9	53,2	53,2	53,4	55,5	56	56,4	56,9
44	İslami	Fas	62,8	64,3	64,7	61,1	63,8	63,2	63,9	59	57,8	56,7	52,2	51,5	56,4	55,6	57,7	59,2	59,6	60,2	59,6
45	İslami	Fildişi Sahili	53,4	49,9	50,5	51,3	51,7	50,2	54,8	57,3	56,7	57,8	56,6	56,2	54,9	53,9	55	54,1	55,4	54,3	54,1
46	İslami	Gabon	57,5	55,7	58,8	59,2	60,5	58,2	55	58	58,7	57,1	54,8	56,1	54,8	54,2	55	55,4	56,7	56,4	57,8
47	İslami	Gambiya			52,9	53,4	52,1	52,7	56,6	57,7	56,3	55,3	56,5	57,3	57,7	56,9	55,8	55,1	57,4	58,8	58,8
48	İslami	Gine	59,4	58,5	52,9	61	59,4	58,2	58,4	52,9	54,6	56,1	57,4	52,8	54,5	52,8	51	51,8	51,7	50,8	51,2
49	İslami	Gine Bissau					33,5	34,7	42,5	42,3	43,1	42,6	46	46,5	46,1	44,4	45,4	43,6	46,5	50,1	51,1

50	İslami	Guyana	45,7	50,1	53,2	52,7	53,3	52,4	53,3	54,3	50,3	53	56,5	56,6	53,7	48,8	48,4	48,4	49,4	51,3	53,8
51	İslami	Irak		17,2	17,2	17,2	17,2	17,2	17,2	15,6											
52	İslami	İran		36,1	34,5	36	36,8	36,1	35,9	36,4	43,2	42,8	50,5	45	45	45	44,6	43,4	42,1	42,3	43,2
53	İslami	Kamerun	51,3	45,7	44,6	48	50,3	49,9	53,3	52,8	52,7	52,3	53	54,6	55,6	54,3	53	52,3	51,8	51,8	52,3
54	İslami	Katar					62	62	60	61,9	65,9	66,5	63,5	62,4	62,9	62,2	65,8	69	70,5	71,3	71,3
55	İslami	Kazakistan				41,7	47,3	50,4	51,8	52,4	52,3	49,7	53,9	60,2	59,6	61,1	60,1	61	62,1	63,6	63
56	İslami	Kırgız Cumhuriyeti				51,8	54,8	55,7	53,7	51,7	56,8	58	56,6	61	60,2	61,1	61,8	61,3	61,1	60,2	59,6
57	İslami	Komorlar															43,3	44,9	43,8	45,7	47,5
58	İslami	Kuveyt		66,1	64,8	66,3	69,5	69,7	68,2	65,4	66,7	63,6	64,6	66,5	66,4	68,1	65,6	67,7	64,9	62,5	63,1
59	İslami	Libya		31,7	28,9	32	32,3	34,7	34	35,4	34,6	31,5	32,8	33,2	37	38,7	43,5	40,2	38,6	35,9	
60	İslami	Lübnan		63,2	63,9	59	59,1	56,1	61	57,1	56,7	56,9	57,2	57,5	60,4	60	58,1	59,5	60,1	60,1	59,5
61	İslami	Malezya	71,9	69,9	66,8	68,2	68,9	66	60,2	60,1	61,1	59,9	61,9	61,6	63,8	63,9	64,6	64,8	66,3	66,4	66,1
62	İslami	Maldivler															51,3	49	48,3	49,2	49
63	İslami	Mali	52,4	57	56,4	57,3	58,4	60,3	60,1	61,1	58,6	56,6	57,3	54,1	54,7	55,6	55,6	55,6	56,3	55,8	56,4
64	İslami	Mısır	45,7	52	54,5	55,8	58	51,7	51,5	54,1	55,3	55,5	55,8	53,2	54,4	58,5	58	59	59,1	57,9	54,8
65	İslami	Moritanya		45,5	47	43,7	42,8	46	48,5	52,5	59	61,8	59,4	55,7	53,6	55,2	53,9	52	52,1	53	52,3
66	İslami	Mozambik	45,5	48,4	44	43	48,9	52,2	59,2	57,7	58,6	57,2	54,6	51,9	54,7	55,4	55,7	56	56,8	57,1	55
67	İslami	Nijer		45,8	46,6	47,5	48,6	45,9	48,9	48,2	54,2	54,6	54,1	52,5	53,2	52,9	53,8	52,9	54,3	54,3	53,9
68	İslami	Nijerya	47,3	47,4	52,8	52,3	55,7	53,1	49,6	50,9	49,5	49,2	48,4	48,7	55,6	55,1	55,1	56,8	56,7	56,3	55,1
69	İslami	Özbekistan				31,5	33,8	38,1	38,2	38,5	38,3	39,1	45,8	48,7	51,5	51,9	50,5	47,5	45,8	45,8	46
70	İslami	Pakistan	57,6	58,4	56	53,2	53	56,4	56	55,8	55	54,9	53,3	57,9	57,2	55,6	57	55,2	55,1	54,7	55,1
71	İslami	Senegal		58,2	58,1	59,7	60,6	58,9	58,7	58,6	58,1	58,9	57,9	56,2	58,1	58,3	56,3	54,6	55,7	55,4	55,5
72	İslami	Sierra Leone	49,8	52,3	45	47,7	47,2	44,2			42,2	43,6	44,8	45,2	47	48,3	47,8	47,9	49,6	49,1	48,3
73	İslami	Somali																			
74	İslami	Sudan	39,4	39,2	39,9	38,3	39,6	47,2													
75	İslami	Surinam		36,7	35,9	39,9	40,1	45,8	44,3	48	46,9	47,9	51,9	55,1	54,8	54,3	54,1	52,5	53,1	52,6	52
76	İslami	Suriye		42,3	43	42,2	39	37,2	36,6	36,3	41,3	40,6	46,3	51,2	48,3	47,2	51,3	49,4	51,3	51,2	

77	İslami	Suudi Arabistan		68,3	68,7	69,3	65,5	66,5	62,2	65,3	63,2	60,4	63	63	60,9	62,5	64,3	64,1	66,2	62,5	60,6
78	İslami	Tacikistan				41,1	41,2	44,8	46,8	47,3	46,5	48,7	50,4	52,6	53,6	54,4	54,6	53	53,5	53,4	53,4
79	İslami	Togo					48,2	46,4	45,3	45,2	46,8	47	48,2	47,3	49,7	48,9	48,7	47,1	49,1	48,3	48,8
80	İslami	Tunus	63,4	63,9	63,8	63,9	61,1	61,3	60,8	60,2	58,1	58,4	55,4	57,5	60,3	60,1	58	58,9	58,5	58,6	57
81	İslami	Türkiye	58,4	56,7	60,8	60,9	59,2	63,4	60,6	54,2	51,9	52,8	50,6	57	57,4	59,9	61,6	63,8	64,2	62,5	62,9
82	İslami	Türkmenistan				35	36,1	37,6	41,8	43,2	51,3	50,7	47,6	43,8	43	43,4	44,2	42,5	43,6	43,8	42,6
83	İslami	Uganda	62,9	66,2	66,6	64,7	64,8	58,2	60,4	61	60,1	64,1	62,9	63,9	63,1	63,8	63,5	62,2	61,7	61,9	61,1
84	İslami	Umman	70,2	65,4	64,5	64,9	64,9	64,1	67,7	64	64,6	66,9	66,5	63,7	65,8	67,3	67	67,7	69,8	67,9	68,1
85	İslami	Ürdün	62,7	60,8	63,6	66,8	67,4	67,5	68,3	66,2	65,3	66,1	66,7	63,7	64,5	64,1	65,4	66,1	68,9	69,9	70,4
86	İslami	Yemen	49,8	49,6	48,4	46,1	43,3	44,5	44,3	48,6	50,3	50,5	53,8	52,6	54,1	53,8	56,9	54,4	54,2	55,3	55,9
87	Latin Amerika	Arjantin	68	74,7	73,3	70,9	70,6	70	68,6	65,7	56,3	53,9	51,7	53,4	54	54,2	52,3	51,2	51,7	48	46,7
88	Latin Amerika	Bolivya	56,8	65,2	65,1	68,8	65,6	65	68	65,1	64,3	64,5	58,4	57,8	54,2	53,1	53,6	49,4	50	50,2	47,9
89	Latin Amerika	Brezilya	51,4	48,1	52,6	52,3	61,3	61,1	61,9	61,5	63,4	62	61,7	60,9	56,2	56,2	56,7	55,6	56,3	57,9	57,7
90	Latin Amerika	Kolombiya	64,5	64,3	66,4	65,5	65,3	63,3	65,6	64,2	64,2	61,2	59,6	60,4	59,9	62,2	62,3	65,5	68	68	69,6
91	Latin Amerika	Kosta Rika	68	66,4	65,6	65,6	67,4	68,4	67,6	67,5	67	66,4	66,1	65,9	64	64,2	66,4	65,9	67,3	68	67
92	Latin Amerika	Dominik Cumhuriyeti	55,8	58,1	53,5	58,1	58,1	59	59,1	58,6	57,8	54,6	55,1	56,3	56,8	57,7	59,2	60,3	60	60,2	59,7
93	Latin Amerika	Ekvador	57,7	60,1	61	62,8	62,9	59,8	55,1	53,1	54,1	54,4	52,9	54,6	55,3	55,2	52,5	49,3	47,1	48,3	46,9
94	Latin Amerika	El Salvador	69,1	70,1	70,5	70,2	75,1	76,3	73	73	71,5	71,2	71,5	69,6	68,9	68,5	69,8	69,9	68,8	68,7	66,7
95	Latin Amerika	Guatemala	62	63,7	65,7	65,8	66,2	64,3	65,1	62,3	62,3	59,6	59,5	59,1	60,5	59,8	59,4	61	61,9	60,9	60
96	Latin Amerika	Honduras	57	56,6	56	56,2	56,7	57,6	57	58,7	60,4	55,3	5,3	57,4	59,1	58,9	58,7	58,3	58,6	58,8	58,4
97	Latin Amerika	Meksika	63,1	61,2	57,1	57,9	58,5	59,3	60,6	63	65,3	66	65,2	64,7	66	66,2	65,8	68,3	67,8	65,3	67
98	Latin Amerika	Nikaragua	42,5	54,1	53,3	53,8	54	56,9	58	61,1	62,6	61,4	62,5	63,8	62,7	60,8	59,8	58,3	58,8	57,9	56,6
99	Latin Amerika	Panama	71,6	71,8	72,4	72,6	72,6	71,6	70,6	68,5	68,4	65,3	64,3	65,6	64,6	64,7	64,7	64,8	64,9	65,2	62,5
100	Latin Amerika	Paraguay	65,9	67,1	67,3	65,2	63,7	64	60,3	59,6	58,2	56,7	53,4	55,6	58,3	60	61	61,3	62,3	61,8	61,1
101	Latin Amerika	Peru	56,9	62,5	63,8	65	69,2	68,7	69,6	64,8	64,6	64,7	61,3	60,5	62,7	63,8	64,6	67,6	68,6	68,7	68,2
102	Latin Amerika	Uruguay	62,5	63,7	67,5	68,6	68,5	69,3	70,7	68,7	69,8	66,7	66,9	65,3	68,4	67,9	69,1	69,8	70	69,9	69,7
103	Latin Amerika	Venezuela	59,8	54,5	52,8	54	56,1	57,4	54,6	54,7	54,8	46,7	45,2	44,6	47,9	44,7	39,9	37,1	37,6	38,1	36,1

104	Diğer AB Üyeleri	Belçika		66	64,6	64,7	62,9	63,5	63,8	67,6	68,1	68,7	69	71,8	72,5	71,7	72,1	70,1	70,2	69	69,2
105	Diğer AB Üyeleri	Bulgaristan	50	48,6	47,6	45,7	46,2	47,3	51,9	57,1	57	59,2	62,3	64,1	62,7	63,7	64,6	62,3	64,9	64,7	65
106	Diğer AB Üyeleri	Kıbrıs		67,7	67,9	68,2	67,8	67,2	71	73	73,3	74,1	71,9	71,8	71,7	71,3	70,8	70,9	73,3	71,8	69
107	Diğer AB Üyeleri	Fransa	64,4	63,7	59,1	58,9	59,1	57,4	58	58	59,2	60,9	60,5	61,1	62,1	64,7	63,3	64,2	64,6	63,2	64,1
108	Diğer AB Üyeleri	Yunanistan	61,2	60,5	59,6	60,6	61	61	63,4	59,1	58,8	59,1	59	60,1	58,7	60,6	60,8	62,7	60,3	54,4	55,4
109	Diğer AB Üyeleri	Macaristan	55,2	56,8	55,3	56,9	59,6	64,4	65,6	64,5	63	62,7	63,5	65	64,8	67,6	66,8	66,1	66,6	67,1	67,3
110	Diğer AB Üyeleri	İtalya	61,2	60,8	58,1	59,1	61,6	61,9	63	63,6	64,3	64,2	64,9	62	62,8	62,6	61,4	62,7	60,3	58,8	60,6
111	Diğer AB Üyeleri	Letonya		55	62,4	63,4	64,2	63,4	66,4	65	66	67,4	66,3	66,9	67,9	68,3	66,6	66,2	65,8	65,2	66,5
112	Diğer AB Üyeleri	Malta	56,3	55,8	57,9	61,2	59,3	58,3	62,9	62,2	61,1	63,3	68,9	67,3	66,1	66	66,1	67,2	65,7	67	67,5
113	Diğer AB Üyeleri	Polonya	50,7	57,8	56,8	59,2	59,6	60	61,8	65	61,8	58,7	59,6	59,3	58,1	60,3	60,3	63,2	64,1	64,2	66
114	Diğer AB Üyeleri	Romanya	42,9	46,2	50,8	54,4	50,1	52,1	50	48,7	50,6	50	52,1	58,2	61,2	61,7	63,2	64,2	64,7	64,4	65,1
115	Diğer AB Üyeleri	Slovakya	60,4	57,6	55,5	57,5	54,2	53,8	58,5	59,8	59	64,6	66,8	69,8	69,6	70	69,4	69,7	69,5	67	68,7
116	Diğer AB Üyeleri	Slovenya		50,4	55,6	60,7	61,3	58,3	61,8	57,8	57,7	59,2	59,6	61,9	59,6	60,2	62,9	64,7	65,6	62,9	61,7
117	Diğer AB Üyeleri	İspanya	62,8	59,6	59,6	62,6	65,1	65,9	68,1	68,8	68,8	68,9	67	68,2	69,2	69,1	70,1	69,6	70,2	69,1	68

Ek 3: Tablo 3.3'e İlişkin EViews Analiz Sonuçları

Dependent Variable: MLK

Method: Least Squares

Date: 02/07/14 Time: 19:08

Sample: 1 117

Included observations: 113

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	91.00000	6.262355	14.53127	0.0000
KD_ISL_	-59.52941	6.562157	-9.071622	0.0000
KD_LA_	-57.76471	7.124011	-8.108452	0.0000
KD_DAB_	-32.42857	7.295423	-4.445057	0.0000
KD_CO_	-11.19231	6.838044	-1.636770	0.1046
R-squared	0.720803	Mean dependent var	48.84956	
Adjusted R-squared	0.710462	S.D. dependent var	26.02376	
S.E. of regression	14.00305	Akaike info criterion	8.159667	
Sum squared resid	21177.23	Schwarz criterion	8.280348	
Log likelihood	-456.0212	Hannan-Quinn criter.	8.208638	
F-statistic	69.70584	Durbin-Watson stat	2.200961	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: YL

Method: Least Squares

Date: 02/07/14 Time: 19:10

Sample: 1 117

Included observations: 117

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	89.40000	5.800402	15.41272	0.0000
KD_ISL_	-60.20000	6.058323	-9.936744	0.0000
KD_LA_	-56.98824	6.598497	-8.636548	0.0000
KD_DAB_	-38.68571	6.757264	-5.725056	0.0000
KD_CO_	-17.59231	6.333624	-2.777605	0.0064
R-squared	0.706543	Mean dependent var	44.28205	
Adjusted R-squared	0.696063	S.D. dependent var	23.52616	
S.E. of regression	12.97009	Akaike info criterion	8.004965	
Sum squared resid	18841.01	Schwarz criterion	8.123006	
Log likelihood	-463.2904	Hannan-Quinn criter.	8.052888	
F-statistic	67.41437	Durbin-Watson stat	1.918412	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: YAT
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:11
 Sample: 1 117
 Included observations: 115

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	81.00000	7.784530	10.40525	0.0000
KD_ISL_	-38.16981	8.143451	-4.687179	0.0000
KD_LA_	-26.00000	8.855626	-2.935987	0.0040
KD_DAB_	-7.428571	9.068703	-0.819144	0.4145
KD_CO_	-3.500000	8.500150	-0.411757	0.6813
R-squared	0.458965	Mean dependent var	57.86957	
Adjusted R-squared	0.439291	S.D. dependent var	23.24602	
S.E. of regression	17.40674	Akaike info criterion	8.594097	
Sum squared resid	33329.40	Schwarz criterion	8.713442	
Log likelihood	-489.1606	Hannan-Quinn criter.	8.642538	
F-statistic	23.32851	Durbin-Watson stat	1.868161	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: _Y
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:12
 Sample: 1 117
 Included observations: 115

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	93.44000	5.599936	16.68591	0.0000
KD_ISL_	-34.84755	5.858131	-5.948577	0.0000
KD_LA_	-31.57529	6.370447	-4.956527	0.0000
KD_DAB_	-17.28286	6.523728	-2.649230	0.0093
KD_CO_	-10.00154	6.114729	-1.635647	0.1048
R-squared	0.476215	Mean dependent var	68.34696	
Adjusted R-squared	0.457168	S.D. dependent var	16.99556	
S.E. of regression	12.52184	Akaike info criterion	7.935330	
Sum squared resid	17247.60	Schwarz criterion	8.054675	
Log likelihood	-451.2815	Hannan-Quinn criter.	7.983771	
F-statistic	25.00246	Durbin-Watson stat	1.970405	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: FIN
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:12
 Sample: 1 117
 Included observations: 113

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	84.00000	6.050402	13.88338	0.0000
KD_ISL_	-42.62745	6.340057	-6.723513	0.0000
KD_LA_	-32.82353	6.882894	-4.768856	0.0000
KD_DAB_	-22.57143	7.048505	-3.202300	0.0018
KD_CO_	-13.61538	6.606606	-2.060874	0.0417
R-squared	0.509318	Mean dependent var	53.89381	
Adjusted R-squared	0.491145	S.D. dependent var	18.96584	
S.E. of regression	13.52911	Akaike info criterion	8.090803	
Sum squared resid	19767.97	Schwarz criterion	8.211484	
Log likelihood	-452.1304	Hannan-Quinn criter.	8.139774	
F-statistic	28.02544	Durbin-Watson stat	2.040278	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: TIC
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:13
 Sample: 1 117
 Included observations: 113

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	88.60000	3.806780	23.27426	0.0000
KD_ISL_	-18.41373	3.989025	-4.616097	0.0000
KD_LA_	-11.75882	4.330566	-2.715308	0.0077
KD_DAB_	-2.871429	4.434765	-0.647482	0.5187
KD_CO_	-4.738462	4.156732	-1.139949	0.2568
R-squared	0.405205	Mean dependent var	77.07434	
Adjusted R-squared	0.383176	S.D. dependent var	10.83832	
S.E. of regression	8.512220	Akaike info criterion	7.164122	
Sum squared resid	7825.452	Schwarz criterion	7.284802	
Log likelihood	-399.7729	Hannan-Quinn criter.	7.213093	
F-statistic	18.39380	Durbin-Watson stat	1.375476	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: EM
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:13
 Sample: 1 117
 Included observations: 115

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	87.70000	6.708926	13.07214	0.0000
KD_ISL_	-28.34340	7.018254	-4.038525	0.0001
KD_LA_	-36.16471	7.632027	-4.738545	0.0000
KD_DAB_	-27.73571	7.815663	-3.548735	0.0006
KD_CO_	-20.40385	7.325667	-2.785254	0.0063
R-squared	0.201982	Mean dependent var	61.30174	
Adjusted R-squared	0.172963	S.D. dependent var	16.49588	
S.E. of regression	15.00162	Akaike info criterion	8.296698	
Sum squared resid	24755.33	Schwarz criterion	8.416042	
Log likelihood	-472.0601	Hannan-Quinn criter.	8.345139	
F-statistic	6.960377	Durbin-Watson stat	1.668047	
Prob(F-statistic)	0.000049			

Dependent Variable: PRS
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:14
 Sample: 1 117
 Included observations: 115

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	83.48000	2.644795	31.56388	0.0000
KD_ISL_	-10.57057	2.766739	-3.820587	0.0002
KD_LA_	-10.78588	3.008700	-3.584897	0.0005
KD_DAB_	-4.515714	3.081093	-1.465621	0.1456
KD_CO_	-4.422308	2.887927	-1.531309	0.1286
R-squared	0.253272	Mean dependent var	75.46435	
Adjusted R-squared	0.226119	S.D. dependent var	6.722640	
S.E. of regression	5.913942	Akaike info criterion	6.435007	
Sum squared resid	3847.218	Schwarz criterion	6.554352	
Log likelihood	-365.0129	Hannan-Quinn criter.	6.483449	
F-statistic	9.327350	Durbin-Watson stat	1.792037	
Prob(F-statistic)	0.000002			

Dependent Variable: DB
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:15
 Sample: 1 117
 Included observations: 113

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	68.00000	8.006886	8.492690	0.0000
KD_ISL_	6.025490	8.390205	0.718158	0.4742
KD_LA_	5.535294	9.108577	0.607701	0.5447
KD_DAB_	-30.65000	9.327740	-3.285898	0.0014
KD_CO_	-18.27308	8.742947	-2.090036	0.0390
R-squared	0.388221	Mean dependent var	63.55044	
Adjusted R-squared	0.365562	S.D. dependent var	22.47781	
S.E. of regression	17.90394	Akaike info criterion	8.651158	
Sum squared resid	34619.52	Schwarz criterion	8.771839	
Log likelihood	-483.7904	Hannan-Quinn criter.	8.700129	
F-statistic	17.13355	Durbin-Watson stat	1.816814	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: ML
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:15
 Sample: 1 117
 Included observations: 112

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	78.00000	5.593672	13.94433	0.0000
KD_ISL_	4.408000	5.866693	0.751360	0.4541
KD_LA_	3.082353	6.363322	0.484394	0.6291
KD_DAB_	-7.500000	6.516431	-1.150937	0.2523
KD_CO_	-7.157692	6.107890	-1.171876	0.2438
R-squared	0.162567	Mean dependent var	77.83661	
Adjusted R-squared	0.131261	S.D. dependent var	13.41953	
S.E. of regression	12.50783	Akaike info criterion	7.934203	
Sum squared resid	16739.70	Schwarz criterion	8.055564	
Log likelihood	-439.3153	Hannan-Quinn criter.	7.983443	
F-statistic	5.192843	Durbin-Watson stat	1.950457	
Prob(F-statistic)	0.000732			

Dependent Variable: GP
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:16
 Sample: 1 117
 Included observations: 111

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	84.46000	2.914195	28.98227	0.0000
KD_ISL_	-27.86000	3.059268	-9.106755	0.0000
KD_LA_	-25.53059	3.315168	-7.701145	0.0000
KD_DAB_	-19.16714	3.394935	-5.645806	0.0000
KD_CO_	-11.08308	3.182093	-3.482952	0.0007
R-squared	0.623641	Mean dependent var	63.23784	
Adjusted R-squared	0.609439	S.D. dependent var	10.42699	
S.E. of regression	6.516338	Akaike info criterion	6.630501	
Sum squared resid	4501.043	Schwarz criterion	6.752552	
Log likelihood	-362.9928	Hannan-Quinn criter.	6.680014	
F-statistic	43.91150	Durbin-Watson stat	1.877001	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Ek 4: Tablo 3.4'e İlişkin EViews Analiz Sonuçları

Dependent Variable: MLK

Method: Least Squares

Date: 02/07/14 Time: 19:22

Sample (adjusted): 2 86

Included observations: 82 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	31.47059	2.059140	15.28336	0.0000
KD_LA_	1.764706	4.118280	0.428506	0.6694
KD_DAB_	27.10084	4.436889	6.108073	0.0000
R-squared	0.326755	Mean dependent var	36.46341	
Adjusted R-squared	0.309710	S.D. dependent var	17.69927	
S.E. of regression	14.70520	Akaike info criterion	8.250179	
Sum squared resid	17083.19	Schwarz criterion	8.338230	
Log likelihood	-335.2573	Hannan-Quinn criter.	8.285530	
F-statistic	19.17102	Durbin-Watson stat	2.408873	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: YL

Method: Least Squares

Date: 02/07/14 Time: 19:23

Sample: 1 86

Included observations: 86

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	29.20000	1.633827	17.87214	0.0000
KD_LA_	3.211765	3.362389	0.955203	0.3422
KD_DAB_	21.51429	3.627160	5.931441	0.0000
R-squared	0.298427	Mean dependent var	33.33721	
Adjusted R-squared	0.281522	S.D. dependent var	14.29489	
S.E. of regression	12.11679	Akaike info criterion	7.861322	
Sum squared resid	12185.77	Schwarz criterion	7.946939	
Log likelihood	-335.0368	Hannan-Quinn criter.	7.895779	
F-statistic	17.65280	Durbin-Watson stat	2.196381	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: YAT
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:24
 Sample: 1 86
 Included observations: 84

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	42.83019	2.562833	16.71205	0.0000
KD_LA_	12.16981	5.200496	2.340125	0.0217
KD_DAB_	30.74124	5.606523	5.483120	0.0000
R-squared	0.279044	Mean dependent var	50.41667	
Adjusted R-squared	0.261242	S.D. dependent var	21.70737	
S.E. of regression	18.65770	Akaike info criterion	8.725456	
Sum squared resid	28196.90	Schwarz criterion	8.812271	
Log likelihood	-363.4692	Hannan-Quinn criter.	8.760355	
F-statistic	15.67539	Durbin-Watson stat	1.887363	
Prob(F-statistic)	0.000002			

Dependent Variable: _Y
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:24
 Sample: 1 86
 Included observations: 84

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	58.59245	1.807049	32.42439	0.0000
KD_LA_	3.272253	3.666861	0.892385	0.3748
KD_DAB_	17.56469	3.953150	4.443214	0.0000
R-squared	0.196066	Mean dependent var	62.18214	
Adjusted R-squared	0.176216	S.D. dependent var	14.49443	
S.E. of regression	13.15551	Akaike info criterion	8.026620	
Sum squared resid	14018.47	Schwarz criterion	8.113435	
Log likelihood	-334.1180	Hannan-Quinn criter.	8.061519	
F-statistic	9.877281	Durbin-Watson stat	2.021648	
Prob(F-statistic)	0.000145			

Dependent Variable: FIN
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:24
 Sample (adjusted): 2 86
 Included observations: 82 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	41.37255	2.014580	20.53657	0.0000
KD_LA_	9.803922	4.029159	2.433243	0.0172
KD_DAB_	20.05602	4.340873	4.620274	0.0000
R-squared	0.227799	Mean dependent var	46.82927	
Adjusted R-squared	0.208250	S.D. dependent var	16.16871	
S.E. of regression	14.38698	Akaike info criterion	8.206423	
Sum squared resid	16351.82	Schwarz criterion	8.294474	
Log likelihood	-333.4633	Hannan-Quinn criter.	8.241774	
F-statistic	11.65250	Durbin-Watson stat	2.148563	
Prob(F-statistic)	0.000037			

Dependent Variable: TIC
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:25
 Sample (adjusted): 2 86
 Included observations: 82 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	70.18627	1.210026	58.00395	0.0000
KD_LA_	6.654902	2.420052	2.749901	0.0074
KD_DAB_	15.54230	2.607278	5.961121	0.0000
R-squared	0.321940	Mean dependent var	74.21951	
Adjusted R-squared	0.304774	S.D. dependent var	10.36375	
S.E. of regression	8.641312	Akaike info criterion	7.186885	
Sum squared resid	5899.110	Schwarz criterion	7.274936	
Log likelihood	-291.6623	Hannan-Quinn criter.	7.222236	
F-statistic	18.75447	Durbin-Watson stat	1.591458	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: EM
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:25
 Sample: 1 86
 Included observations: 84

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	59.35660	2.042487	29.06094	0.0000
KD_LA_	-7.821310	4.144612	-1.887103	0.0627
KD_DAB_	0.607682	4.468201	0.136001	0.8922
R-squared	0.045856	Mean dependent var	57.87500	
Adjusted R-squared	0.022297	S.D. dependent var	15.03813	
S.E. of regression	14.86953	Akaike info criterion	8.271567	
Sum squared resid	17909.34	Schwarz criterion	8.358381	
Log likelihood	-344.4058	Hannan-Quinn criter.	8.306465	
F-statistic	1.946415	Durbin-Watson stat	1.676849	
Prob(F-statistic)	0.149406			

Dependent Variable: PRS
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:25
 Sample: 1 86
 Included observations: 84

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	72.90943	0.885690	82.31940	0.0000
KD_LA_	-0.215316	1.797240	-0.119804	0.9049
KD_DAB_	6.054852	1.937559	3.124990	0.0025
R-squared	0.114565	Mean dependent var	73.87500	
Adjusted R-squared	0.092702	S.D. dependent var	6.769312	
S.E. of regression	6.447917	Akaike info criterion	6.600452	
Sum squared resid	3367.627	Schwarz criterion	6.687267	
Log likelihood	-274.2190	Hannan-Quinn criter.	6.635351	
F-statistic	5.240216	Durbin-Watson stat	1.704807	
Prob(F-statistic)	0.007242			

Dependent Variable: DB
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:26
 Sample: 1 86
 Included observations: 82

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	74.02549	2.094561	35.34177	0.0000
KD_LA_	-0.490196	4.189122	-0.117016	0.9071
KD_DAB_	-36.67549	4.513211	-8.126252	0.0000
R-squared	0.467447	Mean dependent var	67.66220	
Adjusted R-squared	0.453965	S.D. dependent var	20.24267	
S.E. of regression	14.95816	Akaike info criterion	8.284290	
Sum squared resid	17675.97	Schwarz criterion	8.372341	
Log likelihood	-336.6559	Hannan-Quinn criter.	8.319641	
F-statistic	34.67108	Durbin-Watson stat	1.902010	
Prob(F-statistic)	0.000000			

Dependent Variable: ML
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:26
 Sample (adjusted): 2 86
 Included observations: 81 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	82.40800	1.616536	50.97813	0.0000
KD_LA_	-1.325647	3.209212	-0.413076	0.6807
KD_DAB_	-11.90800	3.456300	-3.445302	0.0009
R-squared	0.133702	Mean dependent var	80.07160	
Adjusted R-squared	0.111490	S.D. dependent var	12.12661	
S.E. of regression	11.43064	Akaike info criterion	7.746806	
Sum squared resid	10191.44	Schwarz criterion	7.835489	
Log likelihood	-310.7456	Hannan-Quinn criter.	7.782386	
F-statistic	6.019169	Durbin-Watson stat	2.172638	
Prob(F-statistic)	0.003707			

Dependent Variable: GP
 Method: Least Squares
 Date: 02/07/14 Time: 19:26
 Sample (adjusted): 2 86
 Included observations: 80 after adjustments

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	56.60000	1.063682	53.21140	0.0000
KD_LA_	2.329412	2.095846	1.111442	0.2698
KD_DAB_	8.692857	2.256410	3.852517	0.0002
R-squared	0.161951	Mean dependent var	58.61625	
Adjusted R-squared	0.140184	S.D. dependent var	8.029841	
S.E. of regression	7.445773	Akaike info criterion	6.889949	
Sum squared resid	4268.845	Schwarz criterion	6.979275	
Log likelihood	-272.5980	Hannan-Quinn criter.	6.925762	
F-statistic	7.440036	Durbin-Watson stat	1.957293	
Prob(F-statistic)	0.001111			

Ek 5: Peláez (2009)'in Çalışmasında Yer Alan Tablo 3**OLS Estimation Results for Eq.1, t-statistics in parentheses, T=103^a**

Property= 90.0 -57.7 ISL -51.1 LA -33.8 OEU -6.7 MF (17.4) ^{***} (-10.3) ^{***} (-8.4) ^{***} (-5.3) ^{***} (-1.1)	(1)
Corruption = 85.3 -54.3 ISL -50.3 LA -35.9 OEU -8.8 MF (16.4) ^{***} (-9.7) ^{***} (-8.3) ^{***} (-5.6) ^{***} (-1.5)	(2)
Investment = 81.4 -41.7 ISL -30.9 LA -19.9 OEU -10.5 MF (15.8) ^{***} (-7.5) ^{***} (-5.1) ^{***} (-3.1) ^{***} (-1.8) [*]	(3)
Business = 92.5 -38.5 ISL -33.1 LA -21.2 OEU -6.6 MF (19.7) ^{***} (-7.6) ^{***} (-6.0) ^{***} (-3.6) ^{***} (-1.1)	(4)
Financial = 81.4 -37.5 ISL -29.3 LA -20.7 OEU -10.9 MF (13.8) ^{***} (-5.9) ^{***} (-4.2) ^{***} (-2.8) ^{***} (-1.6)	(5)
Trade = 76.8 -18.1 ISL -10.3 LA -1.6 OEU -4.2 MF (18.4) ^{***} (-4.0) ^{***} (-2.1) ^{**} (-0.3) (-0.9)	(6)
Labor = 87.3 -26.0 ISL -30.2 LA -26.8 OEU -21.7 MF (15.5) ^{***} (-4.3) ^{***} (-4.6) ^{***} (-3.9) ^{***} (-2.3) ^{***}	(7)
Monetary= 85.4 -10.5 ISL -12.6 LA -7.1 OEU -2.8 MF (38.5) ^{***} (-4.4) ^{***} (-4.8) ^{***} (-2.6) ^{***} (-1.1)	(8)
Government = 72.3 -2.2 ISL + 9.4 LA -19.1 OEU -14.3 MF (11.2) ^{***} (-0.3) (1.2) (-2.4) ^{**} (-1.9) [*]	(9)
Fiscal = 81.8 + 4.8 ISL + 4.6 LA -2.3 OEU -5.3 MF (23.3) ^{***} (1.3) (1.1) (-0.5) (0.2)	(10)
Score = 83.4 -28.2 ISL -23.4 LA -18.8 OEU -9.2 MF (34.1) ^{***} (-10.7) ^{***} (-8.2) ^{***} (-6.2) ^{***} (-3.2) ^{***}	(11)

^a Statistical significance at the 10%, 5% and 1% levels denoted by: *, **, and *** respectively

Ek 6: Peláez (2009)'in Çalışmasında Yer Alan Tablo 4**OLS Estimation Results for Eq.2, t-statistics in parentheses, T=75^a**

Property = 32.33 + 6.6 LATAM + 23.8 OEU (14.3)*** (1.6) (5.1)***	(1)
Corruption = 30.98 + 4.0 LATAM + 18.4 OEU (15.3)*** (1.1) (4.4)***	(2)
Investment = 39.8 + 10.8 LATAM + 21.8 OEU (19.0)*** (2.8)*** (5.0)***	(3)
Business = 54.0 + 5.4 LATAM + 17.4 OEU (26.1)*** (1.4) (4.0)***	(4)
Financial = 43.9 + 8.2 LATAM + 16.8 OEU (17.5)*** (1.8)* (3.2)***	(5)
Trade = 58.7 + 7.8 LATAM + 16.5 OEU (34.4)*** (2.5)** (4.7)***	(6)
Labor = 61.3 -4.2 LATAM -0.83 OEU (25.8)*** (-1.0) (-0.17)	(7)
Monetary = 74.9 -2.1 LATAM + 3.4 OEU (76.8)*** (-1.2) (1.7)*	(8)
Government = 70.1 + 11.7 LATAM -16.8 OEU (26.7)*** (2.5)** (-3.1)***	(9)
Fiscal = 86.7 -0.16 LATAM -7.1 OEU (67.1)*** (-0.06) (-2.7)***	(10)
Score = 55.3 + 4.8 LATAM + 9.3 OEU (49.6)*** (2.4)** (4.0)***	(11)

^a Statistical significance at the 10%, 5% and 1% levels denoted by: *, **, and *** respectively